

גמרא סדורה

מסכת פסחים

פרק ז' - "פִּיֶּצֶד צוֹלֵין"

לימוד פרק זה - לרפואה שלימה
לר' יצחק הכהן בן זוהרה הי"ו
אביו של הרב החשוב והעוזר לרבים
הרב נעם הכהן שליט"א

מהדורה המאהיבה את הגמרא על לומדיה
מעניקה חווית הצלחה ושמחה
מאפשרת לימוד מהיר ובהיר בעין ובהבנה

מהדורה א' - י"ג תמוז תשע"ג
מהדורה ב' - כ' שבט תשפ"א

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמיין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הטקסט, ניקוד, פיסוק

החלוקה לסוגיות ופסקאות

שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודי ה'" ודניאל ברק ווינט.

רפ"י

מתני'

כיצד צולין. שפוד של רמון. טעמא מפרש בגמרא: **ונותן את כרעיו כו'**. כדכתיב צלי אש ראשו על כרעיו וגוי' כולו כאחד משמע: **כמין בישול הוא זה**. שמבשל בני מעיו בתוכו כמו בתוך הקדירה: **תולין חוצה לו**. תוחבן בשפוד למעלה מפיו של טלה. לא על השפוד. של ברזל כדמפרש בגמ' שהמתכת כשמתחמם מקצתו מתחמם כולו ונצלה הפסח מחום השפוד שבתוכו שהפנימי מתחמם ע"י קצתו החיצון והוה ליה פסח צלי מחמת דבר אחר ורחמנא אמר צלי אש: **אסכלא**. גראילייש {גרדי"ל: **אסכלא**} בלע"ז וכולה חד טעמא:

מסכת פסחים פרק ז' - "כיצד צולין"
1. עד, א

עד, א **משנה**

כיצד צולין את הפסח?

מביאין שפוד של רמון, ותחבו לתוך פיו עד בית נקובתו, ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: כמין בישול הוא זה, אלא תולין חוצה לו. אין צולין את הפסח: לא על השפוד, ולא על האסכלא.

אמר רבי צדוק:

מעשה ברבו גמליאל שאמר לטבי עבדו: צא וצלה לנו את הפסח על האסכלא.

גמרא

וניתי של מתכת!

אידי דחם מקצתו חם כולו, וקמטני מחמת השפוד, ורחמנא אמר: **"צלי אש"**⁴²³ - ולא צלי מחמת דבר אחר.

וניתי של דקל!

אידי דאית ליה שיבי, מפיק מיא - והוי כמבושל.

וניתי של תאנה!

אידי דמחלחל, מפיק מיא - והוה ליה כמבושל.

וניתי של אלון, של חרוב, ושל שקמה!

אידי דאית ביה קיטרי, מפיק מיא.

של רמון - נמי אית ביה קיטרי!

שיעי קיטרי.

ואיבעית אימא:

בנבגא בר שתא, דלית ביה קיטרי.

והא איכא בי פסקיה!

דמפיק לבי פסקיה לבר.

גמ'
שיבי. קנלייר {לחרוץ חריצים לאורך} שעשוי שורות שורות: **מחלחל**. כעץ של ערבה ושל אגוז שיש להן מוח מבפנים: **אלון**. יושני"א {אלון} שהוא קשה: **אידי דאית בהו קיטרי**. ובעי למישעינהו בסכינא מפיק מיא דרך מקום חתך הסכין והוה ליה פסח מבושל: **שיעי קיטריה**. ואין צריך להעביר סכין עליהם: **בנבגא בר שתא**. נטיעה בת שנתה: **והא איכא בי פיסקי**. ראש השפוד שהוא מקום חתך ומוציא מים: **דמפיק לבי פיסקי לבר**. חוץ לפי הפסח דאי מפיק מיא לא עיילי לפסח:

⁴²³ ח ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלהו.

ט אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו (שמות יב-ט)

2. עד, א

רש"י

כשם שהשפוד של עץ. כשתולין אותו בתנור ומכוסה בטלה אין מה שבתוך הטלה נשרף שהטלה מגין עליו כך שפוד של מתכת אין מה שבתוך הטלה מרתיח מחמת חום מקצתו היוצא חוץ לטלה:
אמרו לו. אע"פ שאין פנימי של עץ נשרף אבל פנימי של מתכת מרתיח שזה של עץ חם מקצתו לא חם כולו והוה ליה צלי אש וזה של מתכת חם מקצתו חם כולו ואפילו מה שמכוסה ממנו הלכך הו"ל צלי שפוד: רבי ישמעאל קוריהו תוך תוך דנותן לתוכו ס"ל וכשמרתיחין ומתבשלין בתוכו נשמע קול רתיחתן תוך תוך כקול הסיר ל"א כתב בספרים ישנים תכבר לשון תוך ובר כלומר ממולא מבפנים ונראה מבחוץ כעין שממלאין גדיין ותרגולין שלנו ודוגמא גבי אביגיל (שמואל א כה) חמש צאן עשויות ומתרגמינן חמש עאן תכברינן משם רבי קלונימוס:

מתניתין דלא כרבי יהודה.
 דתנא:
"רבי יהודה אומר:
כשם ששפוד של עץ - אינו נשרף,
כך שפוד של מתכת - אינו מרתיח.
אמרו לו:
זה - חם מקצתו חם כולו,
וזה - חם מקצתו אינו חם כולו."

3. עד, א

רש"י

מקולס. לשון כובע נחשת דמתרגמינן קולסא דנחשא (שם יז) דסבירא ליה תולין למעלה בראשו ונראים ככובע נחשת על ראש גבור:
איזה גדי מקולס. דתנן בפרק מקום שנהגו (די נג.) שאסור לאכול צלי (בערבי) פסחים בזמן הזה במקום שלא נהגו:
כאחד. דדמי לפסח ונראה כאוכל קדשים בחוצה לארץ:
נשלק מיבעיא. קס"ד דנחתך והדר נשלק ומשעה שחתכו קודם צלייתו תו לא הוי מקולס:

"וְנוֹתַן אֶת פְּרָעִיו וְאֶת בְּנֵי מַעְיו לְתוֹכוֹ,
 דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגָּלִילִי.
 רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר:
 בְּמִין בִּישׁוּל הוּא זֶה,
 אֶלָּא תוֹלִין חוּצָה לוֹ".

תנא:

"רַבִּי יִשְׁמַעֵאל קוֹרִיהוּ: 'תוֹךְ תוֹךְ',
 רַבִּי טַרְפוֹן קוֹרִיהוּ: 'גְּדֵי מְקוּלָס'".

תנו רבנן:

"אִיזְהוּ 'גְּדֵי מְקוּלָס', דְּאָסוּר לְאֹכּוֹל בְּלִילֵי פֶסַח בְּזִמְנוֹ הַזֶּה?
 כָּל שְׂצֵלָאוּ בּוֹלוּ בְּאֶחָד.
 נְחֹתָךְ מִמֶּנּוּ אֶבֶר,
 נִשְׁלַק מִמֶּנּוּ אֶבֶר - אִין זֶה גְּדֵי מְקוּלָס".

השתא יש לומר: "נחתך ממנו אבר", דאף על גב דקא מטוי ליה בהדיה - אמרת לא, "נשלק" - מיבעיא!?

אמר רב שישת:
 שישלקו במחוקר.

4. עד, א-ב

רש"י

האי מולייתא. אינפלדוריא { מילוי (בשר בבצק או כדומה) [אינו בכתבי היד אלא רק בדפוס בומברג, אך יכול להיות שזה הסתבך על כתב יד שאינו ברשותנו] בלע"ז כמו שאנו ממלאין הטלאין והתרנגולין בין בשר לעצמות:

שריא. ואפילו לא בישלו את הבשר שנותנים לתוכו מותר ואפילו מלחו כמליחת צלי דאי במליחה כל צורך לקדירה פשיטא:

והא קא בלע. הטלה דם היוצא מן הבשר הכנוס בתוכו:

פולטו. לחוץ ושואבו חום האור: **מידב דייבי.** לפי שכשנתלה בתנור ופי בית שחיטתו למטה הדם יוצא דרך חלל הצואר שקורין פורציליא {קעורת הצוואר. הכוונה כאן כנראה למקום בו העצמות מתפלגות מבית-החזה לכתפיים} ושותת דרך בית שחיטה:

לאחר בישולו. קס"ד לאחר בישולו צלי קאמר דצלי נמי קרי בישול כדכתיב בדברי הימים (ב' לה) ויבשלו הפסח באש כמשפט: דשיע. ולא בלע ואפילו בקדירה נמי שרי ואף על גב דליכא למימר כך פולטו:

טפליה. בעיסה שקורין פשטיד"א:

אי מעלי טפליה. אם יש טעם יפה בלחם:

הב לי דאיכול. וסייעתא לרבה: **בסמידא.** בעיסה של סלת ואינה נדבקת כל כך ונפרכת מאליה והדם יוצא ממנה:

דמיפרי. לשון פירורין: **ואי לאו דחזיא.** ללחם:

דזיג. לשון זכוכית לבן וצלול מראה מוהל הבשר שזב בלחם: **כי זוזא חיורא.** צרוף שאין בו אדמיות דם ואי לא לא אכל מיניה:

בחירותא. קמח נקיה כעין שלנו שאינה סולת:

דשריר. קשה ואינו פולטו: **דסמידא.** דאמר לעיל דמיפרי:

בין אסמיק. מוהל שבתוך הלחם בין לא אסמיק שרי שהדם ודאי יוצא ואודם זה ודאי לא דמות דם הוא:

והילכתא מולייתא שריא **ואפילו פומא לעיל.** כשהיא תלויה בתנור ואע"ג דעכשיו אין נקב לצאת הדם שרי כבולעו בשר החיצון כך פולטו וחום האור שואבו:

אמר רבה:

האי מולייתא - שריא.

אמר ליה אביי:

והא קא בלע דמא!

אמר ליה: כבולעה כך פולטה.

נימא מסייע ליה:

"נותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו".

מאי טעמא?

לאו, משום דאמרין: 'כבולעו כך פולטו'.

אמרי:

עד, ב, שאני התם, כיון דאיכא בית השחיטה דמחלחל - ^מירב דייבי.

נימא מסייע ליה:

"הלב - קודעו ומוציא את דמו.

לא קרעו - קודעו לאחר בישולו, ומותר".

מאי טעמא?

לאו, משום דאמרין: 'כבולעו כך פולטו'.

שאני לב, דשיע.

והא רבין סבא, טפליה ההיא בר גוזלא לרב.

ואמר ליה: אי מעלי טפליה, הב לי ואיכול!

ההיא בסמידא דמפרי.

והא רבא איקלע לבי ריש גלותא, וטפלו ליה בר אווא, אמר:

אי לא דחזיתיה דזיג כוזא חיורא, לא אכלי מיניה.

ואי סלקא דעתך: 'כבולעו כך פולטו' - מאי איירא כי זיג? אפילו כי לא זיג, נמי!

התם בחיורתא, דשריר.

והילכתא:

דסמידא:

בין אסמיק, בין לא אסמיק - שריא.

דחיורתא:

אי זיג כוזא חיורא - שריא,

אי לא - אסיר.

דשאר קמחים:

אסמיק - אסור,

לא אסמיק - שרי.

האי מולייתא,

מאן דאסר - אפילו פומא לתחת,

ומאן דשרי - אפילו פומא לעיל.

והילכתא:

מולייתא - שרי, אפילו פומא לעיל.

5. עד, ב

רש"י

אומצא ביעי ומיזרקי. אומצא דאסמיק חתיכות בשר אישקנטור"א {רווי-דם} כלומר מלא דם שנשפך, למשל מפציעה פנימית, אבל לא יצא מהבשר {בלע"ז וכן ביצי זכר דאסמיק וכן מיזרקי חוטין גסין שהן ורידין שבבית השחיטה: **פליגי בה.** כדמפרש פלוגתייהו לקמיה דאנחיה אגומרי: **בכל התורה כולה.** כל היכא דחזית פלוגתייהו ואיתמר שתמא חד אמר לקולא וחד אמר לחומרא ולא פירש מי המיקל ומי המחמיר דע שרב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא בכולן כדברי המיקל: **מידב דייב.** ושפיר דמי אף במלח מעט בתורת צלי: **צמתו.** ודמו נבלע בו: **שאיבי ליה.** שואבים את הדם:

אומצא,

ביעי,

ומיזרקי -

פליגי בה רב אחא ורבינא.

בכל התורה פולה: רב אחא - לחומרא,

ורבינא - לקולא,

והילכתא - כרבינא לקולא,

לבר מהני תלת, דרב אחא - לקולא,

ורבינא - לחומרא,

והלכתא כרב אחא לקולא.

האי אומצא דאסמיק,

חתכיה ומלחיה - אפילו לקדרה שרי.

שפדיה בשפודא - שרי, מידב דייב.

אחתיה אגומרי - פליגי בה רב אחא ורבינא,

חד - אסר,

וחד - שרי.

מאן דאסר - מצמית צמית,

ומאן דשרי - מישאב שאיב.

והלכתא:

מישאב שאיב.

וכן ביעי,

חתכיהו ומלחניהו - אפילו לקדרה שריין.

תליניהו בשפודא - שריין, מידב דייב.

אחתיהו אגומרי - פליגי ביה רב אחא ורבינא,

חד - אסר,

וחד - שרי.

מאן דאסר - מצמית צמית,

ומאן דשרי - מישאב שאיב.

וכן מיזרקי,

חתכיה ומלחיה - אפילו לקדרה שרי.

תלייה בשפודא, בית השחיטה לתתאי - שרי, מידב דאיב.

אחתיה אגומרי - פליגי רב אחא ורבינא,

חד - אסר,

וחד - שרי.

מאן דאסר - מצמית צמית,

ומאן דשרי - מישאב שאיב.

והלכתא:

מישאב שאיב.

6. עד, ב - עה, א

רפ"י

חלייה. מוהל היוצא ממנו כשחותכו לישנא אחרינא שחולטין אותו בחומץ לאחר צלייתו ודמו נסחט לתוכו: **אסמיק חלייה אסיר.** לא גרס הוא וחלייה ורב אחא קאמר לה דמיקל ובחלייה מודי דאסיר: **מגמע לה.** לה הוא חלה: **חלא.** חומץ דחלט ביה צלי האיזנא כדי להוציא דמו לא חליט ביה זימנא אחריתי לפי שאין בו כח עוד: **מתמאה.** חלש מעקרו דחלטינן ביה: **לקיוהא דפירא.** איגדו"ר {חמיצות} טעם הפרי עומד בו שלא הוציאו ממנו כלום ואע"פ שהוחלש מאליו ונתקלקל טעמו מוציא דם שכחו בקרבו: **הכא ליתא לקיוהא דפירא בעיניה.** שבלעו צלי הראשון:

האי אומצא דאסמיק:
חלייה - אסיר,
לא אסמיק - חלייה שרי.

רבינא אמר:
אפילו לא אסמיק - נמי חלייה אסיר,
אי אפשר דלית בה שורייקי דמא.

אמר ליה מר בר אמרמר לרב אשי:
אבא מגמע ליה גמועי.

איבא דאמרי:
רב אשי גופיה מגמע ליה גמועי.

אמר ליה מר בר אמרמר לרב אשי:
אבא, האי חלא דחליט ביה חדא זימנא, תו לא תאני חליט ביה.

מאי שנא מחלא מתמאה דחלטינן ביה?

עהא - התם - איתיה ^ לקיוהא דפירא בעיניה,
הכא - ליתא לקיוהא דפירא בעיניה.

רש"י

מנוקבת. עשויה כבריחים כעין שלנו ויש חלל גדול בין בריח לבריח ונותן השפוד לרוחבו וכל הטלה נצלה באויר שבין שני בריחים שאין בשרו נוגע בברזל:

.7 עה, א

"אין צולין את הפסח: לא על השפוד,
ולא על האסבלא.

אמר רבי צדוק:

מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו: צא וצלה לנו את הפסח על האסבלא".

מעשה לסתור!?

חסורי מיחסרא, והכי קתני:
"ואם אסבלא מנוקבת - מותר.

אמר רבי צדוק:

מעשה ברבן גמליאל שאמר לטבי עבדו: צא וצלה לנו את הפסח על האסבלא מנוקבת".

8. עה, א

בְּעֵא מִיָּנִיָּה רַב חִינְנָא בְּרַי אִידֵי מְרַב אֲדָא בְּרַי אַהֲבָה:
תְּנַנּוּר שְׁהִסִּיקוּ בְּקִלְפֵי עֶרְלָה,
וְגִרְפוּ וְאָפְהוּ בּוֹ אֶת הַפֶּת, לְדַבְּרֵי הָאוֹסֵר - מֵהוּ?

אָמַר לֵיהּ:
הַפֶּת מוֹתֶרֶת.

אָמַר לֵיהּ:

וְהָא אָמַר רַב חִינְנָא סָבָא אָמַר רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
תְּנַנּוּר שְׁהִסִּיקוּ וְגִרְפוּ וְצָלָהּ בּוֹ אֶת הַפֶּסַח - אֵין זֶה צָלִי אֵשׁ,
שְׁנַאָמַר: "צָלִי אֵשׁ ... צָלִי אֵשׁ"⁴²⁴ (שְׁמוֹת יב, ח-ט) - שְׁתֵּי פְעָמִים.
טַעְמָא דְגַלִּי רַחֲמָנָא: "צָלִי אֵשׁ ... צָלִי אֵשׁ" שְׁתֵּי פְעָמִים,
הָא לֹא גַלִּי רַחֲמָנָא - הוּי אֲמִינָא: צָלִי אֵשׁ הוּא!

אָמַר לֵיהּ:
גַּלִּי רַחֲמָנָא הָתָם, וְיִלְפִינּוּ מִיָּנִיָּה.

וְאִי בְעֵית אִימָא:

הָתָם טַעְמָא דְכְּתַב רַחֲמָנָא: "צָלִי אֵשׁ" שְׁתֵּי פְעָמִים,
הָא לֹא כְּתַב רַחֲמָנָא: "צָלִי אֵשׁ" שְׁתֵּי פְעָמִים -
הוּוּ אֲמִינָא: אֲאֵשׁ קַפִּיד רַחֲמָנָא, וְאִפִּילוּ גִרְפוּ - נְמִי צָלִי אֵשׁ הוּא,
אֲבָל הָכָא, אַעְצִים דְּאִיסוּרָא קָא קַפִּיד רַחֲמָנָא, וְהָא לִיתְנָהוּ.

רצ"י

לְדַבְּרֵי הָאוֹסֵר. בְּפֶרֶק כָּל שַׁעָה
[כו:]: רַבִּי אֹמֵר הַפֶּת אִסוּרָה:
מֵהוּ. הַכָּא אֵין שְׁבַח עֲצִים בַּפֶּת:
צָלִי אֵשׁ. קְרִינָא בֵּיהּ וּגְבִי עֲצֵי
אִיסוּרָא מִיָּהָא נִיתְסַר דִּהְתָּם לֹא
כְּתִיב מִיעוּטָא:
אֲאֵשׁ קַפִּיד רַחֲמָנָא. וְחוּם הַתְּנַנּוּר
תּוֹלַדַת אֵשׁ הוּא וְאִם תִּתֵּן בּוֹ
בְּגַד נִשְׂרָף וְנַעֲשֶׂה פַחַם וְאֵשׁ:

⁴²⁴ ח וְאִכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלוּלָהּ הִזָּה צָלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מְרִדִים יִאֲכְלֶהוּ. שׁ אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֹא וּבִשְׁל מִבְּשֵׁל בְּמִים כִּי אִם צָלִי אֵשׁ רֵאשׁוּ עַל פְּרָעִי וְעַל קָרְבֵי

9. עה, א-ב

רש"י

חתנו. לפסח ולא הבדיל אלא חתכו בשנים ושלושה מקומות למהר צליתו אינקרנייר } לחרוץ (חרוץ) { בלע"ז: **ברמץ.** אפר רותח: **גפסיס.** מין סיד הוא: **מניין.** שנידון משום מכוה ולא משום שחין ואף על פי שמכוה ושחין שוין בטומאתן נפקא מינה דחצי גריס מכת מכוה מחמת אור וחצי גריס מכת שחין שהוא לקות חוס אחר שלא היה מחמת האור אין מצטרפין בהכל שוחטין (חולין דף ח.) מפרש: **פתילה של אבר.** מתיכו וזורקו לתוך פיה: **תשרף.** כל מיני שריפה משמע מדלא כתיב באש ונשתוק: **וכיש אש.** לשון קושיא הוא: **בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים הוא.** בסנהדרין (דף נב.) כמין ב' חוטין של אש נכנסו להן בחוטמיהן: **חמי האור.** רותחין דהוי נמי שריפת נשמה וגוף קיים:

תנו רבנן:

"חתכו ונתנו על גבי גחלים - רבי אומר: אומר אני שזה צלי אש".

רמי ליה רב אהדבוי בר אמי לרב הסדא: מי אמר רבי: "גחלים" אש נינהו? ורמינהו:

"מכות אש"⁴²⁵ (ויקרא יג, כד),
אין לי אלא שנכוה באש,
נכוה: בגחלת,
ברמץ,
בסיד רותח,
בגפסיס רותח,
וכל דבר הבא מן האור,
לאיתיני חמי האור.

מניין?

תלמוד לומר: "מכוה ... מכוה" (ויקרא יג, כד) **ריבה".**
 טעמא דרבי רחמנא: **"מכוה ... מכוה"**,
 הא לא רבי רחמנא: **"מכוה ... מכוה"** - גחלים לאו אש נינהו!

אמר ליה:

גחלת של עץ - לא איצטריך קרא לרבווי,
 כי איצטריך קרא - לגחלת של מתכת.

וגחלים של מתכת - לאו אש הוא?
 והא גבי בת כהן, דכתיב: **"באש תשרף"**⁴²⁶ (ויקרא כא, ט).
 ואמר רב מתנה:
 פתילה של אבר היו עושין לה!

שאני התם, דאמר קרא: **"באש תשרף"**,
"תשרף" - לרבות כל שריפות הבאות מן האש.

וכל שכן אש עצמה,
 ונקיף לה חבילי זמורות ונקלה!

אתיא **"שריפה"** (ויקרא כא, ט) **"שריפה"**⁴²⁷ (ויקרא יב, י; ו) מבני אהרן,
 מה להלן - שריפת נשמה, וגוף קיים,
 אף כאן - שריפת נשמה, וגוף קיים.

ונעביד לה חמי האור!

משום דרב נחמן.

דאמר רב נחמן:

אמר קרא: **"ואהבת לדעך כמוך"**⁴²⁸ (ויקרא יח, י) - ברור לו מיתה יפה.

⁴²⁵ או בשור כי יהיה בערו מכות אש והיתה מחית המכוה בהרת לבנה אדמדמת או לבנה

⁴²⁶ ובת איש כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף

⁴²⁷ ב ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם וימתו לפני יהוה

ו ויאמר משה אל אהרן ולא לעזר ולא יתמד בניו ראשיכם אל תפגעו ובגדיכם לא תפגעו ולא תמותו ועל כל העדה יקצה ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף יהוה

⁴²⁸ לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לדעך כמוך אני יהוה

רש"י

גזירה שוה. מבני אהרן למה לי תיפוק מהכא דלא מקפינן חבילי זמורות דהא ברור ליה מיתה יפה בעינן:

אי לא גזירה שוה הוה אמינא. על כרחך אש ממש כגון להקיף חבילי זמורות בעינן דאילו שריפת נשמה וגוף קיים לאו שריפה היא וקרא שריפה אזרכה ואי משום דרב נחמן דבעינן מיתה יפה ה"א נפיש לה חבילים טובא ירבו לה היסק גדול שתמות מהר:

קא משמע לן. גזירה שוה דשריפת נשמה וגוף קיים נמי שריפה היא וכיון דשריפה היא אהני דרב נחמן לאפוקי זמורות ורותחין:

אלא באש למה לי. כיון דסופינן לרבות כל שריפות:

אבר מעיקרו. שמוציאין אותו מן הקרקע ורותח הוא בלא תולדת אש:

וכל היכא דכתיב אש. וכתב נמי שריפה בהדיה לרבווי כל שריפות אתא בתמיה:

הכא. כיון דכתיב שריפה ברישא ומשמע כל שריפות והדר כתב אש משמע דוקא אש קאמר:

על שפך הדשן ישרף. סיפא דההוא קרא דכתב בהו באש הוא:

אע"פ שאין שם דשן. דלא תימא אדשן קפיד רחמנא לשורפו על מקום שהיו מוציאין שם דשנו של מזבח החיצון כדכתיב (ויקרא ו) והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה ואם ניטל הדשן משם לא ישרפנו שם קמ"ל ישרף מכל מקום:

אע"פ שהוצת האור ברובו. יתעסקו בו עד שתגמר שריפה:

רבינא אמר. הא דפרכת לעיל לר' מדאיצטריך מכוה מכוה לרבווי גחלת לא תיקשי דמתני משבשתא היא וגחלת לאו מריבווייא דמכוה אתא לתנא אלא ממשמעותא דאש וכורך ותני גחלת בהדי אש במשמעות דרישא אין לי אלא אש וגחלת כו' וריבווייא דמכוה מכוה לרמץ וסיד אתא:

וכי מאחר דאיכא רב נחמן, גזירה שוה למה לי?

אמר:

אי לא גזירה שוה - הוה אמינא: שריפת נשמה וגוף קיים - לאו שריפה היא, ואי משום דרב נחמן - ניפוש לה חבילי זמורות טובא, כי היכי דתמות בעגלא, קא משמע לן.

ואלא "באש" (ויקרא כא, ט) - למה לי?

לאפוקי אבר מעיקרו.

אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא:

וכל היכא דכתיב: "באש תשרף" - לרבות כל שריפות הבאות מחמת אש הוא! והא גבי פרים הנשרפים דכתיב בהו: "ושרף אתו על עצים באש"⁴²⁹ (ויקרא ד, יב. וראה ד, כא), ותניא:

"באש" - ולא בסיד רותח, ולא בגפסס רותח!

אמר ליה:

הכי השתא?!

התם כתיב: "באש", והדר "תשרף" - לרבות כל שריפות הבאות מחמת האש, הכא כתיב: "ושרף אתו על עצים באש", לבסוף "אש", למימרא: דאש - אין, מידי אחרניא - לא.

ע"ב, התם נמי פתיבא: "שריפה" לבסוף, דכתיב: ^א"על שפך הדשן ישרף" (ויקרא ד, יב)!

אמר:

ההוא "ישרף" מיבעי ליה לכדתניא:

"ישרף" - אף על פי שאין שם דשן.

"ישרף" - אף על פי שהצית האור ברובו."

רבינא אמר:

כרוך ותני:

"מכות אש" (ויקרא יג, כד) - אין לי אלא שנכוה באש ובגחלת,

נכוה: ברמץ,

בסיד רותח,

ובגפסס רותח,

ובכל דבר הבא מחמת האור,

לאיתוויי חמי האור,

מניין?

תלמוד לומר: "מכוה ... מכוה" (ויקרא יג, כד) ריבה.

⁴²⁹ והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה אל מקום טהור אל שפך הדשן ושרף אתו על עצים באש על שפך הדשן ישרף (ויקרא ד, יב) והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אתו כאשר שרף את הפר הראשון חטאת הקהל הוא (ויקרא ד, כא)

10. עה, ב

רש"י

גחלי. ולקח מלא המחיתה גחלי אש וגוי (ויקרא טז) ואם נאמר גחלי ולא נאמר אש יכול גחלים עוממות כבויות אבל לא לוחשות בוערות דהנך לאו גחלים הוא סתמא אלא אש תלמוד לומר אש בטר גחלי להביא את הלוחשות אי נאמר אש ולא נאמר גחלי יכול שלהבת ולא גחלים לוחשות דלאו אש סתמא ניהו תלמוד לומר גחלי אש כי כתביהו לתרויהו משמע גחלים שיש להן אש:

הא גופא קשיא אמרת גחלי יכול עוממות. ולא לוחשות מדלא משתמע ליה לוחשות מכלל דלוחשות לאו גחלים איקרו ומאי מיקרו ע"כ אש והדר תני אש שלהבת משמע ולא לוחשות: ואמר רב ששת גרסינן:

יכול בין עוממות בין לוחשות. איזה שירצה דתרווייהו גחלי מיקרו ת"ל אש בטר גחלי לאפוקי עוממות:

ואי אש. בלא גחלי יכול שלהבת דודאי אש סתמא אין גחלים לוחשות במשמע תלמוד לומר גחלי אש להכי כתב תרווייהו:

מכל מקום לרבי קשיא. דמדאיצטרך גחלי שמע מינה אש סתמא אין גחלת במשמע:

אמר אביי תריץ הכי גחלי יכול עוממות ולא לוחשות. ולוחשות לאו גחלי ניהו אלא אש תלמוד לומר אש דהיינו לוחשות אבל בסיפא לא תימא אי אש יכול שלהבת ולא גחלת אלא אי אש יכול רצה גחלים לוחשות רצה שלהבת בלא גחלים ותרווייהו אש מיקרו ת"ל גחלי אש למעוטי שלהבת גרידתא:

מחצה גחלת ומחצה שלהבת. כגון אוד שהוצת האור ברובו יטול ממזבח החיצון דבין גחלת ובין שלהבת מיקרו אש וכי מטי התם ממזבח החיצון לפני ולפנים הוה ליה כולה גחלת דאילו לעיולי הכי לא איצטרך מיעוטא דלפני מלך בשר ודם אין מביאין אוד בשלהבתו מפני שמעלה עשן וכי איצטרך מיעוטא לשעת לקיחה איצטרך:

תנו רבנן:

"חֲתָבוּ וַנִּתְּנוּ עַל גְּבֵי גַחְלִים - רַבִּי אֹמֵר: אֹמֵר אֲנִי שָׁזָה צְלִי אֲשִׁי".

רבא רמי:

מי אמר רבי: **"גחלים"** איקרו 'אש'!?

ורמינהי:

"גחלי"⁴³⁰ (ויקרא טז, יב) - יכול עוממות?

תלמוד לומר: "אש".

אי "אש", יכול שלהבת?

תלמוד לומר: "גחלי".

הא כיצד?

מביא מן הלוחשות.

⁴³¹ והא גופא קשיא:

אמרת: **"גחלי"** - יכול עוממות - אלקמא: לוחשות אש ניהו,

אימא סיפא: **"אי "אש", יכול שלהבת? תלמוד לומר: "גחלי"** -

אלקמא: אפילו לוחשות לאו אש ניהו!

ואמר רב ששת:

הכי קתני: **"גחלי"** - יכול בין עוממות בין לוחשות?

תלמוד לומר: **"אש"**.

אי **"אש"**, יכול שלהבת?

תלמוד לומר: **"גחלי"**.

הא כיצד?

מביא מן הלוחשות.

מכל מקום, גחלים לא איקרו 'אש', קשיא לרבי!

אמר אביי:

תריץ הכי:

"גחלי" - יכול עוממות ולא לוחשות?

תלמוד לומר: **"אש"**.

אי **"אש"**, יכול רצה שלהבת - יביא, רצה גחלת - יביא?

תלמוד לומר: **"גחלי"**.

הא כיצד?

מביא מן הלוחשות.

אמר רבא⁴³²:

רצה גחלת - יביא, רצה שלהבת - יביא!?

שלהבת בלא גחלת - היכי משכחת לה?

כגון דשפיה למנא משחא ואתלי ביה נורא.

ההוא, למה לי קרא למעוטי?

השתא, לפני מלך בשר ודם - אין עושין כו, לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא - לא כל שכן!?

אלא אמר רבא:

תריץ הכי:

"גחלי" - יכול עוממות ולא לוחשות?

תלמוד לומר: **"אש"**.

אי **"אש"**, יכול יביא מחצה גחלת ומחצה שלהבת, אדעייל לגנאי הוי כוליה גחלת?

⁴³⁰ ולקח מלא המחיתה גחלי אש מעל המזבח מלפני יהוה ומלא הפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת

⁴³¹ לפי גירסת הכתב"י, מהרם. מחקו: אלקמא גחלים לא איקרו אש! אמרי

⁴³² תיקון גירסה ע"פ כתב"י וראשונים.

רפ"י

ת"ל כו'. משעת לקיחה להוי
 גחלי אש ואין שלהבת משמע
 גחלי אש:
 ארזים לא עממהו. לא הכהו
 את מראיתו לפי שהיה נאה מכל
 אילנות ועל חירם מלך צור
 נאמר:

תלמוד לומר: "וְלָקַח מִלֵּא הַמִּחְתָּה גַּחְלֵי אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ" (ויקרא טז, יב) - משעת לקיחה ניהוי גחלים.

איבעיא להו:
 'אוממות' או 'עוממות'?

אמר רבי יצחק:
 "ארזים לא עממהו בגן אלהים"⁴³³ (יחזקאל לא, ח).

⁴³³ ארזים לא עממהו בגן אלהים ברושנים לא דמו אל סעפתיו וערמנוים לא היו בפארותיו כל עץ בגן אלהים לא דמה אליו בפינו

11. עה, ב - עו, א

רפ"י

מתני'

נגע בחרסו של תנור וכו'. נגע הפסח בחרסו של תנור:

יקלוף. מן הפסח מקום שנגע בתנור כדמפרש בגמי שנתבשל שם מחום התנור ולא צלי אש הוא כדאמרן לעיל משום שנאמר צלי אש צלי אש שני פעמים למעוטי תנור שגרפו וחרס הדפנות גרוף ועמד הוא: **נטף**. בתנור מרוטב על החרס: **וחזר אליו**. שחזר שומן שנתחמם מן החרס ונבלע בפסח:

יטול את מקומו. דלא סגי ליה בקליפה אלא בנטילה יפה יפה בעובי דשומן נבלע בתוכו הרבה ואותו שומן מבושל מן החרס (היה):

נטף מרוטבו על הסולת. מפרש בגמי בסולת רותחת דמטוי רוטבו מחום הסולת והוי צלי מחמת דבר אחר ואסור למיכליה לההוא רוטב שבתוך הסולת משום אל תאכלנו כי אם צלי אש הילכך יקמוץ את מקומו וישרוף אותו קומץ כשאר קדשים פסולין:

אם חי ידיחנו. דלא בלע: **צלי**. בעי קליפה משום דבלע: **אין מוכרין מעשר שני בירושלים**. ואפילו לאוכלו שם בקדושה דכי ירבה ממך הדרך ונתתה בכסף כתיב (דברים יד):

גמ'

חם לתוך חם. בשר רותח לתוך חלב רותח או אחד של איסור ואחד של היתר:

אסור. דבלע היתר מאיסור: **עילאה גבר**. העליון נוצח הלכך חם לתוך צונן אסור שהעליון מחממו לתחתון והרי שניהן חמין ובלעי מהדדי וצונן לתוך חם מותר שהעליון מצננו לתחתון ולא בלעי:

ושמואל אמר תתאה גבר. הלכך חם לתוך צונן מותר וצונן לתוך חם אסור ואף על גב דהילכתא כרב באיסורי בהא הילכתא כשמואל דהא תניא תרתי מתני כוותיה כדלקמן:

והדר חרס ומחמם ליה לרוטב. דהוי צלי מחמת דבר אחר אקורי מיקר ליה. ואמאי יטול את מקומו ולא גרסינן בקולף את מקומו סגיא:

לסולת דהדר הודרניה. לסולת אשר סביבותיו: **הדר הודרניה**. לשון סחור סחור ליה:

ואמאי יקמוץ. והכא נמי לא גרס ביטול את מקומו סגיא:

משנה

נגע בחרסו של תנור - יקלוף את מקומו.
נטף מרוטבו על החרס, וחזר אליו - יטול את מקומו.
נטף מרוטבו על הסולת - יקמוץ את מקומו.

סבו בשמן תרומה:
אם חבורת כהנים - יאכלו.
אם של ישראל:
אם חי הוא - ידיחנו,
ואם צלי הוא - יקלוף את החיצון.
סבו בשמן של מעשר שני -
לא יעשנו דמים על בני חבורה,
שאין פודין מעשר שני בירושלים.

גמרא

איתמר:

עו, א חם לתוך חם - דברי הכל אסור,
צונן לתוך צונן - דברי הכל מותר,
חם לתוך צונן, וצונן לתוך חם -
רב אמר:
עילאה גבר,
ושמואל אמר:
תתאה גבר.

תנן:

"נטף מרוטבו על החרס, וחזר אליו - יטול את מקומו".

קא סלקא דעתך: בחרס צוננת,
בשלמא לרב, דאמר: 'עילאה גבר' - משום הכי **"יטול את מקומו"**,
דאזל רוטב מרתח ליה לחרס, והדר חרס מרתח ליה לרוטב,
וכי הדר רוטב אפסח, קא מטוי פסח מחמת חמימותא דחרס,
ורחמנא אמר: **"צלי אש"**⁴³⁴ (שמות יב, ח), ולא צלי מחמת דבר אחר.
אלא לשמואל, דאמר: 'תתאה גבר' - חרס, כיון דצונן הוא, אקורי מיקר ליה לרוטב,
אמאי **"יטול את מקומו"**?

כדאמר רבי ירמיה אמר שמואל:

בסולת רותחת,
הכא נמי - בחרס רותח.

תנן:

"נטף מרוטבו על הסולת - יקמוץ את מקומו".

קא סלקא דעתך: בסולת צוננת.
בשלמא לרב, דאמר: 'עילאה גבר' - משום הכי **"יקמוץ את מקומו"**,
דמרתח לה לסולת דהדר הודרניה, והדרא סולת ומרתחא ליה לדידיה,
וקא מטוי רוטב מחמת חמימותא דסולת,
ורחמנא אמר: **"צלי אש"**, ולא צלי מחמת דבר אחר.
אלא לשמואל, דאמר: 'תתאה גבר' - סולת, כיון דצוננת היא, אקורי קא מיקר ליה,
למה לי **"יקמוץ את מקומו"**!⁴³⁵

⁴³⁴ ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרדים יאכלהו

⁴³⁵ זהו גירסת רש"י, תוס' גורס את הסוגריים בגמרא: תסקי ליה יטול את מקומו. ועיין בספר הישר.

כ"י

[צונן הוא]. דאקורי קא מיקר ליה וקליפה מיהא בעיא דאפילו צונן גמור הוא הפסח מאחר שנצלה ויבש שאי אפשר דלא עייל ביה סיכת השמן פורתא: **וצונן לתוך חם אסור**. אלמא תתאה גבר: **עד דמיקר ליה**. קודם שיצטנן בלע כל דהו:

אמר רבי ירמיה אמר שמואל: בסולת רותחת.

תנן:

"סכו בשמן של תרומה: אם חבורת כהנים - יאכלו. אם של ישראל: אם חי הוא - ידיחנו, אם צלי הוא - יקלוף את החיצון".

בשלקמא לרב, דאמר: 'עילא גבר' - אמטו להכי סגי ליה בקליפה, משום דעילא צונן הוא, אלא לשמואל, דאמר: 'תתאה גבר' כיון דחם הוא מבליע בלע - אמאי סגי ליה בקליפה? ניתסר לגמרי!

שאני סיכה, דמשהו בעלמא הוא דעבידא.

תניא כוותיה דשמואל:

"חם לתוך חם - אסור, וכן צונן שנתן לתוך חם - אסור. חם לתוך צונן, וצונן לתוך צונן - מדיח". **"חם לתוך צונן - מדיח"?! כיון דחם הוא, אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא, קליפה מיהא ניבעי!**

אלא אימא:

חם לתוך צונן - קולף, צונן לתוך צונן - מדיח.

תניא אידך:

"בשר רותח שנפל לתוך חלב רותח, וכן צונן שנפל לתוך חם - אסור. חם לתוך צונן, וצונן לתוך צונן - מדיח". **"חם לתוך צונן - מדיח"?! כיון דחם הוא, אדמיקר ליה אי אפשר דלא בלע פורתא, קליפה מיהא ניבעי!**

אלא אימא:

חם לתוך צונן - קולף, צונן לתוך צונן - מדיח.

12. עו, א

כ"ט

כבוש. בחומץ :
הרי הוא כמבושל. ואם נכבשו איסור והתר יחד כולן אסורין :
שאיין נאכל מחמת מלחו. שהמליחו הרבה עד שמקדיח טעמו מחמת מלחו קצת ואינו ראוי לאוכלו אלא אם כן היה מדיחו והאי אין נאכל לאו לגמרי קאמר שאין שום אדם יכול לאוכלו אלא כיון שנתקלקל טעמו אינו נאכל מחמת מלחו קרי ליה ואסור :
כמכא. כותח ואית ביה נסיובי דחלבא :
מפשרוניא. מקום :
ולא אמרן. דצלי בקליפה סגי ליה אלא דלית ליה פילי פילי קרבני"ש {סדקים (על-גבי בשר צלוי) :
ואי מיתבל. בר גוזלא בתבלי אסור דתבלי מרככי ליה ומייצי ובלעי לכותחא ובר גוזלא צונן הוה כדמפרש :

אמר מר:

"צונן לתוך צונן - מדיח".

אמר רב הונא:

לא שנו אלא שלא מלחו, אבל מלחו - אסור.

דאמר שמואל:

מליח - הרי הוא כרותח. כבוש - הרי הוא כמבושל.

אמר רבא:

הא דאמר שמואל: "מליח הרי הוא כרותח" - לא אמרן אלא שלא נאכל מחמת מלחו, אבל נאכל מחמת מלחו - לא.

ההוא בר גוזלא דנפל לכדא דכמכא, שריא רב חיננא בריה דרבא מפשרוניא.

אמר רבא:

מאן חכים למישרא מילתא כי הא, אי לאו רב חיננא בריה דרבא מפשרוניא, דגברא רבה הוא. אמר לך: כי אמר שמואל: "מליח הרי הוא כרותח" - שאין נאכל מחמת מלחו, האי - נאכל מחמת מלחו.

והני מילי - חי,

אבל צלי - בעי קליפה.

ולא אמרן אלא דלית ביה פילי,

אבל אית ביה פילי - אסור.

ואי מתובל בתבלי - אסור.

13. עו, א-ב

רש"י

בשר שחווטה שמן שצלאו.
בתנור בשני שפודים זה רחוק מזה אסור שהריח מן השמן נכנס לכחוש ומפטמו וחוזר זה ומוציא ריח גם הוא וכ"ש שחווטה כחושה ונבילה שמינה ורבותא אשמעינן רב דלא נימא נבילה כחושה הואיל ואין ריחה נודף לא אסרה לה לשחווטה ואשמעינן דשומן שחווטה מפטם לנבילה בריחא והדר מפקא איהו ריחא:

עבד עובדא. שנצלו בתנור ובא מעשה לפניו והתיר: **דבר אחר.** חזיר:

אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובת. ונמצא פסח נאכל שלא למנויו ואפילו גדי וטלה שאין מתחלפין זה בזה: **מאי לאו תערובת טעמים.** דפטמי מהדדי ונמצא פסח נאכל שלא למנויו:

לא מפני תערובת גופים. שלא יתערבו זה בזה ואפילו גדי וטלה זימנן דלאו אדעתיהו ואיחלפי:

אלא מאי על כרחיך. דקתני ביה ואפילו גדי וטלה שמעינן מינה דמפני תערובת גופים קאמר אבל לתערובת טעמים לא חייש נימא תיהוי תיובתא דרב:

הכא במאי עסקינן. דקתני גדי וטלה דלא חייש לתערובת טעמים שצלאן בשתי קדירות: **שתי קדירות ס"ד.** וכי צולין פסח בקדירה:

כעין שתי קדירות. שפוד מכאן ושפוד מכאן ותל גדול של גחלים או אפר באמצע: **הרודה.** מן התנור:

אוסר. לזרים מפני שנכנס לה ריח התרומה: **שואבות.** את הריח:

אמר רב:

בשר שחווטה שמן שצלאו עם בשר נבילה כחוש - אסור. ע"ב

מאי טעמא?

מפטמי מהדדי.

ולוי אמר:

אפילו בשר שחווטה כחוש שצלאו עם בשר נבילה שמן - מותר.

מאי טעמא?

ריחא בעלמא הוא,

ורחא - לאו מילתא היא.

עביד לוי עובדא כי ריש גלותא בגדי ודבר אחר.

מיתיבי:

"אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובת".

מאי לאו, תערובת טעמים, וקשיא לוי!

לא, מפני תערובת גופין.

הכי נמי מסתברא,

מדקתני סיפא: "אפילו גדי וטלה".

אי אמרת בשלמא: מפני גופין - היינו דקתני: "אפילו גדי וטלה",

אלא אי אמרת: מפני תערובת טעמים - מה לי גדי וטלה, מה לי גדי וגדי!

אלא מאי, על כרחיך: מפני תערובת גופין - הוא דאסור, אבל תערובת טעמים - שרי!

לימא תיהוי תיובתיה דרב!

אמר רבי ירמיה:

הכא במאי עסקינן: כגון שצלאו בשתי קדירות.

"בשתי קדירות" סלקא דעתך?!

אלא אימא: כעין שתי קדירות.

והכי קאמר: אין צולין שני פסחים כאחד, מפני תערובת.

מאי "תערובת"?

תערובת טעמים.

ואפילו כעין שתי קדירות, דליכא תערובת טעמים - אסור,

משום תערובת גופין, ואפילו גדי וטלה.

אמר רב מרי:

כתנאי:

"הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית וין של תרומה -

רבי מאיר אוסר.

ורבי יהודה מתיר.

ורבי יוסי מתיר בשל חיטין ואוסר בשל שעורים, מפני שהשעורים שואבות".

מאי לאו, תנאי היא,

דמר סבר: ריחא - לאו מילתא היא,

ומר סבר: ריחא - מילתא היא.

ללוי, ודאי תנאי היא,
לרב, נימא תנאי היא?

אמר לך רב:

דכולי עלמא: ריחא - מילתא היא,

לאו איתמר עלה דההיא:

אמר רבה בר בר חנה אמר ריש לקיש:

בפת חמה ורחבית פתוחה - דברי הכל אסור.

בפת צוננת ורחבית מגופה - דברי הכל מותר.

לא נחלקו אלא בפת חמה ורחבית חתומה,

פת צוננת ורחבית פתוחה.

והא נמי - בפת חמה ורחבית פתוחה דמיא.

רפ"י

ללוי. דאמר ריחא לאו מילתא היא ודאי מילתיה כתנאי אמרה דעל כרחיך רבי מאיר אית ליה ריחא מילתא היא וכן רבי יוסי ואי איכא דקאי כוותיה רבי יהודה הוא דקאי כוותיה:

אלא רב מי לימא תנאי היא. כלום צריך לאוקומי למילתיה כתנאי ולמימר אנא דאמרי כרבי מאיר ורבי יוסי אבל דרבי יהודה לית ליה או דילמא רבי יהודה נמי קאי כוותיה וטעמא דשרי משום דקא סבר לא עייל בה ריחא:

אמר לך רב דכולי עלמא ריחא מילתא. וטעמא דרבי יהודה משום דפת צוננת (ותבית) מגופה היא ולא עייל בה ריחא דמי לאו איתמר עלה כו' ואע"ג דקיימי תנאי כוותיה דרב הילכתא כוותיה דלוי דהא איפליגו בה אביי ורבא גבי בת תיהא במסכת ע"ז (דף סו:). וקם ליה רבא בשיטתיה דלוי ואמר ריחא לאו מילתא היא ואביי ורבא הילכתא כרבא וכן הוא בתשובת הגאונים ואף משמו של רבי אליעזר בן יצחק נאמר לי דלא חייש לה:

כ"י

14. עו, ב

ביניתא. דג:
 דאיטוי בהדי בישרא. בתנור
 אחד:
 אסרה רבא מפרזיקא למיכלה
 בכותחא. שיש בו חלב משום
 דקסבר ריחא מילתא היא:
 לדבר אחר. צרעת:

תני רב כהנא בריה דרב חיננא סבא:
 "פַת שְׂאֵפָאָה עִם צְלִי בְתַנּוּר - אָסוּר לְאֲבֹלָה בְּכוֹתָחָא".

ההיא ביניתא דאיטווא בהדי בישרא,
 אסרה רבא מפרזיקא למיכליה בכותחא.

מר בר רב אשי אמר:
 אפילו במילחא - נמי אסורה,
 משום דקשאיא לריחא, ולדבר אחר.

15. עו, ב - עז, א

רָט"י

מתני'

חמשה דברים באין בטומאה וכו'. אין לך קרבן נאכל אלא אלו וקרבן ציבור דוחה את הטומאה ואשמעינן מתניתין דאף על גב דקרב בטומאה לאפוקי ציבור ידי חובתן אין נאכלין בטומאה ולקמיה פריך ליתני נמי שעירי הרגלים:

זבחי שלמי ציבור. כבשי עצרת שאין שלמים אחרים לציבור: **הפסח שבא בטומאה**. כגון רוב ציבור טמאין:

שמתחילתו לא בא אלא לאכילה. כשנצטוו עיקר פסח לאכילה נצטוו דכתיב לפי אכלו וכי שרייה רחמנא למיתי בטומאה מאיש נדחה ואין צבור נדחין אדעתא למיכליה שרייה:

גמ'

חמשה למעוטי מאי. מניינא למה לי ליתני קרבנות ציבור באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה:

חגיגת חמשה עשר. והוא הדין לעצרת וסוכות אלא חדא מינייהו נקט:

כיון דקרבן ציבור הוא. אף על גב דכל יחיד ויחיד מיחייב קרי ליה קרבן ציבור משום דאתיא בכינופיא באסיפת חברים ברגל במסכת יומא בפרק הוציאו לו (דף נא.):

תשלומין כל שבעה. כדנפקא לן בפרק קמא דמסכת חגיגה (דף ט.) מוחגותם אותו חג לה' שבעת ימים:

הא תני ליה זבחי שלמי ציבור. שהן מיני דמים ואשמעינן דאין נאכלין בטומאה והוא הדין לשאר מיני דמים:

הא לא כתיב בהו מועד. ולא לידחו טומאה דהא כל קרבנות ציבור ממועד נפקי לן כדלקמן: **קרא עלי מועד**. תמוז דשילוח מרגלים מלויי מליוה וכלו ארבעים דידהו בטי' באב בפרק בתרא דתענית והוקבעה להם בו בכיה לדורות ויום עיבור החדש קרי מועד:

וידבר משה וגו'. בתורת כהנים הוא גבי עומר ושתי הלחם:

שלא למדנו כו' שנאמר בהן מועד. לדחות שבת וטומאה: **במועדו**. משמע לא יעבור זמן ואפילו הן טמאין ואפילו הוא שבת:

אלה תעשו וגו'. בפרשת פינחס כתיב גבי מוספים:

מניין לרבות עומר והקרב עמו. ועשיתם ביום הניפכם וגו' (ויקרא כג.):

ושתי הלחם. והכבשים הקרבין עמהן האמור בתורת כהנים ואינם אמורים בפרשת פינחס:

מִשְׁנָה

חֲמִשָּׁה דְּבָרִים בָּאִין בְּטוּמְאָה, וְאִינּוּן נֹאכְלִין בְּטוּמְאָה:

הָעוֹמֵר,

וּשְׁתֵי הַלֶּחֶם,

וְלֶחֶם הַפְּנִים,

וְזִבְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר,

וּשְׁעִירֵי רֵאשֵׁי חֻדְשִׁים.

הַפֶּסַח שֶׁבָא בְּטוּמְאָה - נֹאכֵל בְּטוּמְאָה,

שְׁלֵא בָּא מִתְחִילָתוֹ אֶלָּא לֵאכִילָה.

גְּמָרָא

"חֲמִשָּׁה" - לְמַעוֹטֵי מַאי?

לְמַעוֹטֵי חֲגִיגַת חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר.

דְּסִלְקָא דְעֵתְךָ אֲמִינָא: כִּיּוֹן דְּקָרְבַן צִיבוּר הוּא, וְקָבִיעָא לִיהַּ מוֹעֵד - תִּידְדַּחֵי טוּמְאָה,

קָא מִשְׁמַע לָן:

כִּיּוֹן דְּאִית לִיהַּ תְּשֻׁלוּמִין כָּל שִׁבְעָה - לֹא דְחִיא שַׁבָּת, וּמִדְּשַׁבָּת לֹא דְחִיא - לֹא דְחִיא טוּמְאָה.

וְנִיתְנִי נְמִי 'שְׁעִירֵי הַרְגָלִים'!

הָא תְנָא לִיהַּ: "זִבְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר".

אִי הָכִי,

"שְׁעִירֵי רֵאשֵׁי חֻדְשִׁים" נְמִי לֹא נִיתְנִי, דְּהָא תְנָא: "זִבְחֵי שְׁלָמֵי צְבוּר"!

אֲמַרִי:

עזא

"שְׁעִירֵי רֵאשֵׁי חֻדְשִׁים" אִיצְטְרִיכָא לִיהַּ,

סִלְקָא דְעֵתְךָ אֲמִינָא: הָא לֹא כְּתִיב בְּהוּ: "מוֹעֵד",

קָא מִשְׁמַע לָן: דְּרֵאשׁ חֻדְשׁ אִיקְרִי 'מוֹעֵד', כְּדָאבִי,

דְּאָמַר אַבִּי: תִּמְוֹז דְּהָא שְׁתָּא - מְלוּוִי מְלוּוִיָּה,

דְּכְתִיב: "קָרָא עָלֵי מוֹעֵד לְשִׁבְרַי בַּחוּרֵי" ⁴³⁶ (איכה א, טו.).

לְמִימְרָא: דְּכוּלְהוּ מ'מוֹעֵד' אַתּוּ.

מְנַהֲנֵי מִיְלִי?

דְּתַנּוּ רַבְנָן:

"וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה'" ⁴³⁷ (ויקרא כג, מד).

מַה תְּלַמּוּד לּוֹמַר?

לְפִי שְׁלֵא לְמַדְנּוּ אֶלָּא לְתַמִּיד וּפְסַח, שְׁנֵאמַר בְּהוּ: "בְּמוֹעֲדוֹ",

"בְּמוֹעֲדוֹ" - וְאֶפִּילוּ בַשַּׁבָּת,

"בְּמוֹעֲדוֹ" - וְאֶפִּילוּ בְּטוּמְאָה,

שְׁאָר קְרִבּוֹת צִיבוּר - מְנִיין?

שְׁנֵאמַר: "אֵלֶּה תַעֲשׂוּ לַה' בְּמוֹעֲדֵיכֶם" ⁴³⁸ (במדבר כט, לט).

מְנִיין לְרַבּוֹת עוֹמֵר וְהַקָּרֵב עִמּוֹ, שְׁתֵי הַלֶּחֶם וְהַקָּרֵב עִמָּם?

⁴³⁶ סלה כל אבירי אדני בקרבי קרא עלי מועד לשבר בחורי גת דרך אדני לבתולת בת והודה

⁴³⁷ וידבר משה את מועדי יהוה אל בני ישראל

⁴³⁸ אלה תעשו ליהוה במועדיכם לבד מנודיכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנוחתיכם ולנספיקים ולשלמיכם

רש"י

ת"ל. בשילהי ההיא פרשתא דשור או כשב או עז וידבר משה וגו':

כל הנני למה לי. לכתוב חד וליתי הנך מיניה:

שאר קרבנות ציבור. מוספין דעולה מכפרת אעשה כדתניא ביומא (דף לו.) אין עולה באה אלא על עשה ולא תעשה שניתק לעשה:

עומר ושתי הלחם אינן באין אלא להתיר. את החדש זה במדינה וזה במקדש:

תלמוד לומר: "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל" (ויקרא כג, מד) - הפתוב קבעו מועד אחד לבולן".

וכל הנני למה לי?

צ"כ.

דאי כתב רחמנא: תמיד - הוה אמינא: תמיד שכן תדיר וכליל, אבל פסח - לא, קא משמע לן.

ואי כתב רחמנא: פסח - פסח שהוא ענוש כרת, אבל תמיד דאין ענוש כרת - אימא לא, קא משמע לן.

ואי כתב רחמנא הנני תרתי - הוה אמינא: הנני הוא יש בהן צד חמור, תמיד - תדיר וכליל, פסח - שהוא ענוש כרת,

אבל שאר קרבנות ציבור - אימא לא,

כתב רחמנא: "אלה תעשו לה' במועדיכם" (במדבר כט, לט).

ואי כתב רחמנא: "אלה תעשו לה' במועדיכם" - הוה אמינא: שאר קרבנות ציבור הבאין לכפר, אבל עומר ושתי הלחם דאין באין לכפר אלא להתיר בעלמא נינהו - לא,

קא משמע לן.

ואי כתב רחמנא: עומר ושתי הלחם לחודייהו - הוה אמינא: אדרבה, עומר ושתי הלחם דאלימי דבאין להתיר, אבל הנך - לא,

קא משמע לן.

16. עז, א - עח, א

כ"י

סברוה. האמוראין בני ישיבה היו סבורין כן לפיכך הוצרך להם לישאל הא דבעי לקמיה לימא מתניתין דלא כר' יהושע: **דחוייה**. אף על גב דאכשרה רחמנא למיתי בטומאה לאו היתר גמור הוא אלא היכא דלא מישתכחי טהורין וכיון דלא היתר גמור הוא בעי ציץ לרצוי:

בין שישנו על מצחו. בשעה שאירעה טומאה בקרבנות:

כהן גדול ביום הכפורים יוכיח. בשעת עבודת פנים:

שאינו על מצחו. דהא אין נכנס שם בבגדי זהב כדאמרין [בראש השנה] (דף כו.) דאין קטיגור נעשה סניגור:

ומרצה. אם באו בטומאה דהא קיימא לן כל קרבנות הציבור הקבוע להן זמן דוחין את הטומאה ורבי שמעון אית ליה טומאה דחוייה היא בציבור ואי לא משום דציץ מרצה אטומאה לא הווי מיתכשרי:

שטומאה הותרה בציבור. ואין קרבן ציבור צריך ריצועי הציץ אלא קרבן יחיד:

ודכולי עלמא. כלומר הנך רבנן דסתם מתניתין סברי אין הציץ מרצה על אכילות על טומאה שנגע בבשר ובשירי מנחה הנאכלים אלא על טומאת הדם וקמצים (ואימורין):

לימא מתניתין. דאמר עומר ושתי הלחם באין בטומאה ואף על גב דבעינן ריצוי ציץ וציץ אאכילות לא מרצי ונמצא שאין כאן שיריים הנרצין אלא הקומץ לבדו שהציץ מועיל וכן במיני דמים לא הועיל ציץ לבשר אלא לדם וקתני דהדם נזרק:

דלא כר' יהושע. דאמר אם אין בשר ראוי אין דם ראוי:

אם אין בשר. ראוי כגון שנטמא או שנאבד אין הדם נזרק:

לול. אויר יש בין כבש למזבח לא היה ראש הכבש מחובר למזבח שיש אויר מעט בינתים והמסדר את האברים עומד על הכבש וזורקן על מערכת העצים לקיים מצות זריקה:

הא כתיב גביה והבשר תאכל. אלמא בשר קיים בעינן:

והני תרי קראי. לר' יהושע למה לי:

וחד בשלמים. זבחיך שלמים:

סברוה: דלכולי עלמא: 'טומאה דחוייה היא בציבור', ובעיא ציץ לרצות.

דליכא תנא דשמעת ליה דאמר: 'טומאה הותרה בציבור' אלא רבי יהודה, דתניא:

"ציץ בין שישנו על מצחו, ובין שאינו על מצחו - מרצה,

דברי רבי שמעון.

רבי יהודה אומר:

עודיהו על מצחו - מרצה⁴³⁹,

אין עודיהו על מצחו - אינו מרצה.

אמר לו רבי שמעון:

כהן גדול ביום הכפורים יוכיח, שאינו על מצחו, ומרצה!

אמר לו: הנח ליום הכפורים, שטומאה הותרה בציבור."

מקלל דרבי שמעון סבר: טומאה דחוייה היא בציבור.

ודכולי עלמא: 'אין הציץ מרצה על אכילות',

דליכא תנא דשמעת ליה דאמר: 'הציץ מרצה על אכילות' אלא רבי אליעזר, דתניא:

"רבי אליעזר אומר:

הציץ מרצה על אכילות.

רבי יוסי אומר:

אין הציץ מרצה על אכילות."

נימא מתניתין דלא כרבי יהושע,

דתניא:

"ועשית עליהם הבשר והדם"⁴⁴⁰ (דברים יב, כז),

רבי יהושע אומר:

אם אין דם - אין בשר,

אם אין בשר - אין דם.

רבי אליעזר אומר:

דם - אף על פי שאין בשר,

שנאמר: "ודם זבחהו ישפך" (דברים יב, כז),

ומה אני מקיים: "ועשית עליהם הבשר והדם"?

לומר לך: מה דם - בזריקה,

אף בשר - בזריקה.

הוי אומר: לול קטן יש בין כבש למזבח."

ורבי יהושע נמי,

הכתיב: "ודם זבחהו ישפך"!

אמר לך:

הא כתיב גביה: "והבשר תאכל" (דברים יב, כז).

עזב, והני תרי קראי למה לי?

חד - בעולה,

וחד - בשלמים.

⁴³⁹ והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לכל מהנת קדשיהם והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה' (שמות כה, לח)

⁴⁴⁰ ועשית עליהם הבשר והדם על מזבח יהוה אלהיה ודם זבחהו ישפך על מזבח יהוה אלהיה והבשר תאכל

וְצָרִיקָא,

דאי פתב רחמנא בעולה - הוה אמינא: עולה היא דחמירא, שפן פליל, אכל שלמים דלא חמירי - אימא לא.
ואי פתב רחמנא שלמים - הוה אמינא: אדרבה, דאית בהו שתי אכילות, אכל עולה דלית בה שתי אכילות - אימא לא, קא משמע לן.

ורבי אליעזר נמי,

הכתוב: "והבשר תאכל" (דברים יב, כז)!

אמר לך:

ההוא מיבעי ליה: שאין הבשר מותר באכילה עד שיזרק הדם.

אי הכי, אימא: כוליה להכי הוא דאתא, דם - אף על פי שאין שם בשר" - מנלן?

אמר לך:

אם כן, נכתוב רחמנא: "הבשר תאכל" והדר "ודם זבחיך ישפך", כדכתיב ברישא: "ועשית עלתיה הבשר והדם" (דברים יב, כז), מאי שנא דאקדמיה ל"דם זבחיך"?
שמע מינה: דם - אף על פי שאין בשר, ושמע מינה: שאין הבשר מותר באכילה עד שיזרק הדם.

ורבי יהושע?

"אין הבשר מותר באכילה עד שיזרק הדם" - קל וחומר הוא: ומה אימורין: דכי ליתנהו - לא מעכבי, כי איתנהו - מעכבי, דם: דכי ליתיה - מעכב, כי איתיה - לא כל שכן דמעכב!?

ורבי אליעזר?

מילתא דאתא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא.

ורבי יהושע?

כל היכא דאיכא למדרש דרשינן.

השתא, לימא מתניתין דלא פרבי יהושע, דכיון דאמר: בעינן תרתי, וציץ אאכילות לא מרצה - היכי אתי בטומאה?

אפילו תימא: רבי יהושע,

אלא קסבר רבי יהושע:

הציץ מרצה על העולין.

הא תינח - זבחים, דאיכא עולין,

אלא עומר ושתי הלחם, דליכא עולין - מאי איכא למימר?

אמר:

כי אמר רבי יהושע נמי דבעינן תרתי - בזבחים,

ר"י

שכן כליל. הילכך חשיבא ומחמירין בה:

אם כן. דכולי אתא למימר דדם מתיר בשר באכילה ולא למימר דם אע"פ שאין בשר:

לכתוב ובשר זבחיך תאכל והדר והדם ישפך. והוי משמע נמי והדם ישפך תחלה קודם לאכילה דהא לא כתיב והדם תשפוך מאי שנא דאקדמיה לדם זבחיך ישפך ברישא: ש"מ. למדרש ודם זבחיך ישפך מכ"מ:

אימורין דכי ליתנהו לא מעכבי. וכגון נטמאו או אבדו לא מעכבי אכילת בשר כדאמרן בתמיד נשחט (לעיל דף נט,):
כי איתנהו מעכבי. אכילת בשר כדאמרן התם:

דם דכי ליתיה מעכב. דהא תרווייהו מודו אם אין דם אין בשר דמתחלת הקדשן הן נאסרין וכפרה אינה באה אלא בדם וכתנים משולחן גבוה קא זכו וכיון דכפרה ליתיה איסורא להיכא אזל:

לימא דלא כר' יהושע. אמילתיה קא מהדר דאמרן לעיל מתני דלא כר' יהושע:

בעינן תרתי. דם ובשר:

וציץ אאכילות לא מרצי. והשתא בשר ליכא אלא דם לחודיה דמרצי ציץ עלה הי"נ דלא אתו בטומאה:

הציץ מרצה על העולין. על טומאת הנקטרין על האשים דהיינו אימורין מודי רבי יהושע דאי איכא כזית חלב לאכילת מזבח זורק את הדם כדאמר לקמן בברייתא בפירקין (ד' עט.). רבי יהושע אומר כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהן כזית בשר או כזית חלב זורק הדם:

עומר ושתי הלחם דליכא עולין. לבד הקומץ שהוא במנחה כזריקת דם בזבחים אבל בשיריים ליכא הקטרה וכיון דבעי ר' יהושע תרתי צריך להיות קומץ ושיריים קיימין והכא שיריים ליכא ושתי הלחם דכוליה אכילות אפילו חדא נמי ליכא בשלמא לר"א דאית ליה הציץ מרצה על אכילות כולהו כמאן דלא איטמו נינהו:

כי אמר ר' יהושע. דבעינן תרתי:

במנחות - לא אמר.

ובמנחות לא אמר!?

והתנן:

"נטמאו שיריה, אבדו שיריה,

כמדת רבי אליעזר - בשרה,

כמדת רבי יהושע - פסולה" (מנחות כו, א)!

כמדת ולא כמדת,

"כמדת רבי יהושע" - דבעינן תרתי,

ולא כמדת רבי יהושע - דאילו רבי יהושע בזבחים - אמר, במנחות - לא אמר,

ואילו האי תנא סבר: אפילו במנחות.

ומנו האי תנא דקאי כוותיה ומחמיר טפי מיניה?

ועוד,

תניא:

"אמר רבי יוסי:

רואה אני את דברי רבי אליעזר - במנחות ובזבחים,

ודברי רבי יהושע - בזבחים ובמנחות.

"דברי רבי אליעזר בזבחים" - שהיה אומר: דם - אף על פי שאין שם בשר.

"ודברי רבי יהושע בזבחים" - שהיה אומר: אם אין דם - אין בשר, אם אין בשר - אין דם.

"דברי רבי אליעזר במנחות" - שהיה אומר: קומץ - אף על פי שאין שירים,

"דברי רבי יהושע במנחות" - שהיה אומר: אם אין קומץ - אין שירים, אם אין שירים - אין קומץ!"

אלא, קסבר רבי יהושע: הציץ מרצה על העולין ועל האכילות.

אי הכי, אמאי **"כמדת רבי יהושע - פסולה"?**

אאבוד ושרוף.

אלא **"נטמא" ל'מאן קתני?**

ל'רבי אליעזר!?

פשיטא!

השתא, יש לומר אבוד ושרוף דליתנהו - מכשיר רבי אליעזר, נטמא דאיתיה - מיבעיא!?

אלא פשיטא ל'רבי יהושע, וקתני: **"פסולה!"**

ועוד,

תניא:

"רבי יהושע אומר:

כל זבחים שבתורה: בין שנטמא בשר וחלב קיים,

ובין שנטמא חלב ובשר קיים - זורק את הדם."

אבל נטמאו תרווייהו - לא.

אלמא קסבר רבי יהושע: אין הציץ מרצה - על העולין,

ולא על האכילות!

אלא, לעולם רבי יהושע היא מתניתין,

ולא קשיא:

כאן - לכתחלה,

כאן - דיעבד.

כי אמר רבי יהושע - לכתחלה,

דיעבד - לא.

ר"י

נטמאו שיריה. של מנחה

לאחר שנקמצה ועדיין לא

נקטר קומצה:

כמדת ר' אליעזר. שהיה

אומר בזבחים (ד' קד.) דם

אף על פי שאין בשר

כשירה להקטיר קומצה

ונפטרו הבעלים:

ומאן האי תנא כו'. היכא

אשכחן תנא דאמר הכי

מילתיה דר' יוסי מיפרשא

לקמן בשמעתין:

אלא קסבר רבי יהושע

הציץ מרצה על אכילות.

ומיתוקמא מתני' אליביה

דהא איכא תרתי וגבי שתי

הלחם נמי כיון דציץ

מרצה על אכילות הוה ליה

כמעיקרא ומתירין

במקדש:

אי הכי נטמאו שיריה.

כיון דנטמאו לר' יהושע

אמאי פסולין ומשני כי

קתני פסולה אאבדו

שיריה ונשרפו שיריה:

אלא נטמאו שיריה. כיון

דרבי יהושע לא עלה פליג:

למאן קתני לה לר'

אליעזר וכו'. להודיע לנו

דברי מי שנאה להודיענו

בה דברי רבי אליעזר

דלמדתו כשירה בתמיה

פשיטא השתא י"ל כו'

אלא פשיטא על כרחיך ר'

יהושע פליג עלה

ולאשמעינן דרבי יהושע

פסיל בה תניא ורבותא

אשמעינן דאף על גב

דאיתא בעינא פסול:

ולא על העולין. דהיינו

חלב דאי מרצי אחד

מינייהו אמאי פסול:

אלא לא קשיא. מתני'

ודרבי יהושע מתני' דיעבד

ודר' יהושע לכתחלה תרתי

בעי ואי אייתוה מתכשר

דיעבד:

רש"י

נפסל. בטבול יום:
חדא דפסולה דיעבד משמע כו'.
 אתקפתא היא:
ועוד. אי נמי משמע פסולה
 להקטיר קומצה לכתחלה מתני'
 באין לכתחלה קתני:
ביחיד. לכתחלה פסולה ואם
 זרק הורצה ומתני' בציבור באין
 לכתחלה דטומאת ציבור הוא
 בהיתר:

ומנא תימרא דשני ליה לרבי יהושע בין לכתחלה לדיעבד?

דיתניא:

"נטמא בשר, או שנפסל, או שיצא חוץ לקלעים -

רבי אליעזר אומר:

זרק.

רבי יהושע אומר:

לא זרק.

ומודה רבי יהושע שאם זרק - הורצה".

חדא, ד"פסולה" - דיעבד משמע!

ועוד, "חמשה דברים באין" - לכתחלה משמע!

עחא אלא, לא קשיא:

כאן - ביחיד,

כאן - בציבור.

17. עת, א

ר"י

לימא מתני' דלא כר' יוסי. דכיון דא"ר יוסי בעינן תרתי כדמפרש ואזיל מדקאמר רבי יוסי אין הציץ מרצה על אכילות ש"מ כרבי יהושע סבירא ליה דבעי תרתי ואשמעינן הכא דניטמא בשר לא מהני ליה ציץ למהוי כי בשר קיים לזרוק את הדם דאי לא בעי תרתי ריצוי ציץ אאכילות למה לי הא בלאו אכילות נמי מיתכשרא זריקת דם:

כרבי אליעזר ס"ל. דבחדא סגיא ולקמן פריך שתי הלחם אפילו חדא ליכא: **למאי אין הציץ מרצה על אכילות.** למאי מיבעי לן ריצוי ציץ דידהו אלא על כרחיך לרבי אליעזר ריצוי דציץ דאכילות לאו לאכשורי זריקה מיבעי לן לאפוקי בעלים דבלאו אכילות נמי מיתכשר אלא לאכילות גופייהו מיבעי לן:

למיקבעיהו בפיגול. דק"ל אם יש פסול אחר בקרבן שחישב בו מחשבת פיגול אינו נקבע בפיגול להתחייב כרת על אכילתו דאמר מר ירצה כהרצאת כשר כך הרצאת פיגול במסכת מנחות (דף יו:):

ולאפוקי להאי בשר מידי מעילה. דבקדשי קדשים זריקתן בשווי בבשרן שעת היתר לכהנים ותו לא קדשי ה' מיקרו ונפקו מידי מעילה:

ומשווי ל' כי טהור. ואע"ג דאסור לאוכלו בטומאה מיהו לכל שאר מילי הוי כי טהור ומהניא ליה זריקה למיקבעיה בפיגול כו':

ורבי יוסי סבר. נהי דזריקה כשירה היא להוציא את הבעלים ידי נדרן דלא בעינן תרתי מיהו להאי בשר לא מהני ציץ למהוי חך זריקה מהניא ליה למיקבעיה בפיגול ולאפוקיה מידי מעילה:

בשלמא זבחים. דמתני' איכא עולין דמרצי ציץ עלייהו ואיכא תרתי: עומר נמי דאיכא קומץ דמרצי ציץ עליה וחדא מיהא איכא:

ובלחם הפנים איכא בזיכין. שמתירין את הלחם כקומץ למנחה דכתיב ביה (ויקרא כד) והיתה לחם לאזכרה:

בזיכין. לבונה של לחם הפנים וכתוב בקומץ (שם ב) והקטיר הכהן את אזכרתה וציץ מרצי עליהו דהא עולים ניהו:

אלא שתי הלחם. דכולה אכילות ור' יוסי אין הציץ מרצה על אכילות קאמר מאי איכא למימר:

וכי תימא. הא דקתני מתני' שתי הלחם באין בטומאה לאו בשתי הלחם הבאות בפני עצמן כגון שלא היו להן כבשים דאמרינן במנחות (דף מה:): דבאין בפני עצמן ובהנהו לא קאמר מתני' דליתו בטומאה אלא בבאו עם הכבשים ומשום הכבשים הקריבין עמהן ששחיתותן מקדשת את הלחם וזריקת דם מתרת אותן קאמר מתני' דבאות בטומאה משום דציץ מרצי עליהו:

הותרה בציבור. ולא בעי ציץ:

אחד זה ואחד זה. אחד כהן השורף את הפרה ואחד כהן גדול ביום הכפורים שטעונין פרישה שבעת ימים:

מכל חטאות. מכל אפרי הפרות שהיו במקדש שאפר פרה של משה לא כלתה:

כל שבעה. בפ"ק דיומא מפרש טעמא בראשון לפרשתו שמא היום שלישי לטומאתו שמא היום ג' ימים שניטמא במת וחששא בעלמא היא ומעלה וכן שני שמא שלישי ושלישי שמא שלישי ואיך מספקין כל חד וחד בז' לטומאה:

הזאה למה לי. הא קרבן דיום הכפורים דציבור הוא ודוחה טומאה אלא ש"מ בקושי נדחית טומאה בקרבנות ובעי ריצוי ציץ וכיון דלא מרצי אאכילות לא מיתוקם שתי הלחם דמתניתין כר' יוסי ואפילו סבירא ליה דבחדא סגיא דהא אפילו חדא ליכא:

נימא מתניתין דלא כרבי יוסי?
דתנאי:

"דבי אליעזר אומר:

הציץ מרצה על אכילות.

רבי יוסי אומר:

אין הציץ מרצה על אכילות."

קא סלקא דעתך:

מדקאמר רבי יוסי: **"אין הציץ מרצה על אכילות"** - כרבי יהושע סבירא ליה, דאמר: בעינן תרתי.

נימא השתא מתניתין דלא כרבי יוסי?

לא, רבי יוסי כרבי אליעזר סבירא ליה, דאמר: **"דם - אף על פי שאין בשר"**.

אי הכי, למאי הלכתא: **"אין הציץ מרצה על אכילות"?**

ולישעמיהו, רבי אליעזר דאמר: **"הציץ מרצה"**,

כיון דאמר: **"דם - אף על פי שאין בשר"** - **"הציץ מרצה על אכילות"** למאי הלכתא?

אלא, למיקבעיה בפיגול ולאפוקי מידי מעילה קמייפ'גי:

רבי אליעזר סבר: מרצה ציץ עילויה ומשווי ליה כטהור, וקבע ליה בפיגול, ומפיק ליה מידי מעילה.

ורבי יוסי סבר: לא מרצה ציץ עילויה, ולא משווי ליה כטהור, ולא קבע ליה בפיגול, ולא מפיק ליה מידי מעילה.

מתקיף לה רב מרי:

נהי נמי דרבי יוסי סבר כרבי אליעזר,

בשלמא זבחים - איכא דם,

עומר נמי - איכא קומץ,

לחם הפנים נמי - איכא בזיכין,

אלא שתי הלחם - מאי איכא למימר?

וכי תימא: לקרב עמהן - היינו **"שלמי ציבור"**,

אם כן, הווי להו ארבעה, ואנן **"חמשה"** תנן!

אלא, קסבר רבי יוסי:

טמאה הותרה בציבור.

והא תנאי:

"אחד זה ואחד זה - מדין עליו כל שבועה מכל חטאות שהיו שם,

דברי רבי מאיר,

רבי יוסי אומר:

אין מדין עליו אלא שלישי ושביעי בלבד."

ואי סלקא דעתך: קסבר רבי יוסי: טומאה הותרה בציבור - למה לי הזאה כלל?

אלא, מתוורתא: מתניתין דלא כרבי יוסי.

18. עת, א-ב

רס"י

שטרא מזכי לבי תרי הוא. בתמיה כלומר מי ראה שטר שמזכה את התובע ואת הנתבע דקאמר רבי יוסי רואה אני את דברי שניהן: **מסתברא קאמר**. מסתברא דפליגי בתרווייהו קאמר: **עיקר קראי**. ועשית עולותיך: **בזבחים כתיבי**. ובמנחות לא כתיבי ואצטריך לאשמעי דאפי"ה פליגי במנחות: **ועוד**. בציבור ר' אליעזר הוא דמכשיר ולא ר' יהושע. בתמיה: **אלא**. תרווייהו ביחיד והא לכתחלה והא דיעבד והא דקתני אם זרק הורצה ואוקימנא ביחיד הי"מ דמודה רבי יהושע בדיעבד כשנטמא דהא עלה קאי ומשום דאיתיה בעינא אבל באבוד ושרוף לא ור' יוסי אפילו נשרפו או אבדו שיריה קאמר אם הקטיר קומצה כשירה:

אמר ליה רב פפא לאביי:

ורבי יוסי, 'שטרא מזכי לבי תרי' הוא?!

דתניא:

"אמר רבי יוסי:

רואה אני את דברי רבי אליעזר בזבחים, ודברי רבי יהושע בזבחים,

ודברי רבי אליעזר במנחות, ודברי רבי יהושע במנחות.

"דברי רבי אליעזר בזבחים" - שהיה אומר: דם - אף על פי שאין בשר.

"דברי רבי יהושע בזבחים" - שהיה אומר: דם - אין בשר, אם אין בשר - אין דם.

"דברי רבי אליעזר במנחות" - שהיה אומר: קומץ - אף על פי שאין שירים.

"ודברי רבי יהושע במנחות" - שהיה אומר: אם אין שם שירים - אין קומץ,

אם אין קומץ - אין שירים!"

אמר ליה:

'מסתברא קאמר,

כי קאי בזבחים אמר: מסתברא כי היכי דפליגי בזבחים, פליגי נמי במנחות,

קאי במנחות אמר: מסתברא כי היכי דפליגי במנחות, פליגי נמי בזבחים.

אמר ליה:

התינח כי קאי בזבחים אמר: מסתברא כי היכי דפליגי בזבחים, פליגי נמי במנחות,

דעיקר קראי כי כתיבי - בזבחים כתיבי.

אלא, כי קאי במנחות ואמר: מסתברא כי היכי דפליגי במנחות, פליגי נמי בזבחים?!

והא עיקר קראי - בזבחים הוא דכתיבי!

אלא, לא קשיא:

"רואה אני את דברי רבי אליעזר" - בנטמא,

"ודברי רבי יהושע" - באבוד ושרוף.

"בנטמא" מאי טעמא? משום דמרצי ציץ?!

הא שמעת ליה לרבי יוסי דאמר: אין הציץ מרצה על אכילות!

אלא, לא קשיא:

"רואה אני את דברי רבי אליעזר" - בציבור,

"רואה אני את דברי רבי יהושע" - ביחיד.

"בציבור" - מאי טעמא? משום דטומאה הותרה בציבור?!

תדא, דשמעת ליה לרבי יוסי דאמר: טומאה דחוויה היא בציבור!

ועוד, אי בציבור - רבי אליעזר מכשיר ולא רבי יהושע?!

עתב, הא אמרת: בציבור - אפילו רבי יהושע מודה!

אלא,

"רואה אני את דברי רבי אליעזר" - בדיעבד,

"ודברי רבי יהושע" - לכתחלה.

"דיעבד" - אפילו רבי יהושע נמי מודה הוא,

דקתני: "מודה רבי יהושע שאם זרק - הורצה"!

הא - בטומאה,

הא - באבוד ושרוף.

כי קתני: "מודה רבי יהושע שאם זרק - הורצה" - בנטמא,

אבל באבוד ושרוף - לא.

כי קאמר רבי יוסי: "רואה אני את דברי רבי אליעזר" בדיעבד - באבוד ושרוף.

19. עח, ב

רס"י

מתני'

נטמא בשר וחלב קיים אין זורק את הדם. אפי' לר' אליעזר דעיקר פסח לאכילת אדם קאתי: ובמוקדשין אינו כן. אפילו לר' יהושע שאפילו נטמא בשר וחלב קיים זורק את הדם דהא תרתי איכא מתיר ושיריים שהדם מתיר אימורין למזבח:

גמ'

הורצה. ופטור מלעשות פסח שני: לא מעכבא. כפרה בדיעבד: אוכלין. חולה וזקן: רב. דאית ליה אכילת פסחים לא מעכבא דאמר כר' נתן: יוצאין בפסח אחד. ואע"פ שאין בו כזית לכל אחד אלמא אכילה לא מעכבא: דאי מימשכי הני. מה שיש בהן יותר מכזית לכל אחד חזי להני הנשאים: ואי מימשכי הני כו'. אישתכח דחזי לכולהו דהי מינייהו מפקת הלכך אע"ג דלא אימשיך חד מינייהו פטורין אבל ניטמא לא חזי אפילו לחד: נימנו עליו. עד שהיה כזית לכל אחד:

משנה

נטמא בשר וחלב קיים - אינו זורק את הדם. נטמא החלב והבשר קיים - זורק את הדם. ובמוקדשים אינו כן, אלא אף על פי שנטמא הבשר והחלב קיים - זורק את הדם.

גמרא

אמר רב גידל אמר רב: אם זרק - הורצה.

והא בעינן אכילה!

אכילה - לא מעכבא.

והא פתיב: "איש לפי אכלו"⁴⁴¹ (שמות יב, ד)!

למצוה.

ולעכב - לא?!

והתניא:

"במקסת" (שמות יב, ד) - מלמד שאין הפסח נשחט אלא למנויו. יכול שחטו שלא למנויו - יהא בעובר על המצוה וכשר? תלמוד לומר: "איש לפי אכלו תכסו" - הפתוב שנה עליו לעכב. ואיתקש אוכלין למנויו!

אלא, רב דאמר פרי נתן, דאמר: אכילת פסחים - לא מעכבא.

הי רבי נתן?

אילימא: הא רבי נתן,

דתניא:

"דבי נתן אומר:

מנין שכל ישראל יוצאין בפסח אחד?

תלמוד לומר: "ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים"⁴⁴² (שמות יב, ו),

וכי כל הקהל שוחטין?! והלא אין שוחט אלא אחד!

אלא מלמד שכל ישראל יוצאין בפסח אחד."

דילמא שאני התם,

דאי ממשכי הני - חזי להני,

ואי ממשכי הני - חזי להני!

אלא הא רבי נתן,

דתניא:

"נמנו עליו חבורה אחת,

וחזרו ונמנו עליו חבורה אחרת,

ראשונים שיש להן כזית - אוכלין, ופטורין מלעשות פסח שני,

אחרונים שאין להם כזית - אין אוכלין, ותייבין לעשות פסח שני,

דבי נתן אומר:

אלו ואלו - פטורין מלעשות פסח שני,

שכבר נזרק הדם."

⁴⁴¹ ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במקסת נפשתי איש לפי אכלו תכסו על השח

⁴⁴² והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים

רש"י

ומאי דוחקיה דרב. לאוקמא למתניי כר' נתן דלא מעכבא ולמימרא דמתניי לכתחילה קאמר הא אם זרק הורצה: נוקמה כרבנן. ונימא דמתניי אפי' בדיעבד פסול:

אפתי: דילמא שאני התם, דאי ממשיכי הני - חזי להו!

אם כן, ליתני: 'הואיל וראויים לימשד',

מאי "שכבד נזרק הדם"?

שמע מינה: בדם תליא מילתא, אבל אכילה - לא מעכבא.

מאי דוחקיה דרב דמוקים לה מתניתין לכתחילה, ורבי נתן? נוקמה כרבנן, ואפילו דיעבד נמי לא!

רב, מתניתין קשיתה:

אמאי תנן⁴⁴³: "אין זורק את הדם"? ליתני: 'פסול'!

אלא שמע מינה: "אין זורק" - לכתחילה, אבל דיעבד - שפיר דמי.

ולרבי נתן, "איש לפי אגלו" (שמות יב, ד) - למיה לי?

דבעינן גברא דחזי לאכילה.

⁴⁴³ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (תני)

20. עח, ב

רפ"י

פסח עצמו כשר. קס"ד לזרוק דמו ולהקטיר חלבו אבל לאכילה לא וקתני ואדם יוצא בו ידי חובתו:
אין מחשבת אוכלין. חולה וזקן בזריקת דם דאיש לפי אכלו לגבי שחיטה כתיב:
חלים. בריא:
גברא דחזי לאכילה בעי. דכי כתיב איש לפי אכלו אנגרא כתיב דליהוי גברא בר אכילה אבל פסח לא איכפת לן אי לא חזי:
יזרק בטהרה. בכהנים וכלי שרת טהורין:
ור' נתן היא. דאמר אכילה לא מעכבא ולא בעי ר' נתן גברא דחזי לאכילה ומתניתא קמייתא מוקי ר' אלעזר כרבנן:
הכא במאי עסקינן בציבור. שנטמאו רוב ציבור בין שחיטה לזריקה כגון שמת הנשיא ונטמאו הילכך גברי דחזו לאכילה נינהו:
גזירה שמא. לשנה אחרת יטמאו ציבור אחר זריקה:
ויאמרו אשתקד. מי לא היינו טמאין בשעת אכילה ואכלנו ואעי"פ ששחיטתו בטהרה השתא נמי אעי"פ ששחיטתו וזריקתו בטהרה ניכול בשר בטומאה ולא ידעי דאשתקד בעדנא דהוי זריקת הדם טמאין הוו והוה ליה פסח הבא בטומאה:

מאן תנא להא?
 דתנו רבנן:
"שחטו לאוכליו, וזרקו דמו שלא לאוכליו, הפסח עצמו - בשר, ואדם יוצא בו ידי חובתו".
 כמאן?

נימא: רבי נתן היא, ולא רבנן?

אפילו תימא: רבנן, אין מחשבת אוכלין בזריקה.

מאן תנא להא?
 דתנו רבנן:

"הרי שהיה חולה בשעת שחיטה, וחלים בשעת זריקה, חלים בשעת שחיטה, וחולה בשעת זריקה - אין שוחטין וזורקין עליו, עד שיהא חלים משעת שחיטה עד שעת זריקה".
 כמאן?

נימא: רבנן היא, ולא רבי נתן?

אפילו תימא: רבי נתן, גברא דחזי לאכילה בעינן.

מאן תנא להא?
 דתנו רבנן:
"שחטו בטהרה ואחר כך נטמאו הבעלים - יזרק הדם בטהרה, ואל יאכל בשר בטומאה".
 כמאן?

אמר רבי אלעזר:
 במחלוקת שנויה,
 ורבי נתן היא.

ורבי יוחנן אמר:
 אפילו תימא: רבנן היא,
 הכא במאי עסקינן: בציבור, דאפילו בטומאה נמי עבדי.

אי בציבור, אמאי אין הבשר נאכל בטומאה?

גזירה שמא יטמאו הבעלים לאחר זריקה,
 ויאמרו: אשתקד לא נטמאנו ואכלנו!
 השתא נמי ניכול,

ולא ידעי דאשתקד כי איזדריק דם - בעלים טמאים הוו,
 השתא בעלים טהורים הוו.

21. עט, א

רפ"י

איבעית אימא רב דאמר. אם זרק הורצה:
כרבי יהושע. דאית ליה אכילת פסחים לא מעכבא:
שלמי נזיר. תחילתו לאכילה דבעי שילוח שערו תחת הדוד שהשלמים מתבשלין בו כדכתיב (במדבר ו) ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש וגוי' ועוד בעי תנופה זרוע בשלה אלמא צריך שיהא בשר טהור בשעת זריקה שיהא ראוי למצוה האמורה בו:
ואם זרק הורצה. דהני לא מעכבי:
נטמאו בעלים. במת דלא חזו למיכל לאורתא דטומאתן שבעה:
ואם זרק לא הורצה. דאע"ג דאכילתו לא מעכבא גברא דחזי לאכילה בעינן ורחמנא דחייה לטמא נפש לפסח שני ובנזיר נמי כתיב (שם) כי ימות מת עליו וגוי' דסותר את נזירותו:

["אמר רב גידל אמר רב:
 אם זרק - הורצה"]

עט, א ואיבעית אימא:
 רב דאמר כרבי יהושע.

דתנא:

"רבי יהושע אומר:

כל הזבחים שבתורה, בין שנטמא בשר וחלב קיים,
בין שנטמא חלב ובשר קיים - זרק את הדם.
נזיר ועושה פסח, נטמא חלב ובשר קיים - זרק את הדם,
נטמא בשר וחלב קיים - אין זרק את הדם,
ואם זרק - הורצה.
נטמאו הבעלים במת - לא יזרק,
ואם זרק - לא הורצה."

22. עט, א

"במוקדשיו אינו בן, אלא אף על פי שנשטמא הבשר והחלב קיים - זורק את הדם".

מתניתין מני?

רבי יהושע היא.

דתניא:

"רבי יהושע אומר:

כל הזבחים שבתורה שנשתייר מהם כזית בשר, או כזית חלב - זורק את הדם, כחצי זית בשר וכחצי זית חלב - אין זורק את הדם, ובעולה, אפילו כחצי זית בשר וכחצי זית חלב - זורק את הדם, מפני שכולה כלי, ובמנחה, אף על פי שכולה קיימת - לא יזרוק".

"מנחה" - מאי עבדתה?

אמר רב פפא:

מנחת נסכים.

סלקא דעתך אמינא: כיון דקא אתיא מכח זבח - כגופיה דזבח דמי, קא משמע לן.

"חלב" - מנא לן?

אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל ומטו בה משום רבי יהושע בן חנניה: דאמר קרא: **"והקטיר החלב לריח ניחח לה"**⁴⁴⁴ (ויקרא ז, 1), חלב - אף על פי שאין בשר.

אשכחן - חלב, יותרת הכבד ושתי כליות - מנא לן?

היכא אמרינן דזרקין?

מדקתני: **"ובמנחה, אף על פי שכולה קיימת - לא יזרוק"**, מנחה - הוא דלא, אבל יותרת הכבד ושתי הכליות - שפיר דמי. מנא לן?

רבי יוחנן דידיה אומר:

אמר קרא: **"לריח ניחח"** - כל שאתה מעלה לריח ניחוח.

ואיצטריך למכתב: **"חלב"**, ואיצטריך למכתב: **"ריח ניחח"**, דאי כתב רחמנא: **"חלב"** - הוה אמינא: חלב - אין, יותרת הכבד ושתי הכליות - לא, כתב רחמנא: **"לריח ניחח"**. ואי כתב רחמנא: **"לריח ניחח"** - הוה אמינא: כל העולין לריח ניחוח, ואפילו מנחה, כתב רחמנא: **"חלב"**.

⁴⁴⁴ זורק הפה את הדם על מזבח יהוה פתח אהל מועד והקטיר החלב לריח ניחח ליהוה

כ"י

חצי זית בשר וחצי זית חלב אין זורק הדם. דאכילת אדם ואכילת מזבח לא מצטרפין: אפי' כולה קיימת לא יזרוק. את הדם עליה:

מנחה מאי עבדתה. בזריקת דם:

מנחת נסכים. הבאה עם הזבח מהו דתימא כזבח דמיא ותיהוי במקום זבח להכשיר את הדם: **חלב מנא לן**. דהוי שיעור להכשיר זריקת דם:

והקטיר החלב. גבי זריקת דם כתיב דכתיב זורק הכהן את הדם וגוי עד והקטיר החלב לריח ניחוח:

יותרת הכבד ושתי הכליות מנא לן. מדאיצטריך ליה למיתני מנחה לא הויא שיעור מכלל דסבירא ליה דהני דגופיה דזבח נינהו הוי שיעור:

אמר קרא. בהאי קרא גופיה והקטיר החלב לריח ניחוח:

23. עט, א

רפ"י

מתני' יעשו בטומאה. ואפי' טמאין יחידין דהא פסח דטהורין גופיה בטומאה אתי משום כהנים:

גמ'

שאינ קרבן צבור. הבא בטומאה חלוק מאחר שקרבן רובן בא בטומאה אף היחיד עושה בטומאה:

לא שנו. דמשמע משום טומאת כלי שרת עבדי כולהו בטומאה:

אלא שנטמא סכין בטמא מת. שהוא אב הטומאה דנעשה אף הסכין אב הטומאה לטמא אדם:

דרחמנא אמר בחלל חרב. למידרש מיניה דכלי מתכת המיטמא במת נעשה כיוצא בזה שנגע בו:

טומאה דחוויה היא בצבור. בקושי הותרה וכל כמה דאפשר לאהדורי אטהרה או אטומאה קלה מהדרינן:

קרינא ביה הבשר כל טהור יאכל בשר. ולא טמא:

משנה

נטמא קהל או רובו, או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים - יעשו בטומאה. נטמא מיעוט הקהל - הטהורין עושין את הראשון, והטמאין עושין את השני.

גמרא

תנו רבנן:

"הרי שהיו ישראל טמאין, וכהנים וכלי שרת טהורין, או שהיו ישראל טהורין, וכהנים וכלי שרת טמאין, ואפילו ישראל וכהנים טהורין, וכלי שרת טמאין - יעשו בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוקה".

אמר רב חסדא:

לא שנו אלא שנטמא הסכין בטמא מת,

דרחמנא אמר: "בחלל חרב"⁴⁴⁵ (במדבר יט, ז) - חרב הרי הוא כחלל, וקא מטמא לגברא,

דמעיקרא כי מיתעביד, בטומאת הגוף דכרת קא מיתעביד.

אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ, דבשר הוא דמטמא ליה, לגברא לא מטמא ליה, טהורין - עביד, טמאין - לא עביד,

מוטב יאכל בטומאת בשר בלאו, ואל יאכל בשר בטומאת הגוף שהוא בכרת.

אלמא: קסבר רב חסדא:

טומאה דחוויה היא בצבור.

וכן אמר רבי יצחק:

טומאה דחוויה היא בצבור.

ורבא אמר:

אפילו טמאין נמי עבדי,

מאי טעמא?

דכתיב: "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, באש ישרף, והבשר כל טהור יאכל בשר" (ויקרא ז, יט),

כל היכא דלא קרינן ביה: "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" - לא קרינן ביה: "והבשר כל טהור יאכל בשר",

כל היכא דקרינן ביה: "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" - קרינן ביה: "והבשר כל טהור יאכל בשר".

⁴⁴⁵ וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים

24. עט, א-ב

רש"י

הללו עושין לעצמן. בטהרה והללו עושין לעצמן בטומאה טהורים לא עבדי בטומאה דהוי כרוב ורוב טהורין לא עבדי בטומאה וטמאין לשני לא מידחו משום דהוו נמי רובא ורובא לשני לא מידחו:

טהורין עושין הראשון. בטהרה דאי נמי מיעוטא ניהו אית להו למעבד הראשון בטומאה וכל שכן כי עבדי בטהרה שפיר דמי: וטמאין עושין את השני. דכיון דאינו כרוב נידונין כמיעוט ונידחין לשני:

וטמאין אין עושין לא את הראשון. דכיון דאינו כרוב לא עבדי בטומאה ובשני נמי לא דאינו מיעוט:

יעשו בטומאה. אף הטהורין: רובא הוא כו'. כי איטמי רובא הוא דעבדי טמאין ראשון ובטומאה:

אבל פלגא ופלגא לא עבדי. טמאים לראשון כלל:

כלהו. אפילו הטהורין אין צריכין להזהר בשמירת טהרה: מסתברא. דפלגא ופלגא נמי טמאין עבדי בטומאה ולא מידחו:

לרב. דאמר הללו לעצמן והללו לעצמן:

ולישנא בתרא דרב כהנא. דאמר טמאין אין עושין לא זה ולא זה הא דקתני טמאים נדחין לשני היכי מתרצא לה:

איתמר:

הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין -

רב אמר:

מחצה על מחצה - כרוב.

ורב כהנא אמר:

מחצה על מחצה - אינו כרוב.

"רב אמר: מחצה על מחצה - כרוב" - הללו עושין לעצמן, והללו עושין לעצמן.

"ורב כהנא אמר: מחצה על מחצה - אינו כרוב" - טהורין - עושין את הראשון,

וטמאין - עושין את השני.

איכא דאמרי:

אמר רב כהנא: מחצה על מחצה - אינו כרוב,

טהורין - עושין את הראשון,

עט,ב וטמאין - אין עושין לא את הראשון ולא את השני,

בראשון לא עבדי - דלא הוו רובא,

בשני לא עבדי - דלא הוו מיעוטא.

תנן:

"נטמא קהל או רובו, או שהיו הכהנים טמאין והקהל טהורים - יעשה בטומאה."

"דובו" - הוא דעבדי בטומאה,

אבל פלגא ופלגא - לא עבדי בראשון.

קשיא לרב!

אמר לך רב:

רובא - עבדי כולהו בטומאה,

פלגא ופלגא - הללו עושין לעצמן, והללו עושין לעצמן.

הכי נמי מסתברא:

דקתני סיפא: "נטמא מיעוט הקהל - טהורין עושין את הראשון, וטמאין עושין את השני",

"מיעוט" - הוא דעבדי בשני,

אבל פלגא ופלגא - לא,

ועבדי בראשון,

והללו עושין לעצמן, והללו עושין לעצמן.

ואלא קשיא לרב כהנא!

אמר לך רב כהנא:

נטמאו מיעוט הקהל:

טהורין - עושין את הראשון,

וטמאין - עושין את השני,

הא פלגא ופלגא:

טהורין - עושין את הראשון,

אבל טמאין - אינו עושין לא את הראשון ולא את השני.

התינח ללישנא בתרא דרב כהנא,

אלא להך לישנא דאמר רב כהנא: טהורים - עושין את הראשון, וטמאין - עושין את השני,

מאי איכא למימר?

אמר לך רב כהנא:

הוא הדין דאפילו פלגא ופלגא נמי:

רס"י

משלימות לטמאין. דבזכרים הוה טהורים רובא אבל יש מן הנשים טמאות יותר מן הטהורות עד שמשלימות החשבון למחצה על מחצה וקסבר האי תנא נשים בראשון רשות וכ"ש בשני הילכך דל נשים מהכא דאינן מן המניין וזיל בתר זכרים והוה טמאים מיעוטא ומדחו לשני אבל בפלגא ופלגא אי כמר אי כמר:

כגון שהיו ישראל. הזכרים מחצה טהורין ומחצה טמאין וכשאתה מונה הנשים עמהן רבין טהורים על הטמאים:

בראשון חובה. והרי הן במנין ונמצאו טמאים מיעוטא:

ובשני נשים רשות. ותנאי פליגי בהא מילתא בפי' האשה (לקמן דף צא:):

בראשון לא עבדי. טמאין דהוה להו מיעוטא:

ובשני לא עבדי. דלגבי שני אין הנשים מן המנין למהי טהורין רובא הילכך לא הוה טמאים מיעוטא אלא פלגא ולרב מחצה על מחצה כרוב ולא עבדי בשני:

טהורין - עושין את הראשון, וטמאין - עושין את השני, והאי דקתני: "מיעוט הקהל" - אידי דתנא רישא: "רובו", תנא נמי סיפא: "מיעוטו".

תנאי כותיה דרב, תנאי כותיה דרב קהנא פתרי לישני.

תנאי כותיה דרב:
"היו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין - הללו - עושין לעצמן, והללו - עושין לעצמן".

תנאי פלישנא קמא דרב קהנא:
"הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, טהורין - עושין את הראשון, וטמאין - עושין את השני".

ותנאי פלישנא בתרא דרב קהנא:
"הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, טהורין - עושין את הראשון, וטמאין - אינן עושין לא את הראשון ולא את השני".

לרב, וללישנא בתרא דרב קהנא, הא דתנא:
"טהורין - עושין את הראשון, וטמאין - את השני",
 היכי מתרצי לה?

כגון שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, ונשים משלימות לטמאים, וקסבר: נשים בראשון - רשות, דל נשים מטמאין - והוה להו טמאין מיעוטא, ומיעוטא - ידחו לפסח שני.

לרב, וללישנא קמא דרב קהנא, הא דתנאי:
"טהורין - עושין את הראשון, וטמאין - אין עושין לא את הראשון, ולא את השני",
 היכי מתרצי לה?

רב מתריץ לה:
 כגון שהיו ישראל מחצה טמאין ומחצה טהורין, ונשים עודפות על הטהורים, וקסבר: נשים בראשון - חובה, ובשני - רשות, בראשון לא עבדי - דהוי ליה מיעוט, ומיעוטא - לא עבדי בראשון, ובשני לא עבדי - דל נשים מינייהו, והוה להו פלגא ופלגא, ופלגא - לא עבדי בשני.

כ"י

ורב כהנא. דאמר פלגא עבדי בשני מתרץ הכי כו':
ונשים משלימות לטהורין. שלא היו טהורין מחצה אלא על ידי הנשים ואי אזלין בתר זכרים הווי טמאין רובא. ועודפות עליהן לא גרסינן:
ופלגא בראשון לא עבדי. בטומאה ללישנא קמא דרב כהנא:
תנאי היא. האי תנא ותנא דלעיל דקאי כוותיה האי תנא סבר מחצה על מחצה הוי כרוב ותנא דלעיל סבר אינו כרוב:
עושין בטומאה. אפילו הטהורין:

ולרב כהנא דאמר: פלגא - נמי עבדי בשני, הכי מתרין לה:
 כגון שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין, ונשים משלימות לטהורין, וקסבר: נשים בראשון - חובה, ובשני - רשות.
 בראשון לא עבדי, דהווי להו פלגא ופלגא, ופלגא בראשון - לא עבדי, בשני נמי לא עבדי - דל נשים מינייהו מן הטהורין, הווי להו טמאין רובא, ורובא לא עבדי בשני.

ולרב כהנא, הא דתנאי:
"הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין - הללו עושין לעצמן והללו עושין לעצמן",
 היכי מתרין לה?

אמר לך רב כהנא:
 תנאי היא,
 איכא למאן דאמר: מחצה על מחצה - כרוב, ואיכא למאן דאמר: מחצה על מחצה - אינו כרוב.

25. עט, ב - פ, א

רש"י

לא תוכל לזבוח את הפסח באחד. בשביל יחיד לא תזבחנו שיהא אותו היחיד גורם ומועיל בשחיטתו שום צד נטיה: אקרי קהל ומילתא מפ' בהוריות (דף ה:): דקאמר ליה רחמנא ליעקב גוי וקהל גויים יהיה ממך וכבר נולדו לו כל השבטים חוץ מבנימין הילכך שבט אחד חשוב כציבור ולא מידחי לשני: יעשו בטומאה. אף טהורין אם ירצו: מטמאין אחד מהן. כי היכי דניהוו רוב טמאין וניעבדו כולחו [בטומאה]: שהיו טמאין עודפין על הטהורין אחד. דלא חזו טהורים בראשון: הדרי' קושיין לדוכתיה. דהוו להו פלגא ופלגא והללו יעשו לעצמן והללו יעשו לעצמן: אלא ה"ק כו'. ולעולם מחצה על מחצה דווקא קתני וה"ק רב אי משכחת תנא דאית ליה כת"ק דאמר פלגא ופלגא לא עבדי טהורין בטומאה כדקתני הללו עושין לעצמן וכרבי יהודה דאמר אין קרבן ציבור חלוק מכי עביד קהל בטומאה בראשון לא מפליג למיעבד טהורין בטהרה דאוסר ליחלק שגנאי הדבר דמוכחא מילתא בהדיא כשנהרין אלו מאלו:

גופא:

"הרי שהיו ישראל מחצה טהורין ומחצה טמאין - הללו עושין לעצמן, והללו עושין לעצמן. היו טמאין עודפין על הטהורין, אפילו אחד - יעשו בטומאה, לפי שאין קרבן ציבור חלוק. רבי אלעזר בן מתתיה אומר: אין היחיד מכריע את הציבור לטומאה, שנאמר: **לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריו**"⁴⁴⁶ (דברים טז, ה). רבי שמעון אומר: אפילו שבט אחד טמא ושאר כל השבטים טהורים - הללו עושין לעצמן, והללו עושין לעצמן.

פ,א

מאי טעמא דרבי שמעון?

קסבר:

שבט אחד איקרי 'קהל'.

רבי יהודה אומר:

אפילו שבט אחד טמא ושאר כל השבטים טהורין - יעשו בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק."

רבי יהודה סבר: שבט אחד איקרי 'קהל',

והוו להו - פלגא ופלגא,

ואין קרבן ציבור חלוק,

ועבדי כולוהו בטומאה.

⁴⁴⁶ לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריו אשר יהיה אלהיו נתן לך

26. כ, א

כ"י

מטמאין אחד מהן בשרץ. ונעבדיה כולהו בטומאה: שוחטין וזורקין על טמא שרץ. הואיל וחזי לאורתא הילכך אין מכריע את הציבור לטומאה: מחגיגתו. של מחר שאתה מטמאו כל שבעה: אפשר דעביד. חגיגתו בשביעי של פסח שהוא שמיני שלו דהא כל ז' תשלומין אית ליה: קסבר כולן. הימים של רגל תשלומין של ראשון הן ואינן תשלומין זה לזה ופלוגתא היא בחגיגה (דף ט:). ומאן דאית ליה כולן תשלומין לראשון סבר היכא דלא חזי לראשון תו לא חזי: מאן ציית לך. להשתלח לדרך רחוקה: וכי עקר משכניה וסיכיה. אהלו ויתדותיו ורהיט בתמיה מי ישמע לנו להטריח עצמו הילכך הא עדיפא כרב:

איתמר:

היו ישראל מוחצה טהורין ומחצה טמאין -

אמר רב:

מטמאין אחד מהן בשרץ.

ואמאי?

ניעבדו הני לחודייהו והני לחודייהו,

דהא אמר רב: הללו עושין לעצמן, והללו עושין לעצמן!

אמרי:

הכא במאי עסקינן: כגון שהיו טמאין עודפין על הטהורין אחד.

אי הכי, הווי להו רובא טמאים - ניעבדו כולהו בטומאה!

סבר לה כרבי אלעזר בן מתיה,

דאמר: "אין היחיד מכריע את הציבור לטומאה".

אי הכי, הדר קושיין לדוכתיה - ניעבדו הני לחודייהו והני לחודייהו!

אלא, הכי קאמר:

אי איכא תנא דסבר לה כתנא קמא, דאמר: פלגא ופלגא לא עבדי כולהו בטומאה,

וסבר לה כרבי יהודה, דאמר: "אין קרבן ציבור חלוק" -

מטמאין אחד מהן בשרץ.

ועולא אמר:

משלחין אחד מהן לדרך רחוקה.

ויטמאנו בשרץ!

קסבר: שוחטין וזורקין על טמא שרץ.

ויטמאנו במת!

מדחהו אתה מחגיגתו.

השתא נמי, מדחהו אתה מפסחו!

אפשר דעביד בשני.

במת נמי אפשר דעביד בשביעי,

דהוה ליה שמיני שלו!

קסבר עולא:

כולהו - תשלומין דראשון נינהו,

דחזי בראשון - חזי בכולהו,

וכל היכא דלא חזי בראשון - לא חזי בכולהו.

אמר להו רב נחמן:

זילו ואמרו ליה לעולא: מאן ציית דעקר סיכיה ומשכניה ורהיט!?

רפ"י

רובן זבין. דלא מצו למיעבד
בראשון:

27. פ, א

איתמר:

היו רובן זבין, ומיעוטן טמאי מתים -

אמר רב:

אותן טמאי מתים - אינן עושין לא בראשון ולא בשני.

ראשון לא עבדי - דהו מיעוטא, ומיעוטא - לא עבדי בראשון,

בשני נמי לא עבדי -

כל היכא דעבדי ציבור בראשון - עביד יחיד בשני,

כל היכא דלא עבדי ציבור בראשון - לא עביד יחיד בשני.

אמר להו שמואל:

זילו אמרו ליה לאבא:

"ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו" (במדבר ט, ב) - מאי עבדת ליה?

אמר להו:

זילו אמרו ליה:

כי הו כולהו זבין - מאי עבדת ליה?

אלא כיון דלא אפשר - לא אפשר,

הכא נמי - לא אפשר.

28. כ, א-ב

רפ"י

אין תשלומין לפסח הבא בטומאה. ואין הזבין עושין את השני אפילו טהרו:
רב הונא סבר טומאה דחוויה היא בציבור. ובקושי הותר להקריבו הלכך לא משוינן להו בטהורים למידחי טמאין לשני:
ורב אדא סבר היתר הוא בציבור. ומשוינן להו בטהורין ודחו זבין לשני:
טהרה מדחיא. טומאה לשני כי עבדי ציבור בטהרה:

איתמר:

היו רובן טמאי מתים, ומיעוטן זבין -
רב הונא אמר:
 אין תשלומין לפסח הבא בטומאה.
ורב אדא בר אבהו אמר:
 יש תשלומין לפסח הבא בטומאה.

נימא בהא קמיפליגי:

דמאן דאמר: אין תשלומין לפסח הבא בטומאה - קסבר: טומאה דחוויה היא בציבור, ומאן דאמר: יש תשלומין לפסח הבא בטומאה - קסבר: טומאה הותרה בציבור.

אמרי:

לא, דכולי עלמא: טומאה דחוויה בציבור, ובהא פליגי:

מר סבר:

טהרה - מדחיא,

טומאה - לא מדחיא,

ומר סבר:

אפילו טומאה - נמי מדחיא.

פ,ב

רפ"י

29. פ, ב

בראשון לא עבדי. דהא טמאי מתים מיעוטא ובשני לא עבדי דהואיל וטהרו זבין עכשיו נמצאו רוב ציבור צריכין לו ורובא דציבור בשני לא עבדי:

איתמר:

היו שלישייתן זבין, ושלישייתן טהורין, ושלישייתן טמאי מתים -

אמר רבי מני בר פטיש:

אותן טמאי מתים - אינן עושין לא את הראשון ולא השני.

בראשון לא עבדי - הגדילו זבין על הטהורים, דלא עבדי בטומאה, הוה ליה טמאי מתים מיעוטא,

ומיעוטא - לא עבדי בראשון.

בשני לא עבדי - נצרפו זבין עם טמאי מתים, דלא עבדי בראשון, הוה להו רובא,

ורובא - לא מדהו לפסח שני.

30. כ, ב

רפ"י

מתני'

הפסח שנזרק את דמו ואח"כ נודע שהוא טמא. הפסח או הדם:

הציץ מרצה. ופטור מפסח שני: נטמאו. בעליו טומאת הגוף במת:

אין הציץ מרצה. וחייב לעשות פסח שני דהא בשעת זריקה לאו בר מיעבד פסח הוא דרחמנא דחייח:

הנזיר. דכתיב ביה (במדבר ו) וכי ימות מת וגוי והימים הראשונים יפלו אם נטמא במת קודם הבאת קרבנותיו סותר:

הציץ מרצה על טומאת הדם. ותגלחתי כשירה ומותר לשתות יין ולטמא למתים:

ואין הציץ מרצה על טומאת הגוף. ואם נטמא בעת הבאת קרבנותיו סותר את הכל:

נטמא גופו. בטומאת התהום בטומאת ספק כדמפרש בגמרא הרי זה מרצה דהלכה למשה מסיני היא דהותרה טומאת התהום להם כדאמר בגמרא ובתוספתא מפרש לה הכי כיצד אמרו לו קבר היה עמך בבית שנכנסת בו תחת האבן שישבת עליה ונדע לו עד שלא עשה פסחו צריך לעשות פסח שני משעשה אין צריך לעשות פסח שני. וכן נזיר שהיה הולך להביא קרבנותיו אמרו לו מת היה עמך בבית שנכנסת בו ונדע לו בין עד שלא הביא קרבנותיו בין משהביא קרבנותיו צריך להביא קרבן טומאה אבל אמרו לו קבר התהום עמך בבית שנכנסת בו תחת האבן שישבת עליה ונדע לו עד שלא הביא קרבנותיו צריך להביא קרבן טומאה ומהו קרבן טומאה אשם ושתי תורים ומתחיל למנות נזירות אחרת. בתוספתא דזבחים:

גמ'

בין בשוגג בין במזיד. קס"ד דהכי קאמר שזרקו בין בשוגג בין במזיד ומשני דהאי שוגג ומזיד אטומאה קאי אבל זריקה בעינן שוגג:

משנה

הפסח שנזרק דמו ואחר כך נודע שהוא טמא - הציץ מרצה. נטמא הגוף - אין הציץ מרצה, מפני שאמרו: הנזיר ועושה פסח - הציץ מרצה - על טומאת הדם, ואין הציץ מרצה - על טומאת הגוף. נטמא טומאת התהום - הציץ מרצה.

גמרא

טעמא דנזרק ואחר כך נודע, אכל נודע ואחר כך נזרק - לא מרצה.

ורמינהו:

"על מה הציץ מרצה?"

על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא בין בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברחוץ, בין ביחיד בין בציבור!"

אמר רבינא:

טומאתו:

בין בשוגג בין במזיד - הורצה.

זריקתו:

בשוגג - הורצה,

במזיד - לא הורצה.

רבי שילא אמר:

זריקתו:

בין בשוגג בין במזיד - הורצה.

טומאתו:

בשוגג - הורצה,

במזיד - לא הורצה.

אלא הא דקתני: "בין בשוגג בין במזיד",

הכי קאמר:

נטמא בשוגג, וזרקו בין בשוגג בין במזיד - הורצה.

והא דקתני: "דם שנזרק ואחר כך נודע" - טעמא דנזרק ואחר כך נודע,

אכל נודע ואחר כך נזרק - לא,

הוא הדין דאפילו נודע ואחר כך נזרק,

והא דקתני: "נזרק ואחר כך נודע" - משום דבעי למתני סיפא: "נטמא הגוף - אין הציץ מרצה",

דאפילו נזרק ואחר כך נודע - לא,

קתני רישא נמי: "נזרק ואחר כך נודע".

31. פ, ב - פא, א

"נטמא טומאת התהום - [הציץ מרצה]"

בעי רמי בר חמא:

כהן המרצה בקרבנותיהן - הותרה לו טומאת התהום, או לא?

מי אמרין: כי גמירי טומאת התהום - בבבועלים, בכהן - לא גמירי, או דילמא: בזבחה גמירי, לא שנא בכהן ולא שנא בבבועלים?

אמר רבא:

תא שמע:

דתני רבי חייא:

"לא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד"

"מת" - למעוטי מאי?

לאו למעוטי טומאת התהום דשרין.

ובמאי עסקינן?

אי ניקמא: בבבועלים,

ובמאן?

אי בנידן - מי מהני ביה? **"כי נמות מת עליו"**⁴⁴⁷ (במדבר ו, ט) אמר רחמנא! אלא בעושה פסח.

הניחא למאן דאמר: אין שוחטין וזורקין על טמאי שרין.

אלא למאן דאמר: שוחטין וזורקין על טמאי שרין,

השתא, טומאה ידועה - הותרה לו,

טומאת התהום - לא כל שכן?!

אלא לאו, בכהן,

ושמע מינה: הותרה לו טומאת התהום!

אמר רב יוסף:

לא, לעולם בבבועלים, ובפסח,

ולמעוטי טומאת התהום דזיבה.

וטומאת תהום דזיבה - לא מרצה?!

והתניא:

"דבי יוסי אומר:

פא, א שומרת יום כנגד יום ששחטו וזרקו עליה בשני שלה,

ואחר כך ראתה - אינה אוכלת,

ופטורה מלעשות פסח שני"

מאי טעמא?

לאו, משום דמרצה ציין!

אמרי:

לא, משום דקסבר רבי יוסי: מכאן ולהבא היא מטמאה.

והתניא:

"דבי יוסי אומר:

זב בעל שתי ראיות, ששחטו וזרקו עליו בשביעי שלו, ואחר כך ראה,

וכן שומרת יום כנגד יום ששחטו וזרקו עליה בשני שלה, ואחר כך ראתה,

הרי אלו:

מטמאין משכב ומושב למפרע,

ופטורים מלעשות פסח שני!"

רפ"י

בקרבנותיהן. דנזיר ועושה פסח הותרה לו אם נטמא גופו בספק טומאה וקרובן יחיד אינו דוחה שבת וטומאה:

כי גמירי. דטומאת התהום מותרת להם בבועלים הוא דגמירי אבל בכהן לא:

או דילמא בזיבחה גמירי. בקרבנות הללו בפסח ובקרבנות נזיר גמירי דהותרה להם טומאת התהום של גוף הילכך לא שנא בבועלים ולא שנא בכהן:

לא אמרו טומאת התהום. דהותרה בנזיר ועושה פסח:

אלא במת בלבד. אבל שאר טומאות ספק לא הותרו:

ובמאן. במי תארע טומאת התהום זו דשרץ דקאמר לא הותרה:

אי בנזיר מי מהניא ביה. אפילו טומאות דשרץ [דאי] לסתור מניינו והבאת קרבנותיו:

וכי ימות עליו כתיב. פתע זה שוגג פתאום זה מזיד בכריתות (דף ט, ט):

הניחא למאן דאמר. לקמן בפרק האשה (דף צ, ז): ה"ג אלא לאו בכהן:

לעולם בבועלים. ובעושה פסח ודקשיא לך הא לא מהניא ביה טומאה אחריתי איכא טומאת זיבה שהיא שבעת ימים ואין שוחטים וזורקים עליו ואשמעינן רבי חייא דטומאת התהום דזיבה כגון זב בשביעי שלו דספק הוא שמא יראה היום ויסתור כל מה שמנה ספק לא יראה והרי הוא כטמא שרץ דחזי לאורתא והויא לה טומאת התהום ופסלא ביה:

בשני שלה. עדיין ספק הוא שמא תראה גם מחר והוה להו שלשה והויא לה זבה גמורה ואם לא תראה תטהר לערב:

אינה אוכלת. שהרי צריכה להיות עוד מחר שומרת יום כנגד יום:

ופטורה מלעשות פסח שני. קס"ד כיון דבשעת שחיטה וזריקה ספק הוי מרצה ציץ מטומאת התהום דזיבה ואעיג דאיגלאי מילתא למפרע שנטמאה ודאי בטומאת התהום:

מכאן ולהבא היא מטמא. שומרת יום כנגד יום שספרה קצת היום וטבלה טהורה מטומאה של אתמול וכי הדר חזיא בו ביום מטמאה מכאן ולהבא ותהיה מחר שומרת יום כנגד יום הלכך בזריקה ושחיטה טהורה מעלייתא הואי ורבנן פליגי עליה ואמרי דכי חזיא איגלאי מילתא למפרע דזיבה היא וחדא טומאה היא ובשעת שחיטה ספק הואי וחייבת בפסח שני ולקמיה פריך כיון דלרי יוסי כל חד וחד טומאה באנפי נפשיה הוא היאך מצטרפים לזיבה לעשות זבה גדולה:

בעל שתי ראיות. דאילו בעל ג' ראיות לא חזי למיכל לאורתא עד שיביא קרבנותיו בחי ובשמיני נמי לא מצי למינקט ומיתני ואח"כ ראה מטמא משכב ומושב למפרע דכיון דיצא מזיבה ראשונה לשעה שהיא ראויה לקרבן הויא לה חד זיבה אחריתי ומושב ומשכב שמאתמול לאחר טבילה ועד הנה טהורה למפרע אפילו טבלה בז' שחרית:

⁴⁴⁷ וכי נמות מת עליו בפתע פתאום ונטמא ראש נזרו וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי ויגלהו

רפ"י

משכבות ומושבות. שלאחר טבילתו טמאין שהרי סתר מניינו והרי הוא כבתחלתו דכתיב (ויקרא טו) וספר לו שבעת ימים והרי אינן ומדקתני נמי בשומרת יום למפרע אלמא נמי למפרע מטמאה ואפי"ה פטר לה מפסח שני ש"מ טעמא משום דטומאת התהום הוי ומשכבות ומושבות רבותא נקט להו מפני שהן אב הטומאה לטמא אדם ובדבר זה זב חלוק משאר טמאין:

מדרבנן. אבל מדאורייתא לא מטמאו אלא מכאן ולהבא לא הזב בשביעי ולא שומרת יום בשני דמקצת יום עולה להן לספירתן הילכך לגבי פסח טהורין מעליא הוו: **אבל הרואה זוב כו'.** לא ידענו אהיכא קאי אבל:

סותר את שלפניו. כל ספורין שספר וצריך לספור ז' אחרים:

וא"ל רבי יוחנן לא יסתור אלא יומו. ויחזור ויספור יום א' והוינן אמילתיה דר' יוחנן מה נפשך אי למפרע מטמא דאין מקצת היום עולה לו ולא נגמרה ספירתו:

כולהו נמי נסתור. דכתיב וספר לו ז' ימים לטהרתו טהרה אחת לכולן שלא תהיה טומאה מפסקת ביניהן במס' נדה (דף לג:). ואם מנה לסירוגין כי הכא שיתור יומו וישלימנו למחר נמצאת הפסקה ביניהם:

ואם מכאן ולהבא מטמא. שעלתה לו מקצת היום וגמרו ספורין שלו:

יומו נמי לא לסתור. אלא הרי הוא כראיה ראשונה של זביה אחרת ואין בה אלא טומאת ערב ויטבול לערב ויטהר דקיי"ל ראיה ראשונה של זב קרי בעלמא הוא במס' נדה (דף עב:):

אלא. הי"ק ר' יוחנן לא יסתור ולא יומו כלומר אפילו יומו לפי שכבר עלתה לו מקצת היום ככולו ושלמו ספורין שלו ויצא מכלל זביה:

וא"ל ר' אושעיא לרבי יוחנן: ר' יוסי קאי כוותך. דס"ל נמי מכאן ולהבא הוא מטמא מדפטר ליה לעיל מפסח שני אלמא קסבר ר' אושעיא למפרע דר' יוסי מדרבנן קאמר:

והא ר' יוסי כו'. מסקנא דמילתיה הוא ולא משום קשיא מייתי לה:

השתא דאמר מכאן ולהבא מטמא. ולא משכחת טומא' התהום בזביה:

בלבד. דקתני לעיל למעוטי מאי ע"כ למעוטי שרץ תוקמא ובכהן כדאמר לעיל דאלו בבעלים לא מהני שרץ וקאמר דבטומאת התהום דמת מיהא הותרה לו:

אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ. ואשמעינן דטומא' התהום נמי דחיא ליה:

היכי משכחת לה. כיון דאית ליה מקצת היום עולה לה לספירתה ומכאן ולהבא מטמאה הו"ל כל יומא טומאה באנפי נפשה:

בשופעת. כל שלשה רצופין דלא הוה לה מניינא כלל:

אי נמי ברואה שני בה"ש. דכל תחלות הימים היו בטומאה דאין כאן ספירה כלל ובשני בין השמשות סגי דאיכא טומאת ג' ימים רצופין כגון בה"ש של ע"ש יש כאן סוף ערב שבת ותחלת שבת ובין השמשות של מחר שהוא סוף השבת ותחלת א' בשבת הרי ג' ימים רצופין ואין כאן תחלת יום טהור שיעלה לספירה ולפי הדברים למי"ד מקצת היום ככולו תחלת הלילה עולה לספירתה ואי"צ עלות השחר מדאיצטריך למנקט בין השמשות ולא נקט משכחת לה בשרואה בלילות:

אמר:

מאי "למפרע"?

מדרבנן.

ואף רבי אושעיא סבר:

מטמא למפרע מדרבנן.

דתני⁴⁴⁸ רבי אושעיא אומר:

"אבל זב שראה בשביעי שלו - סותר את שלפניו" (זבים א, ב).

ואמר ליה רבי יוחנן:

לא יסתור אלא יומו!

ממה נפשך,

אי קסבר: למפרע הוא מטמא - אפילו כולהו נסתור!

אי קסבר: מכאן ולהבא הוא מטמא - יומו נמי לא נסתור!

אלא אימא: לא יסתור ולא יומו!

ואמר ליה: רבי יוסי קאי כוותך.

והא רבי יוסי אומר:

"מטמאין משבב ומושב למפרע!"

אלא לאו, שמע מינה: מטמא למפרע מדרבנן.

שמע מינה.

ולרבי יוסי,

השתא דאמר: מכאן ולהבא הוא מטמא,

"למת בלבד" - למעוטי מאי?

נפשוט מינה דבכהן, והותרה לו טומאת התהום!

אמר: לעולם בבעלים, ובפסח,

וקסבר: אין שוחטין וזורקין על טמאי שרץ,

ואיצטריך למעוטי.

אלא לרבי יוסי, זבה גמורה - היכי משכחת לה?

בשופעת.

אי בעית אימא:

כגון שראתה כל שני בין השמשות.

⁴⁴⁸ רבינו דוד בשם הראב"ד, עיין במסורת הש"ס שגורס 'דאמר'.

32. פא, א-ב

רז"י

בתמיד. כל השנה ואלבא דמאן דאמר טומאה דחוייה היא בציבור קבעי רב יוסף הכי אי איצטרך להדר אכהן טהור משום טומא' התהום אי לא ואלבא דמ"ד לקמן דטומאת התהום מרצי ציץ גבי נזיר ועושה פסח אפי' לכתחלה כגון שנודע לו לפני זריקה:
בקרבותיהן. דנזיר ועושה פסח:
במקום שלא הותרה לו טומאה ידועה. כלל כגון נזיר ועושה פסח שהן קרבנות יחיד:
מקום שהותרה לו טומאה ידועה. היכא דליכא טהורין:
אינו דין שהותרה לו טומאת התהום. היתר גמור ואפילו איכא טהורין:
מהלכה. כגון קבר טומאת התהום הלכה למשה מסיני בנזיר ועושה פסח:
ומי דיינין קל וחומר מהלכה. והא טומאת התהום לא משום ספיקא מטמאין לה דנימא גלוי מילתא למפרע בעלמא היא השתא אפילו בודאי נטמאו נמי אלא בשעה שנטמא היתה טומאת התהום שלא הכיר בה אדם מעולם מטהרין ליה כדלקמן: דר"א ור"ע במסכת נזיר דאמרינן התם רביעית דם אין הנזיר מגלח על מגעה ועל משאה וקאמר רבי עקיבא ק"ו ומה עצם כשעורה שאין מטמא (את כל) אדם באהל הנזיר מגלח על מגעה ועל משאה רביעית דם שנטמא (את כל) אדם באהל אינו דין שהנזיר מגלח על מגעה ועל משאה אמר לו ר"א לר"ע עצם כשעורה שהנזיר מגלח על מגעה ומשאה הלכה למשה מסיני ואין כתוב בתורה ורביעית דם אתה בא ללמוד ממנה בק"ו ואין דנין ק"ו מהלכה אלא מדבר הכתוב בתורה:

בְּעֵי רַב יוֹסֵף:
 לָהֶן הַמְרָצָה בְּתַמִּיד -
 הוֹתְרָה לֹו טוּמְאַת הַתְּהוּם, אוֹ לֹא?
אם תמצא לומר: לָהֶן הַמְרָצָה בְּקָרְבָנוֹתֵיהֶן שֶׁל נְזִיר וְעוֹשֶׂה פֶסַח הוֹתְרָה לֹו טוּמְאַת הַתְּהוּם, לָהֶן הַמְרָצָה בְּתַמִּיד - מֵאִי?
מי אָמְרִינוּ: כִּי גָמִירֵי טוּמְאַת הַתְּהוּם - בְּפֶסַח, בְּתַמִּיד - לֹא גָמִירֵי, אוֹ דִילְמָא: יְלִיף תַּמִּיד מִפֶּסַח?
אמר רב:
 קַל וְחוֹמֵר: וּמָה בְּמָקוֹם שֶׁלֹא הוֹתְרָה לֹו טוּמְאַת הַתְּהוּם, מְקוֹם שֶׁהוֹתְרָה לֹו טוּמְאַת הַתְּהוּם?
פא, ב
אָמְרֵי:
 וּמִי דֵיִינֵנוּ קַל וְחוֹמֵר מֵהִלְכָה?
וְהַתְּנָא:
"אמר לו רבי אליעזר:
עקיבא! עצם נשעורה - הלכה,
רביעית דם - קל וחומר,
ואין דנין קל וחומר מהלכה!"
אָלָא, אָמַר רַבָּא:
 יְלִיף **"מועדו"** (במדבר כה, ב) ⁴⁴⁹ **"מועדו"** (במדבר ט, יג) ⁴⁵⁰ מִפֶּסַח.

⁴⁴⁹ צו את-בני ישראל ואמרת אליהם את-קרבני לחמי לאשי ריח ניהחי תשמרו להקריב לי במועדו
⁴⁵⁰ והאיש אשר-הוא טהור ובדרך לא-היה וחדל לעשות הפסח ונמרתה הנפש הוא מעמיה מי קרבן ה' לא הקריב במועדו חטאו ישא האיש ההוא

33. פא, ב

רש"י

וטומאת התהום. שהותרה בנזיר ועושה פסח היכא כתיבא והך בעיא איבעיא בי מדרשא מקמי הא בעיא דרב יוסף ובשני דרב יוסף כבר איפשיטא הך מסקנא דלקמן דטומאת התהום גמרא גמירי לה משום הכי פרכינן לעיל ומי דיינינן ק"ו מהלכה:
במחזורת עליו. שתהא ברורה לו:
לכם. טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם והאי לכם קאי נמי אטמא:

וטומאת התהום גופא - היכא פתיכא?

אמר רבי אלעזר:

אמר קרא: **"וכי ימות מת עליו"**⁴⁵¹ (במדבר ו, ט) - במחזורת עליו.

אשכחן - נזיר, עושה פסח - מנלן?

אמר רבי יוחנן:

אמר קרא: **"בדרך רחקה לכם"**⁴⁵² (במדבר ט, י) - במחזורת לכם.

רבי שמעון בן לקיש אמר:

ב"דרך",

מה דרך - בגלוי,

אף טומאה נמי - בגלוי.

מיתבי:

"אי זהו טומאת התהום?

כל שלא הכיר בה אחד בסוף העולם,

הכיר בה אחד בסוף העולם - אין זה טומאת התהום."

לרבי אלעזר דאמר: "במחזורת עליו" - עד דידע הוא!

לרבי יוחנן דאמר: **"לכם"** - במחזורת לכם" - עד דידעי בה תרין!

לרבי שמעון בן לקיש דאמר: **"בדרך"** - עד דידעי כולי עלמא!

אלא, טומאת התהום - הלכתא גמירי לה,

וקרא - אסמכתא בעלמא.

⁴⁵¹ וכי ימות מת עליו בפתע פתאם וטמא ראש נזרו וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלהנו
⁴⁵² דבר אל בני ישראל לאמור איש איש מי יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה לכם או לדורתכם ועשה פסח ליהוה

34. פא, ב

[”הפסח שנזרק דמו ואחר כך נודע שהוא טמא - הציץ מרצה. נטמא הגוף - אין הציץ מרצה, מפני שאמרו: הנזיר ועושה פסח - הציץ מרצה - על טומאת הדם, ואין הציץ מרצה - על טומאת הגוף. נטמא טומאת התהום - הציץ מרצה.”]

אמר מר בר רב אשי:

לא שנו אלא שנודע לו לאחר זריקה, דכי איזדריק דם - שפיר איזדריק, אבל נודע לו לפני זריקה - לא מרצה.

מיתיבי:

”המוצא מת מושבב לרחבו של דרך, לתרומה - טמא, לנזיר ועושה פסח - טהור. וכל ”טמא” ו”טהור” - להבא הוא!

אלא אי איתמר, הכי איתמר:

אמר מר בר רב אשי:

לא תימא: נודע לו לאחר זריקה - הוא דמרצה, אבל נודע לו לפני זריקה - לא מרצה, אלא אפילו נודע לו לפני זריקה - מרצה.

גופא:

”המוצא מת מושבב לרחבו של דרך, לתרומה - טמא,

לנזיר ועושה פסח - טהור.

במה דברים אמורים: שאין לו מקום לעבור,

אבל יש מקום לעבור, אף לתרומה - טהור.

במה דברים אמורים: שמצאו שלם,

אבל משובר ומפורק - טהור, שמא בין הפרקים עבר.

ובקבר, אפילו משובר ומפורק - טמא,

מפני שהקבר מצרפו.

במה דברים אמורים: במהלך ברגליו,

אבל טעון או רכוב - טמא,

לפי שמהלך ברגליו - אפשר שלא יגע ולא יאהל,

אבל טעון או רכוב - אי אפשר שלא יגע ולא יאהל.

במה דברים אמורים: בטומאת התהום,

אבל בטומאה ידועה - טמא.

ואי זה היא טומאת התהום?

כל שלא הכיר בה אחד בסוף העולם,

אבל הכיר בה אחד בסוף העולם,

אין זה טומאת התהום.

מצאו טמון בתבן, בעפר, ובצורות - הרי זה טומאת התהום,

במים, באפילה, בנתיקי הסלעים - אין זה טומאת התהום.

ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד.”

כ”י

כי דרך. טמא לנפש דומיא דדרך

רחוקה הוא:

אי זהו טומאת התהום.

שהותרה לנזיר ועושה פסח:

לא שנו. דציץ מרצה על טומאת

התהום בנזיר ועושה פסח:

מושבב לרחבו של דרך. והוא

עבר שם וא”א שלא נגע שם או

הסיט או האהיל:

לתרומה. לאכול בתרומה:

טמא. דלא הותרה בו טומאת

התהום ואילו לאורכו של דרך

אפי” טומאת התהום אין כאן:

שאינו לו מקום לעבור. שמחזיק

וממלא את כל רוחב הדרך אף

על גב דטומאת ודאי היא כיון

דהיא שעתא דעבר עליה

טומאת התהום הואי שלא היה

שום אדם יודעו שם ואף לזה לא

נודע עד שנשחטו קרבנותיו

הלכה למשה מסיני היא

שזורקין עליו את הדמים:

אבל יש לו מקום לעבור אף

לתרומה טהור. דהוי ליה ספק

טומאה ברשות הרבים וספיקו

טהור:

בד”א. דכי ממלא את כל הדרך

טמא:

שהקבר מצרפו. שכל הקבר

מטמא באהל ואפילו ריקן שבו

דכתיב (במדבר יט) או בקבר:

בד”א. דמשובר ומפורק טהור:

טעון. משוי על כרחו הולך נע ונד

לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו:

בד”א. דנזיר ועושה פסח טהור:

אבל בטומאה הידועה. שידעו

שאדם נקבר שם:

טמון בעפר בתבן ובצורות.

טומאה מכוסה מכל אדם היא

זו שמא גל אבנים או עפר או

תבן נפל עליו ולא הכירו בו בני

אדם מעולם אבל מים ואפילה

ונתיקי הסלעים אין זו הטומאה

מכוסה ונעלמה שהמציץ יכול

לראות ולא גמירי הלכתא אלא

בטומאה שהיא בתהום

המכוסה מן הכל:

ולא אמרו. דהותרה טומאת

התהום אלא במת בלבד:

35. כא, ב - כב, א

כ"י

מתני'
נטמא שלם או רובו שורפין
אותו לפני הבירה. כל המקדש
 כולו קרי בירה ובגמרא מפרש
 טעמא:
נטמא מיעוטו. וכן נותר של
 פסח טהור:
הציקנין. עצרנין כלומר שהן
 צרי עין:
שורפין אותו. את מעט שנטמא
 ואת הנותר:

גמ'
וכן מי שיצא. בפרק אלו עוברין:
שיש בידו בשר קדש. והרי הוא
 פסול ביוצא:
צופים. מקום שיכול לראות
 משם הבירה ומשם והלאה אין
 יכול לראותו:

שורפו במקומו. לא הטריחוהו
 לחזור ולשורפו בירושלים
 הואיל וכבר נתרחק הרבה ואף
 על גב דקיימא לן בפרק כל שעה
 (דף כד.) דבמקום אכילת
 קדשים שם שריפתן מבקדש
 באש תשרף:
חוזר ושורפו כו'. אלמא מיעוטו
 שנפסל מעצי המערכה נמי
 שרפינן:

כאן באכסנאי. שאין לו עצים
 שורפו מעצי המערכה ומתני'
 בבעל הבית:
שהחזיק בדרך. לא הטריחוהו
 לחזור על עצים כדקתני וכן מי
 שיצא אלמא בהחזיק בדרך
 עסקינן:

רב זביד. כרב חמא מוקים לה
 ואדרב פפא פליג ויהיב טעמא
 למילתיה דרב חמא דכיון דלית
 ליה עצים שם עשאוהו כציקנין
 והחזיק בדרך דקתני מתני'
 לאשמועינן חזרה נקט לה ולא
 משום עצים דהוא הדין ללא
 החזיק:

משנה

נטמא שלם או רובו - שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה.
נטמא מיעוטו, והנותר - שורפין אותו: בחצרותיהן,
או על גגותיהן - מעצי עצמן,
הציקנין - שורפין אותו לפני הבירה, בשביל ליהנות מעצי המערכה.

גמרא

מאי טעמא?

אמר רבי יוסי בר חנינא:
 כדי לביישן.

"נטמא מיעוטו [והנותר - שורפין אותו בחצרותיהן או על גגותיהן מעצי עצמן]."

ורמינהו:

"וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש, אם עבר 'צופים' - שורפו במקומו, ואם לאו - חוזר, ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה!"

כב, א

אמר רב חמא בר עוקבא:

לא קשיא:

כאן - באכסנאי.

כאן - בבעל הבית,

רב פפא אמר:

הא והא - באכסנאי,

כאן - שהחזיק בדרך,

כאן - שלא החזיק בדרך.

רב זביד אמר:

לעולם כדאמר מעיקרא:

כאן - באכסנאי,

כאן - בבעל הבית,

ואף על גב דלא החזיק בדרך.

אכסנאי - כיון דלית ליה עשאוהו כציקנין,

דתנן:

"הציקנין - שורפין אותו לפני הבירה, בשביל ליהנות מעצי המערכה."

36. כב, א

רפ"י

באו לשורפו כו'. כדמפרש טעמא:

לידי תקלה. ליהנות מהן הנאה אחרת והנאה זו אין בו מעילה דתנאי ב"ד הוא ועל מנת כן מקדישין אותו:

משום חשד. שלאחר שריפתן מחזירין מותר העצים לתוך ביתן והרואה חושדן בגונבי עצי המערכה ונהנין מהן:

קני וחירות. קנים וחירות של דקל הכל יודעים שאינם מעצי המערכה לפי שקלים הם ונשרפין מהר ואין אש המערכה מתקיימי בהן ומשום חשד ליכא אבל משום בושת איכא:

תנן התם. במסכת תמיד: **ראש המעמד.** הממונה על כך מעמיד את הטמאים של בית אב בכל בקר בשער המזרחי כניסת כל אדם להר הבית:

כדי לביישן. שלא נזהרו מלטמא והרי העבודה של מחר היתה מוטלת עליהן והיה להן לזוהר:

משום חשד. שלא יחשדום שמפני מלאכתן הן נחדלין מלבוא לעבוד עבודה ומעמידן שם כדי שיראו אותם בני אדם ויודעין שמחמת טומאה הם חדילין ואידי דאיירי לעיל בהך פלוגתא דמפני החשד נקט לה להא:

מפנקי. הכל יודעין שבטילים הן מן המלאכה ואין מניחין עבודה מפני מלאכתן דהני משום חשד ליכא ואין צריך להעמידם שם ולמאן דאמר כדי לביישן צריך: **אי נמי דקגדיל שישורא.** מפשילי חבלים שהיא אומנות קלה ושכרה מעט ואין בני אדם חשודין שיחדלו מלבוא לעבודה מפני ביטול מלאכה זו:

תנו רבנן:

"באו לשורפו בחצרותיהן ומעצי המערכה - אין שומעין להן, לפני הבירה ומעצי עצמן - אין שומעין להן".

בש"למא **"מעצי המערכה בחצרותיהן - אין שומעין להן"** - דילמא פיישן מינייהו, ואתו בהו לידי תקלה,

אָלא **"לפני הבירה מעצי עצמן"** - מאי טעמא לא?

רב יוסף אָמר:

שְׁלא לְבַיִישׁ אֶת מִי שְׁאִין לוֹ.

רְבָא אָמר:

מִפְּנֵי הַחֲשָׁד.

מֵאִי בִינְיֵיהוּ?

אִיכָא בִינְיֵיהוּ:

דְּאִיִּיתֵי קִנְיָ וְחֲרִיזְתָּא דְּלֵא חֲזִי לְמַעַרְכָּה.

תנן התם:

"ראש המעמד הֵיהּ מעמיד אֶת הטמאִין עַל שַׁעַר הַמְּזֻרְחַח" (תמיד לג.).

מֵאִי טַעְמָא?

אָמר רב יוסף:

כְּדִי לְבַיִישׁוֹן.

רְבָא אָמר:

מִפְּנֵי הַחֲשָׁד.

מֵאִי בִינְיֵיהוּ?

אִיכָא בִינְיֵיהוּ:

מִפְּנֵי.

אי נמי, דְּקָא גְדִיל שִׁישׁוּרָא.

37. כב, א-ב

רפ"י

מתני'
הפסח שנטמא או שיצא ישרף
 מיד. בארבעה עשר ואין צריך להשהותו עד הבוקר של ששה עשר שתעובר צורתו דהיינו לילה אחד ומיהו ביי"ט לא מצי שריף ליה כדיליף לקמן (דף פג:). דאין שורפין קדשים ביי"ט:
נטמאו הבעלים או שמתו. דאין פסולו בגופו אלא מחמת דבר אחר שאין לו אוכלין:

גמ'
בשלמא נטמא. טעון שריפה:
דכתיב והבשר וגו'. וגבי קדשים קלים כתיב:
שמא נכנס דמה. אל הקודש לכפר בהיכל ונפסלה כדכתיב (ויקרא ו) וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' אי"כ הוא יפה עשיתם ששרפתם:

שמא חוץ למחיצתה. חוץ לעזרה יצאת ומקרא יתירא דרשי לה דלא איצטריך פנימה אלא הכי בעא מינייהו ברישא שמא יצאתה ולא היתה פנימה ואם כן הוא יפה עשיתם ששרפתם פנימה היתה ולא יצאת הא למדנו שאם יצאת היה לו לשורפה:

נטמא. והבשר אשר יגע וגו' גבי שלמים כתיב וכ"ש קדשי קדשים דחמירי:
אלא יוצא. בחטאת אשכחן וקדשים קלים מנלן דמצריך ליה תנא דמתניתין שריפה ליוצא דפסח:

לן דמה. של בהמת קרבן דאמרינן בזבחים (דף נו.) מנין לדם שנפסל בשקיעת החמה שנא' ביום הקריבו את זבחו ביום שאתה זובח אתה מקריב כו':

נשפך דמה. דאין כאן זריקה ולא הותר הבשר:
וכן יצא דמה. דמהאי פנימה דלעיל נפקא דמיפסיל אף הדם ביציאה:

דקיימא לן דכל הני בשריפה. בכל הגמרא אנו מוצאין בכל פסולי קדשים יצאו לבית השריפה ומנלן מקרא:

בקדש. בעזרה:
פסולי שאר קדשים. שמחיצתן בכשרותן בעזרה דכתיב בהן (ויקרא ו) בחצר אהל מועד ואימורי קדשים קלים שנפסלו דבכשרותן היתה חומת העזרה מחיצתה דהא הקטרה בעו מנין שאף כשנפסלו תהא שם שריפתן ולהכי נקט אימורים דאי ניטמא בשרן של קדשים קלים דנאכל בכל העיר שריפתן נמי בכל העיר כדתנן שורפין אותן בחצרותיהן או על גגותיהן:

קדשים קלים. דבעי שריפה כלל בשאר פסולין חוץ מטומאה מנלן ומטומאה ליכא למילף דשאני טומאה דפסלה אף בתרומה ומעשר:

משנה

הפסח: שיצא, או שנטמא - ישרף מיד.

נטמאו הבעלים, או שמתו - תעובר צורתו, וישרף בששה עשר.

רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אף זה ישרף מיד, לפי שאין לו אוכלין.

גמרא

בשלמא: 'טמא' -

כתיב: **"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף"**⁴⁵³ (ויקרא ז, יט), אלא 'יוצא' - מנלן?

דכתיב: **"הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה"**⁴⁵⁴ (ויקרא י, יח).

אמר לו משה לאהרן: מדוע לא אכלתם את החטאת?
 שָׂמָא נְכַנְס דְּמָה לְפָנֵי וְלַפְנִים?

אמר לו: לאו.

אמר לו: שָׂמָא חוץ לְמַחֲצֵתָהּ יֵצֵתָהּ?

אמר לו: לאו, בְּקוּדֵשׁ הִיְתָה.

אמר לו: אי בְּקוּדֵשׁ הִיְתָה **"והן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה"** (ויקרא י, יח), מדוע לא אכלתם אותה?

מְכַלְל: דאי נְפָקָא,

אי נמי עייל דמה לפנים - בת שריפה היא.

בשלמא 'נטמא' - גלי רחמנא בְּקַדְשֵׁי קָלִים, כָּל שֶׁכֶּן בְּקַדְשֵׁי קְדָשִׁים, אלא 'יוצא' - אֲשַׁפְּחוּן קְדָשֵׁי הַקְּדָשִׁים, קְדָשִׁים קָלִים - מְנַלְן?

ותו,

הא דתניא:

פכב, "לן דמה, ונשפך דמה, יצא דמה חוץ לקלעים"

דקיימא לן בשריפה - מנלן?

נְפָקָא לֵן מְדַרְבֵּי שְׁמַעוֹן.

דתניא:

"דבי שמעון אומר:

"בקדש ... באש תשרף"⁴⁵⁵ (ויקרא ו, כג) - לימד על חטאת ששריפתה בקדש.

אין לי אלא זו בלבד,

שאר פסולי קדשי קדשים,

ואימורי קדשים קלים - מנין?

תלמוד לומר: **"וכל ... בקדש ... באש תשרף"**.

אֲשַׁפְּחוּן - קְדָשֵׁי קְדָשִׁים,

קְדָשִׁים קָלִים - מְנַלְן?

⁴⁵³ והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף והבשר כל טהור יאכל בשור

⁴⁵⁴ הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה אכול תאכלו אתה בקדש כאשר צויתי

⁴⁵⁵ וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף

רפ"י

הלכתא גמירי לה. וחטאת דאהרן לא איצטריכא לפרושי בה שריפה באיניותה וביציאתה אלא מעשה שהיה הוא דאישתעי ולקמן פריך והבשר אשר יגע בכל טמא למה לי:

אפי' פיגול. שפסולו בגופו טעון עיבור צורה והא דתנא דרבה בר אבוב לא איתפרש מהיכא:

מנא ליה. דבעי עיבור צורה פשיטא לן דטעמא משום דגמר עון עון מנותר כתיב בפיגול (שם ז) והנפש האוכלת ממנו עונה תשא וכתוב בנותר (שם יט) ואוכליו עונו ישא והאי קרא בנותר מוקמינן ליה בכריתות (דף ה.) בגזרה שוה כתיב כי את קודש ה' חילל וכתוב ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קודש הוא וגמר פיגול מנותר מה נותר כבר עובר צורתו אף פיגול צריך שתעובר צורתו ואדגמר מנותר ליגמריי מחטאת דאהרן שנשרפה בו ביום דכתיב ביה נמי עון ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה ומשה הודה להם דכתיב וייטב בעיניו:

כי האי גוונא. בין למאן דאמר בזבחים מפני אנינות נשרפה בין למאן דאמר מפני טומאה נשרפה לדורות בעיא עיבור צורה והוראת שעה היתה ששרפה לבו ביום:

ששריפתו בקדש. שצריך לשורפו בעזרה:
מעשה חול. שלא נזהרו ונטמאה נתחללה והוזלה בקדושתה:
ותיסגי לה בקבורה. לגונה מן העץ שלא יאכלוה כלבים:

אלא: כל פסולו בקדש - בשריפה, לא שנא קדשים קלים, ולא שנא קדשי קדשים - גמרא גמירי לה. וחטאת דאהרן - משום מעשה שהיה כף היה.

ולתנא דבי רבה בר אבוב, דאמר: **"אפילו פיגול טעון עיבור צורה"** - מנא לן?

יליף **"עון"**⁴⁵⁶ (ויקרא ז, יח) **"עון"** מנותר⁴⁵⁷ (ויקרא יט, ו-ח). וניילף **"עון"** **"עון"**⁴⁵⁸ (ויקרא י, יז) מחטאת דאהרן!

אמר לך: חטאת דאהרן, כי האי גוונא נמי - עיבור צורה לדורות בעיא, והתם - הוראת שעה היתה.

השתא דאמרין: כל פסולי דקדש - בשריפה, לא שנא דקדשי קדשים, ולא שנא קדשים קלים - גמרא גמירי לה, **"בקדש... באש תשרף"** - למה לי?

ההוא מבעי ליה: ששריפתה בקדש.

"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף" (ויקרא ז, יט) - למה לי?

ההוא, לגופיה איצטריד, סלקא דעתך אמינא: כל פסולי דקדש, כגון: לן דמה, ונשפך דמה, ויצא דמה, ונשחטה בליה - דבשריפה, דליתנהו בחולין,

אבל נטמא, דבחולין נמי מפסיל -

אימא: הואיל ואיתעביד ביה עובדין דחול, אימא: לא תיבעי שריפה, ותיסגי ליה בקבורה.

קא משמע לן.

⁴⁵⁶ ואם האכל ואכל מבושר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא
⁴⁵⁷ ו ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום השלישי באש ישרף. ז ואם האכל ואכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה. ח ואכליו עונו ישא כי את קדש יהיה חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה
⁴⁵⁸ מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקדש מי קדש קדשים הוא ואתה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני יהוה

38. כב, ב - כג, א

רַס"י

מחלוקת. דקאמר תנא קמא פסולו מחמת דבר אחר הוא ובעי עיבור צורה כגון שנטמאו הבעלים אחר זריקת הדם דנעשו כל עבודות הדם בהכשר:

אבל נטמאו קודם זריקה. דרחמנא דחייה לפסח שני נמצאת זריקה שלא בבעלים והייל פסולו בגופו דזריקה פסולה היא וישרף מיד ביי"ד:

בדס. כגון נטמא הדם או נשפך לארץ: **מחלוקת לפני זריקה.** התם פליג ר' יוחנן בן ברוקה דחשיב ליה פסולו בגופו ותנא קמא סבר מ"מ לא בא פסול זה אלא מחמת דבר אחר ורבי יוחנן אמר אף לאחר זריקה נמי מחלוקת:

מפני אנינות נשרפה. חטאת דאהרן שהיו אוננין ואסורין לאכול בקדשים דכתיב (דברים כו) לא אכלתי באוני ממנו ואתו קדשים בקל וחומר ממעשר:

לכך נאמר כאלה. ותקראנה אותי כאלה שאני אונן והיאך הייתי אוכל קדשים למשה נצטוה לאמר להם קחו את המנחה הנותרת מאשי ה' ואכלוה באנינות והיה סבור שאף החטאת תאכל באנינות כמנחה ואמר לו אהרן שמא לא שמעת אלא במנחה זו שהיא קדשי שעה ליום שמיני של מלואים נצטוית אותה מנחה ואף אני מודה לך בשעיר נחשון ושעיר של יום דכתיב (ויקרא ט) ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת שהם קדשי שעה חובה ליום ואכילתו [מותר] לאונן אבל חטאת זו שעיר ר"ח הוא וקדשי דורות הן ואסורין לאונן ור' יהודה פליג עלה התם ואמר מפני טומאה נשרפה שנטמאת באונס והאי כאלה דריש ליה אמאי דקאמר משה לאהרן שמא מתוך צערך פשעת בה ונטמאת וקאמר ליה אהרן למשה כך אני בעיניך שאני מבזה קדשי קדשים אלמלי קראוני כאלה וכאלה לא הייתי מבזה אותן:

הכי גרסינן והא אנינות כלאחר זריקה היא. שאפ"י מתו נדב ואביהוא לפני זריקה אין הזריקה נפסלת בכך דחטאת לא דמיא לפסח דעיקרו לאכילה דאילו חטאת לא חיישינן לאוכלין דידה דלכפרה אתיא ואכל ישראל שהיו ראויין ואם מפני שהקריבוה באנינות ונפסלה דאונן שעבד חילל לא הדיוטים הקריבוה כי אם אהרן עצמו וקיימא לן (יומא דף יג:) כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל והכי אמרינן בזבחים (דף קא.) ודרשינן הן היום הקריבו דקאמר ליה משה לאהרן דילמא באנינות אקריבתיה ופסלתיה ועל כן שרפתם אותה אי"ל אהרן הן היום וכי הם היום הקריבו דפסל בהו אנינות אני הקרבתי דלא פסלא בי אנינות ושריפה מיד הואי בלא עיבור צורה ומדקאמר ר' יוחנן דר' נחמיה ור' יוחנן בן ברוקה אמרו דבר אחד אלמא ס"ל דפלוגתא דמתניתין אף כשנטמאו לאחר זריקה דעבודות דם נעשו בהכשר ואפילו הכי ישרף מיד מפני שאין מי שיאכלנו כי חטאת דאהרן לא היה לה פסול אחר אלא שלא היו לה אוכלין וספרים כתב בהן והא אנינות לאחר זריקה הואי וקשיא לי מנלן הא הלא לא נתפרשו בפרשה אלא עבודות של קרבנות שמיני אבל קרבנות של ר"ח לא נתפרשו בה ועוד מדקא מהדר ליה אהרן וכי הן הקריבו והלא אני הקרבתי מכלל דסודם זריקה הואי אנינות:

"נטמאו הבעלים,

או שמתו - תעובר צורתו,

וישרף בששה עשר.

רבי יוחנן בן ברוקה אומר:

אף זה - ישרף מיד,

לפי שאין לו אוכלין."

אמר רב יוסף:

מחלוקת - שנטמאו בעלים אחר זריקה,

דאיתחזי בשך לאכילה,

אבל נטמאו בעלים לפני זריקה,

דלא איתחזי בשך לאכילה - דברי הכל ישרף מיד.

מיתבי:

"זה הכלל:

כל שפסולו בגופו - ישרף מיד,

בדס,

ובבעלים - תעובר צורתו,

יוצא לבית השריפה."

קתני: "בעלים" דומיא ד"דם",

מה דם - לפני זריקה,

אף בעלים - לפני זריקה!

אלא אי איתמר, הכי איתמר:

מחלוקת - שנטמאו בעלים לפני זריקה,

דלא איתחזי בשך לאכילה, דהוה ליה כפסולו בגופו,

אבל נטמאו בעלים לאחר זריקה, דאיתחזי בשך לאכילה -

דברי הכל - פסולו מחמת דבר אחר,

ובצאי עיבור צורה.

ורבי יוחנן אמר:

אף לאחר זריקה - נמי מחלוקת.

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה,

דאמר רבי יוחנן:

רבי יוחנן בן ברוקה ורבי נחמיה אמרו דבר אחד.

רבי יוחנן בן ברוקה - הא דאמרן.

רבי נחמיה - מאי היא?

דתנאי:

"רבי נחמיה אומר:

מפני אנינות נשרפה זו,

לכך נאמר: "כאלה"⁴⁵⁹ (ויקרא י, יט)."

והא אנינות - כלאחר זריקה הויא,

וכי אשתרוף - לאלתר אשתרוף⁴⁶⁰.

⁴⁵⁹ וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את הטאתם ואת עלתם לפני יהוה ותקראנה אתי כאלה ואכלתי הטאת היום הייטב בעיני יהוה

רפ"י

פגא רבא מוסיף:

אף רבי יוסי הגלילי.

דתניא:

"רבי יוסי הגלילי אומר:

כל הענין פולו⁴⁶¹ -

אינו מדבר אלא: בפדים הנשרפים,

ובשעדין הנשרפין,

לשרוף פסוליהן אבית הבירה וליתן 'לא תעשה' על אכילתן.

אמרו לו: חטאת שנכנס דמה לפני ולפנים - מנין?

אמר להן: "הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה" (ויקרא י, יח).

מכלל: דאי נפיק איהי, אי נמי עייל דמה - בשריפה.

ורבי יוחנן סבר:

דם ובשר - חדא מילתא היא,

בעלים - מלתא אחריתי היא.

ורבה מוסיף אף רבי יוסי. נמי סבירא ליה כר' יוחנן בן ברוקה דפסול בעלים לא בעי עיבור צורה:

כל הענין כולו. כל פרשה זו וכל חטאת אשר יובא מדמה (ויקרא ו) דמוקי לה רבנן במסכת זבחים (דף פב.) בחטאת החיצונה שהכניס דמה לפניו וזהו פסול שלה וקאמר רחמנא שישרף פליג ריה"ג ומוקי בחטאת הפנימית כגון פר העלם דבר של ציבור אשר יובא מדמה כמצותה אל אהל מועד לא תאכל באש תשרף (ובבשרה) לא איצטרך קרא דהא כתיב בגופיה (ויקרא ד) ושרף אותו על עצים וגוי' אלא שאם נפסלה ביוצא ובטומאה בא הכתוב ללמדך שתשרפנה בבית הבירה ולא חוץ לגי' מחנות כמצותי וליתן לא תעשה על אכילתה:

אמרו לו חטאת החיצונה שהכניס דמה לפניו מנין לך. שהיא פסולה:

אמר להן. מדאמר ליה משה לאהרן הן לא הובא הא הובא בת שריפה היא ושפיר עביד דשרפיה לאלתר ומדיליף ריה"ג קדשי דורות מחטאת דאהרן אלמא ס"ל נמי דאם הובא דמה לדורות בעיא שריפה לאלתר כי חטאת דאהרן ואף על גב דפסול הדם הוא דהוי כפסולו מחמת דבר אחר וקס"ד דה"ה נמי ס"ל בפסול בעלים דלא בעי עיבור צורה אבל רבנן דלא גמירי מיניה סברי דורות משעה לא ילפינן ובההיא הוא דקאמר להו משה דאם הביאו דמה לפניו בעיא שריפה אבל לדורות בעי קרא אחרינא וגבי עיבור צורה נמי לא ילפינן מינה:

ור' יוחנן. דלא חשיב ליה לריה"ג בהדיהו אמר לך נהי דשמעת ליה בפסול דם דלא בעו עיבור צורה בפסול בעלים מי שמעת ליה דקאי כרבי יוחנן בן ברוקה:

דם ובשר חדא מילתא היא. והוה ליה פסולו בגופו כאילו נטמא בשר עצמו:

⁴⁶¹ וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף (ויקרא ו, כג)

39. כג, א - ב

רש"י

מתני'
העצמות. שלא יכול לשוברן מפני שנאסרה בו שבירת העצם ונותר בהן מוח והרי הוא נותר וטעון שריפה:
וכן גידין. ובגמרא פריך ניכלינהו:
והנותר. בשר פסח שנתעצלו באכילתו וניתותר:
בששה עשר. שהוא חולו של מועד ואע"פ שנפסל בבוקר ראשון אין רשאי לשורפו ב"ט כדמפרש בגמרי':

גמ'
ששימשו נותר. שנתר בהן מוח חוץ לזמנו ושימשהו העצמות הללו:
מטמאין את הידים. כנותר עצמו שגזרו חכמים שיטמא את הידים בפי בתרא (דף קכ:). ולקמן בפירקין (דף פה.) מיייתי לה בגמ':
בסיס. כנו כדמתרגמי' בסיסה (שמות ל) מקום מושבו:
הני עצמות היכי דמי. דקאמר עיקרן ותחלתן בשריפה:
נשדינהו. ישליכם דלא הצריך הכתוב שריפה אלא בראוי לאכילה וניתותר כדכתיב (שם יב) לא תותירו ממנו עד בקר ואם תותירו תשרפו:
דאית בהו מוח. ומתחלתן לשריפה עומדים שאסור לשוברן וע"כ נעשין נותר הילכך חשיב להו באנפי נפשיהו ולא הוה בכלל והנותר דמתני':
אמטו להכי בעו שריפה. אף העצמות כמוח עצמו:
אלא אי לאו מילתא היא. הרי מכיון שניתותרו ונפסלו אין בהן משום איסור שבירה דאמרין לקמן ועצם לא תשרו בו בכשר ולא בפסול:
ניתברינהו. ונישקליה למוח ונישרפיה ולא יפסיד עצים וטורח לשרוף העצמות:
קסבר. האי תנא בו דכתיב גבי שבירה לאו למעוטי פסול אתא אלא אורחיה דקרא הוא וכשר ואף פסול במשמע:
המותיר בטהור. וכל שכן בטמא:
אין סופג. לקמן בפירקין מפרש טעמא:
היתה לו שעת הכושר. כגון נותר יש בו שבירת העצם:
לא היתה לו שעת הכושר. כגון נטמא לפני זריקה אין בו משום שבירת עצם:
ומאן ניהו תנא. דמתני' דשאני ליה בהכי לגבי שבירת העצם:

משנה

העצמות,

והגידין,

והנותר - ישרפו בששה עשר.

הל ששה עשר להיות בשבת - ישרפו בשבעה עשר,

לפי שאינן דוחין לא את השבת, ולא את יום טוב.

גמרא

אמר רב מרי בר אבנה אמר רבי יצחק:

עצמות קדשים ששמשו נותר - מטמאין את הידים, הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור.

נימא מסייע ליה:

"העצמות והגידים והנותר - ישרפו לששה עשר."

הני "עצמות" - היכי דמי?

אילימא: דלית בהו מוח - למה בשריפה? נשדינהו!

אלא פשיטא: דאית בהו מוח.

אי אמרת בשלמא: שימוש נותר מילתא היא - אמטו להכי בעי שריפה,

אלא אי אמרת: שימוש נותר לאו מילתא היא - למה להו שריפה?

נתברינהו, ונחלצה למוח דידהו ונשרפיה, ונשדינהו לדידהו!

אלא לאו, שמע מינה:

שימוש נותר - מילתא היא.

אמרי:

לא, לעולם אימא לך: שימוש נותר - לאו מילתא,

וקסבר: **"בו"**⁴⁶² (שמות יב, מו) - בכשר, ואפילו בפסול.

"אפילו בפסול" סלקא דעתך?!

והא תנן:

"אבל המותר בטהור והשובר בטמא - אינו סופג את הארבעים" (פד.)!

לא קשיא:

כאן - שהיתה לו שעת הכושר,

כאן - שלא היתה לו שעת הכושר.

ומאן תנא דשני ליה: בין 'שהיתה לו שעת הכושר' ל'לא היתה לו שעת הכושר'?

רבי יעקב היא.

דתניא:

"ועצם לא תשברו בו" (שמות יב, מו).

"בו" - בכשר ולא בפסול.

רבי יעקב אומר:

היתה לו שעת הכושר, ונפסל - יש בו משום שבירת העצם,

לא היתה לו שעת הכושר - אין בו משום שבירת העצם.

רבי שמעון אומר:

⁴⁶² בבית אחד ואכל לא תוציא מן הבית מן הבשר הוציא ועצם לא תשברו בו

אָחַד זֶה וְאָחַד זֶה - אִין בּוֹ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם."

מִיתִיבִי:

"כָּל עֲצָמוֹת הַקִּדְּשִׁים - אִין טַעוּנִין שְׂרִיפָה, חוּץ מֵעֲצָמוֹת הַפֶּסַח, מִפְּנֵי הַתְּקָלָה."

הֲנִי "עֲצָמוֹת" - הֵיכִי דְמִי?

אֵילִמָּא: דְּלִית בְּהוּ מוּחַ - לְמָהּ לְהוּ שְׂרִיפָה?

אֵלָא פְּשִׁיטָא: דְּאִית בְּהוּ מוּחַ,

וְאִי סְלָקָא דְעֵתָךְ: שִׁימוּשׁ נֹתֵר מִלְתָּא הִיא - עֲצָמוֹת קְדָשִׁים אֲמַאי "אִין טַעוּנִין שְׂרִיפָה"?

אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַיְצָה:

הֵכָא בְּמַאי עֲסָקִינָן:

כְּגוֹן שְׂמִצָּאן חֲלוּצִין.

עֲצָמוֹת קְדָשִׁים, דְּאִין בְּהוּ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם קָמִי דְנִהוּוּ נֹתֵר - חֲלָצִינְהוּ,

וְלֹא הוּוּ שִׁימוּשׁ נֹתֵר,

וְלֹא בְּעוּ שְׂרִיפָה,

עֲצָמוֹת הַפֶּסַח, דְּיֵישׁ בְּהוּ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם -

לְבַתֵּר דְנִהוּוּ נֹתֵר - הוּא דְחֲלָצִינְהוּ,

וְהוּוּ לְהוּ שִׁימוּשׁ נֹתֵר, וּבְעוּ שְׂרִיפָה.

רַב זְבִיד אָמַר:

הֵכָא בְּמַאי עֲסָקִינָן:

כְּגוֹן: אֲשֶׁר שְׂמִצָּאן צְבוּרִין צְבוּרִין, וּמְהוּן חֲלוּצִין.

עֲצָמוֹת קְדָשִׁים, דְּאִין בְּהוּ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם -

לְכוּלְהוּ הָוָה חֲלִיץ לְהוּ וְאָכִיל לְהוּ, וְלֹא בְּעֵי שְׂרִיפָה,

עֲצָמוֹת הַפֶּסַח, דְּיֵישׁ בְּהוּ מְשׁוּם שְׁבִירַת הָעֶצֶם -

דִּילְמָא הֲנִי דְחֲלָצִינְהוּ, וְלֹא הֲנִי לֹא חֲלָצִינְהוּ, וּבְעֵי שְׂרִיפָה.

רַשִׁי

כל עצמות. נותר מן הקדשים אין טעונין שריפה אלא שוברם ומוציא את המוח ושורפו ומשליך את העצמות:

חוץ מעצמות הפסח. שאין יכול לשוברן מפני תקלת עצם לא תשברו בו לפיכך נשרפים על ידי מוח שבהן:

למה להו שריפה. לעצמות הפסח:

שמצאן חלוצין. כולה מתניי מיתוקמא במוצא עצמות חלוצין כלומר שבורין ונחלץ מוח מהן:

עצמות קדשים. דמותר לשוברן אמריי סתמא דמילתא לא אתא מוח דידהו לידי נותר ומקמיה איסורייהו דניתו לידי נותר חלציניהו ואין כאן שימוש נותר:

לבתר הכי. דאיפסיל חלציניהו דתו לית ביה איסור שבירה כר״ש ויש כאן שימוש נותר:

שמצאן צבורין צבורין. ובדק עליונים ומצאן חלוצין:

עצמות קדשים. לא בעו למיבדק תחתונים אבל עצמות פסח בעו למיבדק כולהו ובהא פליג רב זביד אדרב נחמן דאי מצאן חלוצין לא חמיר שימוש נותר כולי האי להצריכו שריפה מספק ולומר בטר איסורייהו חלציניהו:

פגב

40. כג, ב

רש"י

כל הגידין בשר. הרי הן כבשר ונימנין עליהן בפסח ויוצא ידי חובתו:

חוץ מגידי צואר. שהוא אצל {תיבת 'אצלי' היא טעות-דפוס, וצריך להיות 'אללי'. בכתבי היד מופיע כאן הלעו יינו"ל, שפירושו: בָּרַךְ (כאן במשמעות מיוחדת של גיד הצוואר)} הרחב וקשה ועץ בעלמא הוא:

הני גידין. דקאמר עיקרן ותחלתן לשריפה היכי דמי:

ואי דאייתור. ע"י שנתעצלו באכילתן היינו נותר:

אלא פשיטא בגידי צואר. קאמר ומשום שאין נאכלין מחמת קשיין מני להו בהדי עצמות וקאמר דעיקרן לשריפה דמסתמא לא אכיל להו:

אי אמרת בשלמא בשר נינהו. ואי אכיל להו נפיק בהו אמטו להכי בעי שריפה כו':

לא נצרכא אלא לגיד הנשה כו'. לעולם גידי צואר לאו בשר נינהו ושאר גידים בשר גמור וראוי לאכילה ומתניי דמשמע דיש גידים שהן בשר לטען שריפה וסתמן אין נאכלין דקאמר ישרפו בט"ז בגיד הנשה שהוא רך וכשר לאכילה:

לר' יהודה. דאמר אין נוהג אלא באחת ולא ידעינן בהי מינייהו הילכך מתחלה עומד אותו של היתר לשריפה משום דלא ידע ליה דליכליה: ופרכינן תיפשוט מיהא דמספקא ליה לרבי יהודה בהי נהיג דהא מילתא איבעיא לן בפי' גיד הנשה (חולין צ:): דקתני ר' יהודה אמר אין נוהג אלא באחת והדעת מכרעת של ימין ואיבעיא לן מיפשוט ליה לרבי יהודה דשל ימין ומאי דעת דקא אמר דעת תורה כדמפרש התם הירך המיומנת שבירך או דילמא ספוקי מספקי ליה ומאי דעת דעת נוטה כלומר מסתברא הכי תיפשוט ממתניי מדקא אמר תחלתו לשריפה ודאי מספקא ליה הילכך שריפה בעו תרוייהו דאכל חד וחד אמר האי דהיתירא הוה והרי הוא נותר ומתחלתו לא היה יכול לאוכלו שמא זהו של איסור דאי פשיטא ליה אמאי תחלתו לשריפה דהיתירא ניכליה דאיסורא נשדייה:

לעולם פשיטא ליה דשל ימין. ומתניי דלא מצוי אכיל ליה ומצריך ליה שריפה כשנתערבו לאחר מכאן. בשחוכרו לאו דוקא דודאי מתחלתו חוכרו דאין לך אדם שאינו מכיר בין צד ימין לצד שמאל:

רב אשי אמר. מתניי בשומנו של גיד קאמר דמותר מן התורה ונהגו איסור בו הילכך תחלתו לשריפה דכיון דמן התורה מותר חל איסור נותר עליו ובכלל נותר לא חשיב ליה דהאי על כרחו מתחלתו לכך עומד ואיצטריך למיתנייה באפני נפשיה ולאשמעינן דאסור לאוכלו:

שני גידין הן. בירך:

פנימי הסמוך לעצם. זה גיד הגדול המתוח על פני כל אורך הירך ופנימי קרי ליה שהוא בצד פנימי של ירך צד הרואה את הירך השנית:

וסמוך לעצם. עצם הקולית התחוב בבוקא דאטמא וגם יוצא מבוקא דאטמא ונמתח אצל אותו עצם על פני כל אורך הירך שאסור: **וחייבין עליו.** מלקות:

חיצון. זה גיד קצר הניתן בסוף השופי לרחבו וחיצון קרי ליה על שם שהוא מוטל לצד חיצון של ירך צד הרואה את האויר הסמוך לבשר שמובלע בבשר:

אסור. מדרבנן:

ואין חייבין עליו. כדמפרש טעמא התם אשר על כף הירך ההוא דפשיט בכליה ירך והיינו פנימי אבל חיצון לא ובהוא דקאמר תנא דידן דתחלתו אינו נאכל משום איסור דרבנן וטעון שריפה דחייל עליה שם נותר דחזי מדאורייתא:

אמר רב יהודה אמר רב:

כל הגידין - בשר,

חוץ מגידי צואר.

תנן:

"העצמות והגידים והנותר - ישרפו בשפה עשר".

הני "גידין" - היכי דמי?

אילימא: גידי בשר - ניכלינהו!

ואי דאיתותר - היינו "נותר"!

אלא פשיטא: גידי צואר.

אי אמרת בשלמא: בשר נינהו - אמטו להכי בעי שריפה,

אלא אי אמרת: לאו בשר נינהו - למה להו שריפה?

אמר רב חסדא:

לא נצרכא אלא לגיד הנשה, ואליבא דרבי יהודה.

דתניא:

"דבי יהודה אומר:

אינו נוהג אלא באחת,

והדעת מכרעת - של ימין".

ואלא תפשוט דספוקי מספקא ליה לרבי יהודה,

דאי מפשיט פשיטא ליה: ההיא דהיתירא - ניכליה, ודאיסורא - נישדייה!

למה ליה בשריפה?

אמר רב איקא בר חיננא:

כגון שהוכרו ולבסוף נתערבו.

רב אשי אמר:

לא נצרכא אלא לשמנו דגיד הנשה.

דתניא:

"שמנו - מותר,

וישראל קדושים הם ונוהגין בו איסור".

רבינא אמר:

בחיצון, וכדרב יהודה אמר שמואל.

דאמר רב יהודה אמר שמואל:

שני גידין הן:

פנימי הסמוך לעצם - אסור, וחייבין עליו,

החיצון הסמוך לבשר - אסור, ואין חייבין עליו.

41. פג, ב - פד, א

"חל ששה עשר להיות בשבת - ישרפו בשבעה עשר, לפי שאינו דוחין לא את השבת ולא את יום טוב".

ואמאי?

ניתני עשה (שמות יב, י) ⁴⁶³ ויידחי לא תעשה ⁴⁶⁴ (ויקרא כג, ז)!

אמר חזקיה, וכן תני דבי חזקיה:

אמר קרא: "לא תותירו ממנו עד בקר והגתר ממנו עד בקר באש תשרפו" (שמות יב, י), שאין תלמוד לומר: "עד בקר", מה תלמוד לומר: "עד בקר"? ליתן לו בקר שני לשריפתו.

אביי אמר:

אמר קרא: "עלת שבת בשבתו" ⁴⁶⁵ (במדבר כח, י), ולא עולת חול - בשבת, ולא עולת חול - ביום טוב.

רבא אמר:

אמר קרא: "הוא לבדו יעשה לכם" ⁴⁶⁶ (שמות יב, טז), "הוא" - ולא מלשיריו, פד, א "לבדו" - ולא מילה שלא בזמנה, הבאה מקל וחומר.

רב אשי אמר:

"שבתון" דיום טוב - עשה הוא, ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

פג"י

ניתני עשה. דבאש תשרפו:

ונידחי לא תעשה. דמלאכת י"ט:

שאינ ת"ל עד בוקר. בתרא דהא כבר כתיב קמא:

ולא עולת חול בי"ט. אלמא אפילו הקטר עולה אינו דוחה י"ט וכ"ש שריפת פסול שלה ופסח קרבן של חול הוא דזריקת דמו בארבעה עשר ואין יכול להקטירו בלילה והא דכתיב לא ילין לבקר דמשמע הא כל הלילה ילין הא אוקימנא בארבעה עשר שחל להיות בשבת בפי תמיד נשחט (דף נט):

הוא ולא מכשיריו. היכולין לעשות מבעוד יום:

⁴⁶³ ולא תותירו ממנו עד בקר והגתר ממנו עד בקר באש תשרפו (שמות יב, י)

⁴⁶⁴ ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו

⁴⁶⁵ עלת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסקה

⁴⁶⁶ וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם אף אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם

42. כד, א

רפ"י

מתני'

כל הנאכל בשור הגדול כו'. שכבר הוקשה כל מה שעתידי להקשות בו: **יאכל בגדי הרך**. ראוי לאכילה בפסח בן שמנה ימים אבל מה שאין נאכל בשור הגדול אין נמנין עליו בפסח אע"פ שעכשיו רך הוא עתיד להקשות בסופו: וראשי כנפים והסחוסים שקורין טיברוי"ס {סחוסים} [כפי שהוכיחו חכמי הלשון האחרונים, צריך לתקן במשנה ובכל מקום: 'הסחוסים' ל'סחוסים'] שבראש גף הכתף אשפרלוי"ן {עצם השכם} והסחוסין שאר הסחוס שבו כגון תנוך האוזן והסחוסית החזה והצלעות הקטנות שבסוף השדרה:

גמ'

וי"א אף ראשי כנפים והסחוסין. הואיל ובשור הגדול גופיה מתאכלו בשליקה בישול יתר: **מה הן קתני**. והכי קאמר כל הנאכל בשור הגדול בשליקה יאכל בגדי הרך צלי ומה הן ראשי כנפים והסחוסין:

משנה

כל הנאכל בשור הגדול - יאכל בגדי הרך, וראשי כנפים והסחוסים.

גמרא

רבה רמי:

תנן:

"כל הנאכל בשור הגדול - יאכל בגדי הרך". ושאינו נאכל - לא.

אימא סיפא:

"ראשי כנפים והסחוסים".

והא הני - לא מתאכלי בשור הגדול!

אלא תנאי היא, והכי קתני:

"כל הנאכל בשור הגדול - יאכל בגדי הרך, ושאינו נאכל - לא,

ויש אומרים:

אף ראשי כנפים והסחוסים".

רבא אמר:

"מה הן קתני,

והכי קתני:

"כל הנאכל בשור הגדול בשלקא - יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הן?

ראשי כנפים והסחוסים".

תניא כוותיה דרבא:

"כל הנאכל בשור הגדול בשלקא - יאכל בגדי הרך בצלי, ומה הן?

ראשי כנפים והסחוסים,

וגידיו הרפין - נידונין בפשר".

43. פד, א

רז"י

גידין שסופן להקשות. גידי צואר ובגדי וטלה הן רכים אבל אם היה מזקין סופן להיות קשים:
ר' יוחנן אומר כו'. וגידין הרכין דקתני בהך ברייתא נידונין כבשר לר' יוחנן משמע לי דרכין השתא ולריש לקיש משמע ליה בשאר גידים דרכין לעולם:
הני אין. דס"ד מדפריש מה הן דוקא קאמר:
הני מ"ט. פירושא הוא ומסקנא דתירוצא:
עגל הרך. מפרש בהעור והרוטב כל זמן שיונק ועור ראשו רך מולגין אותו ונאכל עמו:
מהו שיטמא. טומאת אוכלין ובתר השתא אזלינן ומטמא או בתר בסוף אזלינן ואינו מטמא:
לא חש לקמחיה. למה שהוא טוחן אם חטין אם פסולת:
הא הדר ביה ר' יוחנן. מהא דגידין שסופן להקשות כדאמר בשילהי בהמה המקשה (חולין עז.) ופשטינן לה מהא דהעור והרוטב דכי פשיט ליה רבי יוחנן עלה דההיא אין מטמא ואותביה ריש לקיש ממתני דהעור והרוטב דקתני אילו שעורותיהם כבשרן עור הראש של עגל הרך אלמא דבתר השתא אזלינן וא"ל רבי יוחנן אל תקניטני באותה משנה שבלשון יחיד אני שונה אותה אלמא מעיקרא הוה סמיך ר' יוחנן עליה ופליג בגידין שסופן להקשות ואידכר דיחידאה היא והדר ביה:

איתמר:
 גידין שסופן להקשות:
רבי יוחנן אומר:
 נמנין עליהן בפסח.
ריש לקיש אומר:
 אין נמנין עליהן בפסח.
"רבי יוחנן אומר: נמנין עליהן" - בתר השתא אזלינן.
"ריש לקיש אומר: אין נמנין עליהן" - בתר בסוף אזלינן.

איתביה ריש לקיש לרבי יוחנן:
"כל הנאכל בשור הגדול - יאכל בגדי הרו, ומה הן?"
ר' אשי בנפיים והסחוסים."
 הני - אין,
 אכל גידין שסופן להקשות - לא!

אמר ליה:
 תנא הני, והוא הדיו להנד.
 הני - מאי טעמא?
 דהא מתאכלי בשור הגדול בשלקא,
 הנד - נמי מתאכלי בשור הגדול בשלקא.

אמר ליה רבי ירמיה לרבי אבין:
 כי אזלת לקמיה דרבי אבהו רמי ליה:
 מי אמר רבי יוחנן:
 גידין שסופן להקשות - נמנין עליהן בפסח?
 אלמא: בתר השתא אזלינן.
 והא בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן:
 עור הראש של עגל הרך - מהו שיטמא?
 ואמר לו: אין מטמא.
 אלמא: בתר בסוף אזלינן!

אמר ליה:
 דרמא לך הא - לא חש לקמחיה.
 הא הדר ביה רבי יוחנן לגבי דריש לקיש,
 ואמר ליה: אל תקניטני, שבלשון יחיד אני שונה אותה.

44. פד, א-ב

רפ"י

מתני'

אבל המותר בטהור. אפילו בטהור והשובר בטמא אינו לוקה המותר משום לא תותרו ולא שובר בטמא משום לא תשברו וטעמא מפרש בגמרא:

גמ'

בה הכתוב כו'. כל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו דמשמע זו היא תקנתו אם תעבור על הלאו עשה זאת והינצל ועוד דלא דמי ללאו דחסימי שהמלקוי נסמך לו:

האי פסול הוא. שנעשה בפסול דטומאה דחוויה היא בצבור אלא שכאן גזירת הכתוב לפוטרן בו:

משנה

השובר את העצם בפסח הטהור - הרי זה לוקה ארבעים. אבל: המותר בטהור, והשובר בטמא - אינו לוקה את הארבעים.

גמרא

בשלקמא: "מותר בטהור",

דתניא:

"לא תותרו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר" ⁴⁶⁷ (שמות יב, ט),

בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה (שמות יב, ט),

לומר: שאין לוקה,

דברי רבי יהודה.

רבי יעקב אומר:

לא מן השם הוא זה."

אלא משום דהנה ליה 'לאו שאין בו מעשה' - ואין לוקין עליו.

אלא "שובר בטמא" - מנלן?

דאמר קרא: "ועצם לא תשברו בו" ⁴⁶⁸ (שמות יב, מו),

"בו" - בכשר,

ולא - בפסול.

תנו רבנן:

"ועצם לא תשברו בו" (שמות יב, מו),

"בו" - בכשר,

ולא בפסול.

רבי אומר:

"בבית אחד יאכל ... ועצם לא תשברו בו",

כל הראוי לאכילה - יש בו משום שבירת עצם,

ושאין ראוי לאכילה - אין בו משום שבירת עצם."

מאי בינייהו?

אמר רבי ירמיה:

פסח הבא בטומאה, איכא בינייהו,

למאן דאמר: "כשר" - האי פסול,

למאן דאמר: "ראוי לאכילה" - האי נמי ראוי לאכילה הוא.

פד, ב

רב יוסף אומר:

כי האי גוונא -

דכולי עלמא: אין בו משום שבירת העצם,

דריבי לאקולי קא אתי,

והאי - הא פסול הוא.

אלא, היתה לו שעת הכושר ונפסל, איכא בינייהו,

למאן דאמר: "כשר" - הא כשר הוא,

למאן דאמר: "ראוי לאכילה" - הא השתא לאו ראוי לאכילה.

⁴⁶⁷ ולא תותרו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו

⁴⁶⁸ בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הכשר הוציא ועצם לא תשברו בו

רס"י

האי בר אכילה הוא. כדתנן (לעיל דף עו:) הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה: **הא כשר.** שנעשו עבודותיו בהכשר: **מבעוד יום.** שאינו שעת אכילה: **נמנין על מוח שבראש.** אפילו לא נמנה אלא על המוח יצא: **ואין נמנין על מוח הקולית.** מפני שאסור לשוברה ולהוציאו אבל מוח הראש יכול להוציא ולגוררו בקיסם דרך האף: **ניתי גומרתא.** גחלת ונחי עליה עד שינקב ויוציא מוחו: **אלא מאי אית לך למימר.** אמאי אין נמנין ויוציאו בגחלת: **אביי אמר משום פקע.** שמא מחמת הגחלת יפקע במקום אחר ואין זו שריפה אלא שבירה: **ורבא אמר משום הפסד קדשים.** שמפסיד המוח ושורפן בידים ומוטב שיפסל מאליו הכא נמי לענין שבירה מבעוד יום אע"ג דמדאורייתא שרי רבנן גזרו אטו משחשיכה: **אבר שיצא מקצתו.** חוץ לחומת ירושלים וצריך לחתוך את היוצא איכא בינייהו: **האי נמי כשר.** שהרי הפנימי כשר והרי הוא שוברו ועובר משום לא תשברו בו אלא חותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותר כדתנן במתניתין (לקמן דף פה:):

אביי אמר:

כולי עלמא: כל כי האי גוונא - אין בו משום שבירת העצם, מאי טעמא?

השתא מיהת - הא פסול הוא.

אלא, שבירת העצם מבעוד יום, איכא בינייהו,

למאן דאמר: "כשר" - הא כשר הוא,

למאן דאמר: "ראוי לאכילה" - השתא לאו בר אכילה הוא.

מיתבי:

"דבי אומר:

"נמנין על מוח שבראש, ואין נמנין על מוח שבקולית."

"על מוח שבראש" - מאי טעמא?

הואיל ויכול לגוררו ולהוציאו.

ואי סלקא דעתך: שבירת העצם מבעוד יום שפיר דמי -

קולית נמי, נתבריה מבעוד יום ונפקה למוח דידיה, ונמנו עליה!

אמר לך אביי:

ולטעמיה, משחשיכה נמי, נייתי גומרתא וניחות עליה ונקלה ונפקה למוח דידיה, ונימני עליה,

דהא תניא:

"אבל השורף בעצמות, והמתך בגידין - אין בו משום שבירת העצם."

אלא מאי אית לך למימר?

אביי אמר:

משום פקע.

רבא אמר:

משום הפסד קדשים,

דקא מפסיד ליה בידים, דילמא אכיל נורא ממוח דידיה.

מבעוד יום נמי,

גזירה מבעוד יום אטו משחשיכה.

רב פפא אמר:

כל כי האי גוונא - כולי עלמא: יש בו משום שבירת העצם.

מאי טעמא?

לאורתא מיחזי לאכילה.

אלא, באבר שיצא מקצתו, קמיפלגי

מאן דאמר: "כשר" - הא כשר הוא,

ומאן דאמר: "ראוי לאכילה" - האי לאו בר אכילה הוא.

כדתניא:

"דבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר:

אבר שיצא מקצתו ושברו - אין בו משום שבירת העצם."

רב ששת בריה דרב אידי אמר:

כל כי האי גוונא - דכולי עלמא: אין בו משום שבירת העצם,

דהאי אבר - הא פסול הוא.

אלא, שבירת העצם ועודנו בנא, איכא בינייהו,

מאן דאמר: "כשר" - הא כשר הוא,

ומאן דאמר: "ראוי לאכילה" - השתא אינו ראוי לאכילה.

רב נחמן בר יצחק אמר:

כל כי האי גוונא - יש בו משום שבירת העצם,

מאי טעמא?

רש"י

האי לאו בר אכילה הוא. במקום שבירה אינו ראוי לאכילה אבל אבר שיצא כולו דהיינו היתה לו שעת הכושר ונפסל דכ"ע אין בו משום שבירה דהשתא מיהא פסול הוא: אליית חשה קריבה עם האימורין מה שאין כן בשור ועז כדכתיב (ויקרא ג) חלבו האליה תמימה:

רבינא אמר. אי ליכא כזית בשר דכולי עלמא אין בו משום שבירה אלא באין בו כזית במקום שבירה ויש בו כזית במקום אחר איכא בינייהו:

ואינו חייב על הפסול. והשתא מפרש ואזיל הי פסול קא ממעט היתה לו שעת הכושר ונפסל אין בו משום שבירת העצם גרסינן ורבי אומר גרסינן ברישא והיינו כרב יוסף למזבח למעוטי אליה כדרב נחמן בר יצחק שלא בשעת אכילה מבעוד יום כדאבוי דאמר מבעוד יום אתא רבי למעוטי שיעור אכילה במקום שבירה כרבינא אי נמי למעוטי אין עליה כזית כרב אשי:

אין בו משום שבירת העצם. דבעינן שיעור אכילה במקום שבירה:

דהא חזי לאכילה, דמטוי ליה ואכיל ליה, אלא, שבירת האליה, איכא בינייהו, למאן דאמר: "בשר" - הא כשר הוא, למאן דאמר: "ראוי לאכילה" - האי אינו ראוי לאכילה, דאליה לגבוה סלקא.

רב אשי אמר:

כל כי האי גוונא - ודאי אין בו משום שבירת העצם, דהא - ודאי אינו ראוי לאכילה כלל. אלא, אבר שאין עליו כזית בשר, איכא בינייהו, למאן דאמר: "בשר" - הא כשר הוא, למאן דאמר: "ראוי לאכילה" - בעינן שיעור אכילה, וליכא.

רבינא אמר:

כל כי האי גוונא - לית ביה משום שבירת העצם, דבעינן שיעור אכילה. אלא, אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה, ויש עליו כזית בשר במקום אחר, איכא בינייהו, למאן דאמר: "בשר" - הא כשר הוא, למאן דאמר: "ראוי לאכילה" - בעינן שיעור אכילה במקום שבירה, והא ליכא.

תניא בארבעה מינייהו.

דתניא:

"דבי אומר:

"בבית אחד ואכל... ועצם לא תשיברו בו"⁴⁶⁹ (שמות יב, מו) -

על הבשר - הוא חייב,

ואינו חייב על הפסול.

היתה לו שעת הכושר, ונפסל בשעת אכילה - אין בו משום שבירת עצם.

יש בו שיעור אכילה - יש בו משום שבירת עצם,

אין בו שיעור אכילה - אין בו משום שבירת עצם.

הראוי למזבח - אין בו משום שבירת העצם.

בשעת אכילה - יש בו משום שבירת עצם,

שלא בשעת אכילה - אין בו משום שבירת עצם."

⁴⁶⁹ בבית אחד ואכל לא תוציא מן הבית מן הבשר הוציא ועצם לא תשיברו בו

45. כד, ב - כה, א

רש"י

אמאי יש בו משום שבירת עצם. בין לרי יוחנן בין לריש לקיש כזית בעינין: במקום זה. במקום שבירה: לא הכי קאמר כו'. לעולם אכילה במקום שבירה בעינין ואחד עצם שאין עליו כזית בשר דקאמר הכי קאמר אין עליו בשר מבחוץ ויש בתוכו מוח מבפנים ובמקום שבירה ואשמעינן דאכילת מוח אכילה היא:

והתניא. בניחותא דאסר לשבר עצם שבתוכו מוח ולא אמרינן ליתו עשה דואכלו את הבשר וידחה את לא תעשה דשבירה: ומה אני מקיים ואכלו את הבשר בבשר שעל העצם. אבל מוח לא דליכא לאוקמה במוח נמי ועל ידי גחלת דלא מצריך ליה קרא מילתא דאתי בה לידי תקלה דילמא פקע:

שאין תלמוד לומר. שלא הוצרך ללמד איסור שבירה: אבר שיצא מקצתו. וצריך לחתוך את היוצא:

חותך את הבשר סביב אינקרנייר {לחרוץ (חריץ)}: עד שמגיע לעצם וקולף. הבשר שלא יצא:

עד שמגיע לפרק. שמתחברין שם שני עצמות:

וחותך. את הפרק ומשליך את העצם שיצא מקצתו ויאכל בשר הנקלף:

נקלף בה פורתא. במקום שבירה סביב: משום פקע. שמא יפקע וישבר תחת הבשר כשיכה על מקום הקלוף:

בקולית. רדונדיייל {עצם הירך [המשמעות המקורית: חפץ עגול]} של היד דיש בו מוח מתוכו לא מהניא ליה קליפה:

איתמר:

אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה, ויש עליו כזית בשר במקום אחר:

רבי יוחנן אמר:

יש בו משום שבירת העצם.

רבי שמעון בן לקיש אמר:

אין בו משום שבירת עצם.

איתביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש:

"ועצם לא תשברו בו"⁴⁷⁰ (שמות יב, מו) - אחד עצם שיש עליו כזית בשר, ואחד עצם שאין עליו כזית בשר,"

מאי "אין עליו כזית בשר"?

אילימא: דאין עליו כזית בשר כלל - אמאי יש בו משום שבירת העצם?

אלא לאו, הכי קאמר:

אחד עצם שיש עליו כזית בשר במקום זה,

ואחד שאין עליו כזית בשר במקום זה, ויש עליו כזית בשר במקום אחר!⁴⁷¹

אמר ליה:

פה, א

לא, הכי קאמר:

אחד עצם שיש עליו כזית בשר מבחוץ,

ואחד עצם שאין עליו כזית בשר מבחוץ, ויש עליו כזית בשר מבפנים במקום שבירה.

והתניא:

"ועצם לא תשברו בו" (שמות יב, מו) - אחד עצם שיש בו מוח,

ואחד עצם שאין בו מוח.

ומה אני מקיים: "ואכלו את הבשר בלילה הזה" (שמות יב, ח)?

בבשר שעל גבי העצם.

או אינו אלא בבשר שבתוך העצם.

ומה אני מקיים: "ועצם לא תשברו בו"?

בעצם שאין בו מוח.

אבל בעצם שיש בו מוח - שובר ואוכל.

ואל תתמה, שהרי: יבא עשה וידחה לא תעשה?

בשהוא אומר: "ועצם לא ישברו בו"⁴⁷² (במדבר ט, יב) בפסח שני,

שאין תלמוד לומר, שהרי כבר נאמר: "ככל חקת הפסח יעשו אותו",

הוי אומר: אחד עצם שיש בו מוח, ואחד עצם שאין בו מוח."

מיתבי:

"אבר שיצא מקצתו - חותך עד מקום שמגיע לעצם, וקולף עד שמגיע לפרק, וחותך,"

ואי אמרת: אבר שאין עליו כזית בשר במקום זה, ויש במקום אחר - אין בו משום שבירת העצם,

למה לי ד"קולף עד שמגיע לפרק וחותך"?

נקלוף ביה פורתא ונתבריה!

אפוי אמר:

משום פקע.

רבינא אמר:

בקולית.

⁴⁷⁰ בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר הוציא ועצם לא תשברו בו

⁴⁷¹ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (קשיא לרבי שמעון בן לקיש)

⁴⁷² לא ישאירו ממנו עד בקר ועצם לא ישברו בו ככל חקת הפסח יעשו אותו

46. פה, א

רש"י

מטמאין את הידים. מדרבנן :
חד אמר משום חשדי כהונה.
 שחשודין לפגל קרבן משום איבה גזרו על הפיגול שיטמא את הידים כדי שיהא זה צריך להטביל ידיו קודם שיגע בקודש ויטריחוהו :
וחד אמר משום עצלי כהונה.
 המתעצלים באכילת קדשים גזרו טומאה על הנותר כדי להטריחו עליהם :
מר מתני. טעמא דידי חשדי אפיגול ומר מתני טעמא דידיה עצלי אנותר :
מר מתני. בין פיגול בין נותר בכזית גזור רבנן דליטמאו :
כאיסורו. כשיעור איסור אכילתו שהוא חייב עליו בכזית :
כטומאתו. כשיעור טומאת אוכלים דאורייתא בכביצה :

תנן התם:

"הפיגול והנותר - מטמאין את הידים" (פסחים קכ:).

רב הונא ורב הסדא,

חד אמר: מפני חשדי כהונה,

וחד אמר: מפני עצלי כהונה.

מר מתני א' פיגול,"

ומר מתני א' נותר."

מאן דמתני א' פיגול" - משום חשדי כהונה,

ומאן דמתני א' נותר" - משום עצלי כהונה.

מר מתני: כזית,

ומר מתני: כביצה.

מאן דמתני: כזית - כאיסורו,

ומאן דמתני: כביצה - כטומאתו.

47. פה, א

רש"י

הא קא מיטמי. פנימי מחמת מגעו של יוצא המחובר לו: ומשני טומאת בית הסתרים היא. כל מגע חיבור בית הסתרים שאין מקום מגעו נראה וטומאה בית הסתרים נפקא לן במסכת נדה דלא מיטמא מוידיו לא שטף במים בפי יוצא דופן (דף מג.) דבעינן נגיעה בידים שהן בגלוי: ולרבינא דאמר. בפרק בהמה המקשה (דף עג.) לגבי מגע חיבור דאוכלים כמאן דמפרתי דמו ולא הוי חיבור ולא מגע בית הסתרים מיקרי: דלית ביה כזית. באותו קצת: שיצא מחבורה לחבורה. לקמיה מפרש לא תעשה דיליה: מאי לאו טהור. מלטמא: ואסור. לאכול כשאר יוצא חוץ למחיצה דמחיצת פסח מקום אכילתו היא ואפילו הכי קתני טהור: לא טהור ומותר. דלא פסול יוצא אית ביה אבל יוצא חוץ למחיצה לעולם אימא לך דמטמא: הרי זה בלא תעשה. כדאמר בפרק כל שעה (לעיל כד.) לא יאכל כי קדש הם כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו אלמא יוצא חשיב ליה ואפי' הכי קתני טהור: בשלמא למאן. דמתני אפיגול וותר כביצה מצי לתרוצי דגזור טומאה נמי איוצא והאי דקתני טהור בדליכא כביצה: מאי איכא למימר. מדקתני האוכלו בלא תעשה מכלל דאיכא כזית: זריזין הן. שיש רבים ומזרזים זה את זה מלהוציא ולא איצטריך לאחמורי עליהו שלא יבאו לידי יציאה:

איבעיא להו:

יוצא - גזרו רבנן טומאה או לא?

מי אמרינן: 'נותר' דגזרו טומאה - דאתי לאיעצולי ביה,

אבל 'יוצא' אפוקי בידיים לא מפיקי ליה בידיים - לא גזרו ביה רבנן טומאה,

או דילמא:

לא שנא?

תא שמע:

"אבר שיוצא מקצתו - חותך עד שמגיע לעצם, וקולף עד שמגיע לפרק, וחותך",

ואי אמרת: גזרו ביה רבנן טומאה - כי חתיד ליה מאי הוי? הא קמטמא ליה!

טומאת סתרים היא,

וטומאת סתרים - לא מטמא.

ולרבינא דאמר:

חיבורי אוכלין - לאו חיבור הוא, וכמאן דמפרתי דמי.

מאי איכא למימר?

הא קנגע בהדדי וקא מטמא!

אלא, למאן דמתני: כזית - דלית ביה כזית,

ומאן דמתני: כביצה - דלית ביה כביצה.

תא שמע:

"המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה,

אף על פי שהוא בלא תעשה - טהור".

מאי לאו, "טהור" ואסור, דיוצא מחבורה לחבורה - כיוצא חוץ למחיצתו דמי, ומפסיל,

ואפילו הכי, קתני: "טהור",

אלמא: לא גזרו רבנן טומאה!

לא, "טהור" ומותר, דיוצא מחבורה לחבורה - לאו כיוצא חוץ למחיצתו דמי, ולא מפסיל.

והא קא תני סיפא: "האוכלו - הרי זה בלא תעשה"!

בשלמא למאן דאמר: כביצה - דאית ביה כזית ולית ביה כביצה,

אלא למאן דאמר: כזית - מאי איכא למימר?

אלא, ביוצא בפסח - לא מיבעיא לן,

דלא גזרו רבנן טומאה.

מאי טעמא?

בני חבורה זריזין הן,

ומזוהר זהירי ביה,

אלא, כי קא מיבעיא לן: ביוצא בקדשים - מאי?

תיקו.

48. פה, א-ב

רס"י

מחבורה לחבורה מנא לן. חבורה של שני פסחים בבית אחד:
חוצה. קרא יתירא הוא למילף חוץ לחבורת אכילתו:
תן חוצה. לא גרסינן תן:
עד שיניח. במקום חבורה האחרת:
דעבד ליה עקירה והנחה. כשבת דבעינן עקירה והנחה דעד שיניח לא נגמרה מלאכה וגבי שבת וכל חיובי חטאת כתיב בעשותה בעושה את כולה ולא בעושה מקצתה (שבת דף צב:). והאי נמי אע"ג דלאו בר חטאת הוא הוצאה כי התם בעינן:
היו סובלין אותם במוטות. פרים הנשרפין כגון פר ושעיר יוה"כ ופר העלם דבר ופר כהן משיח הנשרפין חוץ לגי מחנות וילפינן בסדר יומא בפי שני שעירי (דף סח.). להלן בשאר פרים הנשרפין אתה נותן להם גי מחנות וכאן ביום הכפורים אתה נותן להם מחנה אחת בתמיה דכתיב יוציא אל מחוץ למחנה ושרף וגוי' אלא לומר לך כיון שיצאו חוץ למחנה אחת מטמא בגדים דהא כתיב והשורף אותה יכבס בגדיו אלמא כשיוצאין מן העזרה מטמא בגדים שעליהם מיד ואע"ג דלא נח והכא הוצאה כתיבא דכתיב והוציא את הפר וגו':
בנגרין. על גבי קרקע דאיכא הנחה:

פה, ב ומוציא בשר פסח מחבורה לחבורה - מניין?

דתניא:

"לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה"⁴⁷³ (שמות יב, מו),
 אין לי אלא מבית לבית,
 מחבורה לחבורה - מניין?
 תלמוד לומר: "חוצה" - חוץ לאכילתו."

אמר רבי אמי:

המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה - אינו חייב עד שייניח.
 'הוצאה' כתיב ביה כלשבת,
 מה שבת - עד דעבד עקירה והנחה,
 אף הכא נמי - עד דעבד עקירה והנחה.

מתיב רבי אבא בר ממל:

"היו סובלים אותן במוטות,
 הראשונים יצאו חוץ לחומת העזרה, והאחרונים לא יצאו,
 הראשונים - מטמאין בגדים,
 והאחרונים - אין מטמאין בגדים".
 והא לא נח!

הוא מוטיב לה, והוא מפרק לה:
 בנגרין.

⁴⁷³ בבית אחד ואכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועצם לא תשגרו בו

49. פה, ב

רס"י

מתני'

חותך עד שמגיע לעצם.
כדפרישית לעיל:

ובמוקדשים. בשאר קדשים
שיצא מהן מקצת אבר:

קוצץ. את היוצא בקופיץ:

מן האגף ולפנים כלפנים. אגף
קרי כל מקום הגפת הדלת
שהוא חופף ונוקש שם כשסוגרו
דהיינו משפת הפנימית של עובי
הפתח עד מקום הנקישה
שקורין רבי"ץ (שפת הפתח
(השטח, במזוזת הפתח, שעליו
מגיפים את הדלת):

מן האגף ולפנים. דהיינו תוך
העיר ממש כלפנים ואוכלין שם
קדשים קלים:

מן האגף ולחוץ כלחוץ. דהיינו
מקום הנקישה ואגף עצמו לא
ידעו השתא אי כלפנים אי

כלחוץ ובגמרא מפרש ליה:

החלונות. שבחומת ירושלים
ועובי ראש החומה בגובה
כלפנים ואע"ג דבעובי השערים
לא אמרן הכי התם כדמפרש
טעמא בגמרא מפני המצורעים:

גמ'

וכן לתפלה. העומד מן האגף
ולפנים מצטרף לעשרה והעומד
חוץ לפתח אין מצטרף:

אינה מפסקת. שאין הפסק לפני
המקום שהכל גלוי וידוע לפניו
ואין סתימה לפניו:

משנה

אבר שיצא מקצתו - חותך עד שמגיע לעצם,

וקולף עד שמגיע לפרק,

וחותך.

ובמוקדשיו - קוצץ בקופיץ,

שאין בו משום שבירת העצם.

מן האגף ולפנים - כלפנים,

מן האגף ולחוץ - כלחוץ.

החלונות,

ועובי החומה - כלפנים.

גמרא

אמר רב יהודה אמר רב:

וכן לתפלה.

ופליגא דרבי יהושע בן לוי,

דאמר רבי יהושע בן לוי:

אפילו מחיצה של ברזל - אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים.

50. כה, ב

רס"י

אגף עצמו. עובי השער מן הנקישה ולפנים: **שערי ירושלים**. אגף עצמו כלחוץ שלא נתקדש עוביין: **שערי עזרה**. נתקדש עוביין בקדושת עזרה חוץ משער ניקנור מפני המצורע שעומד שם בעודו מחוסר כפורים ומכניס משם בהונתיו לעזרה מצורע משתלח חוץ לשלש מחנות כדאמרינן באלו דברים (לעיל סז):

מפני מה לא נתקדשה שער ניקנור. בקדושת עזרה והוא שער המזרחית של עזרה: **עומדין שם**. ביום שמונה לימי ספרו לאחר שנתרפא וגלח וטבל והעריב שמשו בשביעי ועודנו מחוסר כפורים ותניא בהקומץ (מנחות כז). מחוסר כפורים שנכנס לעזרה עונשו כרת ונפקא לן מעוד טומאתו בו ומכניס ידיו משם לעזרה לתת עליהן מדם האשם שאילו מוציאו לחוץ היה נפסל ביוצא וביאה במקצת לאו שמה ביאה לעונשו על כך אי נמי שמה ביאה וגזירת הכתוב היא והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר לפני ה' וגוי (ויקרא יד):

הא גופא קשיא: **אמרת: "מן האגף ולפנים - בלפנים"**, הא אגף עצמו - כלחוץ. **אימא סיפא: "מן האגף ולחוץ - בלחוץ"**. הא אגף עצמו - כלפנים!

לא קשיא: **כאן - בשערי עזרה**, **כאן - בשערי ירושלים**.

דאמר רבי שמואל בר רב יצחק: **מפני מה לא נתקדשו שערי ירושלים?** **מפני שמוצורעין מגינין תחתיהן, בחמה - מפני החמה, ובגשמים - מפני הגשמים.**

ואמר רבי שמואל בר רב יצחק: **מפני מה לא נתקדשה שער נקנור?** **מפני שמוצורעין עומדין שם ומכניסין בהונות ידם.**

51. פה, ב - פו, א

רש"י

גגין ועליות לא נתקדשו. בין גגי ירושלים בקדושת ירושלים לקדשים קלים בין גגי לשכות העזרה בקדושת עזרה לקדושת קדשי קדשים: **כזיתא פסחא.** חבורות גדולות היו נמנין עד שלא היה הפסח מגיע לכל אחד כי אם כזית מן הפסח: **והלילא פקע איגרא.** לקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגגין מתבקעים שהיו אומרים ההלל על הפסח כדתנן לקמן (דף צה.) הראשון טעון הלל על אכילתו: **מאי לאו דאכלי ליה בגגין.** אלמא גגי ירושלים נתקדשו: **אין מפטירין.** כשהגיע זמנו להפטר מן הסעודה דהיינו אחר הפסח שהוא נאכל באחרונה על השבע שכן חובת כל הקרבנות כדקיימא לן (חולין דף קלב:) למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלין אין נפטרין על ידי אפיקומן: **ואמר רב.** אפיקומן לשון הוציאו כליכם מכאן ונלך ונאכל עוד בחבורה אחרת: **שלא בשעת אכילה.** קריאת ההלל לאחר אכילה: **פעם אחת בשנה.** ביוה"כ לקטורת ולהזיית בין הבדים: **בשבע.** בשמיטה: **מה היא צריכה.** שמא תבקע החומה וצריכה תיקון אלמא עליות נתקדשו: **שאני היכל.** דכתיב ביה ועליותיו וכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל אלמא קדוש: **בקודש.** בעזרה: **ופתוחות לחול.** שאין להם פתח לעזרה אלא להר הבית: **תוכן חול.** כקדושת הר הבית ולא כעזרה דבתר פתיחה אזיל: **בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה.** שהלשכות בנויות מחילות תחת הקרקע הלכך גגים דידהו הוו להו כי ארעא:

"החלונות ועובי החומה - בלפנים".

אמר רב:

גגין ועליות - לא נתקדשו.

איני?!

והאמר רב משום רבי חייא:

"כזיתא פסחא, והלילא פקע איגרא",

פו, א מאי לאו, דאכלי באיגרא ואמרי באיגרא!

לא, דאכלי בארעא ואמרי באיגרא.

איני?!

והתנן:

"אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" (פסחים ק"ט:),

ואמר רב:

שלא יעקרו מחבורה לחבורה!

לא קשיא:

כאן - בשעת אכילה,

כאן - שלא בשעת אכילה.

תא שמע:

"אבא שאול אומר:

עליית בית קדשי הקדשים - חמורה מבית קדשי הקדשים, שביית קדשי הקדשים - כהו גדול נכנס לו פעם אחת בשנה, ועליית בית קדשי הקדשים - אין נכנסין לה אלא פעם אחת בשבוע, ואמרי לה: פעמים בשבוע, ואמרי לה: פעם אחת ביובל, לידע מה היא צריכה!"

אמר רב יוסף:

מהיכל ניקום וניתב איניש?

שאני היכל,

דכתיב: "ויתן דויד לשלמה בנו את תבנית האולם,

ואת בתיו ואת גזמיו ועליתיו וחדריו הפנימים ובית הפפורת" (דברי הימים א' כח, יא),

וכתיב: "הכל בכתב מיד ה' עלי השמיל"⁴⁷⁴ (דברי הימים א' כח, יט).

תא שמע:

"הלשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול: תוכן - חול,

וגגותיהן קודש" (מעשר שני ג, ח)!

תרגומא רב חסדא:

בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה.

אי הכי, אימא ספא: "בנויות בחול ופתוחות לקודש: תוכן - קודש,

וגגותיהן חול",

ואי סלקא דעתך: בשגגותיהן שוין לקרקע עזרה - הו"א לה מחילות.

ואמר רבי יוחנן: מחילות - לא נתקדשו!

⁴⁷⁴ הכל בכתב מיד יהוה עלי השמיל כל מלאכות התבנית

רש"י

כי אמרה רבי יוחנן. להא דמחילות לא נתקדשו בפתוחות להר הבית דגבי שילוח בעל קרי המשתלח חוץ להר הבית אמרה באלו דברים דקאמר מחילות לא נתקדשו ובעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות ומותר ליכנס במחילות דהר הבית:

כי תניא ההיא. דתוכן קודש בפתוחות לעזרה להכי נקט פתוחות דבתר פתיחתן אזלינן:

והתניא מחילות שתחת היכל חול. וקא סלקא דעתך בפתוחות לעזרה קאמר ומשנינן בפתוחות לחול שמחילות מהלכות מתחת אחת עשרה אמה שאחורי בית הכפורת עד שנפתחות להר הבית מחוץ לעזרה:

ת"ש וגו' קודש. גגו של היכל וסיפא דהא דרבי יהודה היא והכא לא מצי לשנויי כדלעיל מהיכל נתיב איניש דהא גגו לא כתיב בקרא:

גגין הללו. שבעזרה ולשכותיה: **אין אוכלין שם קדשי קדשים.** הנאכלין בעזרה ואין שוחטין שם קדשים קלים הנשחטין בכל מקום בעזרה:

לאותן שתי אמות. להכי קדשי גגין לשימוש נתינת כלי קודש הצריכין לבנין אבל לא הצריכין למזבח כדאשכחן שאותן שתי אמות מקלות של מדה היו נתונות בבוהה השער שהוא בגגין ובעליות:

דתני שתי אמות. קני מדה היו בשושן הבירה והוא בית הבנוי על גובה השער כדתנן במסכת מדות (ע"א מ"ג) שער המזרחי ועליו שושן הבירה צורה מצויירת ומפרשינן במנחות כדי שידעו מהיכן באו ולהכי הוא דקדשי גגין לכל דמין לשתי אמות דלא הוי צורך המזבח אבל למילתא אחריתי לא קדשו:

של משה. ששה טפחים: **ולמה היו אחת גדולה ואחת קטנה.** תיסגי להו בשל משה:

שיהו אומנין. ששכרן לבנות כך וכך אמות נוטלין למדת הקטנה של משה ומחזירין הבנין לגזברין למדה האחת מאלו הגדולות כדי שיוותרו משלתן להקדש ולא בצמצום שמא יהנו מן ההקדש בחנם ויבואו לידי מעילה:

ותרתי. גדולת למה לי תיסגי בשל משה ובחדא מהנדך:

חדא לדהבא וכספא. בזו שאין יתירה על של משה אלא חצי אצבע היו לאומנות זהב וכסף כמין טבלאות ושולחנות שהן אומנות כבידה ובזו שיתירה עליהן אצבע היו מחזירין בנין אבנים ומוסיפין על תנאן אצבע לכל אמה:

עובי החומה. אלמא ראש החומה נתקדש דדמו לגגין ועליות:

בר שורא. חומה קטנה לפנין מן החומה גדולה והיא נמוכה ושוה לקרקע גובה העזרה שקרקע העזרה הולך וגבוה ועולה במעלות:

כי קאמר רבי יוחנן - בפתוחות להר הבית, כי תניא ההיא - בפתוחות לעזרה.

והתניא:

"רבי יהודה אומר:

מחילות מתחת ההיכל - חול!"

כי תניא ההיא - שפתוחות לחול.

תא שמע:

"ואגו - קודש!"

ותסברא!?

והא קתני: **"גגין הללו - אין אוכלין שם קדשי קדשים, ואין שוחטין שם קדשים קלים."**

ואלא קשיא **"גגו קודש!"**

אמר רב חמא בר גוריא:

לאותן שתי אמות.

דתנן:

"שתי אמות הן בשושן הבירה,

אחת על קרן מזרחית צפונית, ואחת על קרן מזרחית דרומית.

זו שעל קרן מזרחית צפונית - היתה יתירה על של משה חצי אצבע,

וזו שעל קרן מזרחית דרומית - היתה יתירה עליה חצי אצבע,

נמצאת יתירה על של משה אצבע.

ולמה היו אחת גדולה ואחת קטנה?

שיהיו האומנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה, כדי שלא יבואו לידי מעילה" (כלים יז, ט).

ותרתי למה לי?

אחת - לכספא ודהבא,

ואחת - לבניא.

תנן:

"החלונות ועובי החומה - כלפנים"

בשלקמא "החלונות" - משפחת לה דשויה לקרקע עזרה,

אלא "עובי החומה" - היכי משפחת לה?

משפחת לה בכר שורא,

דכתיב: **"ויאכל חל וחומה"**⁴⁷⁵ (איכה ב, ח),

ואמר רבי אחא ואיתימא רבי חנינא:

שורא ובר שורא.

⁴⁷⁵ חשב יהוה להשחית חומת בת ציון נטה קו לא השיב ידו מפלע ויאכל חל וחומה יחדו אמללו

52. פו, א-ב

רש"י

מתני'

שתי חבורות שהיו אוכלות. פסח אחד בבית אחד : **אלו הופכין פניהן אילך.** אינן צריכין להסב אלו כנגד אלו להיות נראין כתבורה אחת אלא רשאין להפוך פניהם אלו אילך ואלו אילך ואפילו נראין כשתי חבורות לא איכפת לן כדילף בגמרא שהפסח נאכל אף בשתי בתים לשתי חבורות : **והמיחם.** שמחממין בו חמין שמוזגין בו היין רשאין לתת באמצע כדי שיהא נוח לשמש המשמש לשתייהן למוזוג משם לכאן ולכאן ואין צריכין לשנות משאר מנהג כל השנה ואף על פי שמפסיק בין החבורות לא איכפת לן וכשהשמש משמש לשתייהן עומד מחבורה אחת שהתחיל לאכול עמה מן הפסח למוזוג לחבורה האחרת : **קופץ את פיו ומחזיר את פניו.** לצד חבורתו שלא יחשדוהו שאוכל עם חבורה האחרת דסבירא ליה לתנא דידן הפסח נאכל בשתי חבורות אבל אדם אחד אינו אוכל בשני מקומות ממנו ולהכי מוקי בבית אחד יאכל שאין אדם אחד אוכל בשני בתים ושתי חבורות ההופכות פניהן כשתי בתים דמו : **והכלה.** שהיא בושה רשאה להפוך פניה לצד אחר ולאכול כדאמרן פסח נאכל בשתי חבורות :

גמ'

על הבתים אשר יאכלו אותו. משמע שני בני אדם אוכלין פסח אחד בשתי בתים דכתיב יאכלו שנים אותו חד פסח בתים שנים :

יכול יהא. אדם אחד אוכל בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשתי חבורות ההופכות פניהם ת"ל בבית אחד יאכל ור' יהודה סבר יש אם למסורת כדלקמן יאכל כתיב משמע אדם אחד אוכל בבית אי ולא בשני בתים אבל גבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה : **השמש.** שהיה צולחו ושכח והכניס כזית לתוך פיו והוא היה נמנה עליו :

אם פיקח הוא ממלא כריסו ממנו. דאם יעמוד משם שוב לא יאכל :

מלמד שהאוכל אוכל בשני מקומות. ויאכלו דכתיב בקרא אכל חד וחד מאוכלין קאי :

יכול יהא. עיקרו של פסח נאכל בשתי חבורות : **ת"ל בבית אחד יאכל.** וקסבר יש אם למקרא יאכל אפסח קאי ולא אגברי כלומר עיקר תחלת אכילתו תהא בחבורה אחת ולא יתחלק לשתי חבורות אבל גברא אי בעי קאי מהכא ואזיל ואכיל הכא דלא קפיד רחמנא אלא אעיקר תחלת אכילה מדקרינן יאכל הפסח ולא יאכל אגברא. ואני שמעתי חילוף ר' יהודה סבר יש אם למקרא בבית אחד ולא בשני מקומות ור"ש סבר יש אם למסורת שמסר אונקלוס הגר בחבורה חדא יתאכל אבל אשני מקומות לא קפיד וקשה לי לאומרו דלא שמעתי מסורת כזה מעולם ועוד דקיימא לן דר' שמעון יש אם למקרא ס"ל בשמעתא קמייתא דסנהדרין ועוד לישנא דברייתא דייקא כוותי דגבי חבורות נקט פסח נאכל ולא נקט שתי חבורות אוכלין אותו וגבי מקומות נקט האוכל אוכל ולא נקט פסח נאכל הלכך כי דרשינן בבית אחד יאכל במקרא אפסח משמע למעוטי חבורות וכי דרשינן יאכל אגברי משמע למעוטי מקומות :

ונפרסה מחיצה ביניהן גרסינן. היו יושבין חבורה אחת ואוכלין פסח אחד ונפרסה מחיצה ביניהן ועשאו שני חבורות לדברי האומר פסח נאכל בשתי חבורות גומרין אכילתן ואע"ג דמאן דאית ליה פסח נאכל בשתי חבורות אוסר לאדם לאכול בשני מקומות הכא לא נעשה לכל חבורה וחבורה מקומם כמקום אחר שהרי אינו רואה אויר שלא ראה עד עכשיו ואין כאן מקום חדש :

היו יושבין. ב' חבורות בשני בתים ואכלו שם פסחיהם ונסתלקה המחיצה יש כאן אויר חדש ונעשה לכל חבורה כמקום אחר והווי ליה כאוכלים במקום הראשון ובשני הלכך לדברי האומר אין האוכל אוכל בשני מקומות אין אוכלים :

פשיט ליה מפשט. אומרה לשמועה זו פשוטה ומפורשת כמו שאמרנו שעשיית מחיצה עושה אותן שתי חבורות וסילוק מחיצה עושה אותן שני מקומות ולא מספקא ליה בה מידי :

משנה

שתי חבורות שהיו אוכלין בבית אחד, אלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין, ואלו הופכין את פניהם הילך ואוכלין, והמיחם באמצע.

בשהשמש עומד למזוג - קופץ את פיו,

ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו, ואוכל.

והכלה - הופכת את פניה ואוכלת.

גמרא

מתניתין מני?

רבי יהודה היא.

דתניא:

"על הבתים אשר יאכלו אתם בהם" ⁴⁷⁶ (שמות יב, ז) -

מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות.

יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות?

תלמוד לומר: "בבית אחד יאכל" ⁴⁷⁷ (שמות יב, מו).

מכאן אמרו: השמש שאכל בזית בצד התנור,

אי פקח הוא - ממלא כריסו ממנו,

ואם רצו בני חבורה לעשות עמו טובה - באין ויושבין בצדו,

דברי רבי יהודה.

רבי שמעון אומר:

"על הבתים אשר יאכלו אתם בהם" - מלמד שהאוכל אוכל בשתי מקומות,

יכול יהא נאכל בשתי חבורות?

תלמוד לומר: "בבית אחד יאכל"."

פ,ב

במאי קמיפלגי?

רבי יהודה סבר: יש אם למסורת,

ורבי שמעון סבר: יש אם למקרא.

היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהם,

לדברי האומר: "פסח נאכל בשתי חבורות" - אוכלין,

לדברי האומר: "אין פסח נאכל בשתי חבורות" - אין אוכלין.

היו יושבין ונסתלקה מחיצה ביניהן,

לדברי האומר: "האוכל אוכל בשני מקומות" - אוכלין,

לדברי האומר: "אין האוכל אוכל בשני מקומות" - אין אוכלין.

יתיב רב פהנא קא פשיט ליה מפשט.

אמר ליה רב אשי לרב פהנא:

ותיבעי לך איבעיא:

סילוק מחיצה, ועשיית מחיצה - מי הוי כשני מקומות, וכשתי חבורות דמי,

או לא?

תיקו.

⁴⁷⁶ ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אתם בהם

⁴⁷⁷ בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הקשר הוצה ועצם לא תשברו בו

53. פו, ב

רש"י

מ"ט. למה לה להפוך פניה ומאי אורחה בהכי:
מפני שהיא בושה. לאכול לעיני האנשים על ידי שמסתכלים בה:
יתיב. ומטה מקום הסב חשובין היא והקטנים יושבין על גבי ספסלין ונוהג עצמו בחשיבות:
קבליה בחד זימנא. ולא סריב עד שיפצרו בו:
ושתייה בתרי זימני. הפסיק בו:
ולא אהדר אפיה. לצד אחר אל לא שתה לעיניהן:
בעל השם אנא. מקטנותי כך קוראין לי רב הונא:
מ"ט כי אמרי לך תיב אפריא איתבת. ולא ישבת על גבי קרקע ולא על גבי ספסל ולהכי בעו ליה שלא היה מנהגם כך ותמיהא להו:
כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה. מתניתא היא במסכת דרך ארץ (בפרק בן עזאי) (ד"א רבה פ"ה):
מסרבין לקטן. מלקבל דבריו עד שיפציר בו:
ואין מסרבין לגדול. שכן במלאכים שאמרו לאברהם כן תעשה (בראשית יח) ולא סירבו בו וללוט אמרו כי ברחוב נלין עד ויפצר בם מאד (שם יט):
כלה הופכת פניה תנן. ואין דרך האיש להפוך פניו: רבי ישמעאל בר רבי יוסי כריסו רחבה הואי כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (בי"מ דף פד.):

"הנלה - הופכת את פניה ואוכלת".

מאי טעמא?

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מפני שהיא בושה.

רב הונא בריה דרב נתן איקלע לבי רב נחמן בר יצחק.

אמרו ליה: מה שמך?

אמר להו: רב הונא.

אמרו: ניתיב מר אפריא!

יתיב.

יהבו ליה כסא - קבליה בחד זימנא, ושתייה בתרי זימני, ולא אהדר אפיה.

אמרו ליה: מאי טעמא קרית לך 'רב הונא'?

אמר להו: בעל השם אני.

מאי טעמא כי אמרו לך 'יתיב אפריא' יתבת?

אמר להו: **"כל מה שיאמר לך בעל הבית - עשה, חוץ מצא"**⁴⁷⁸.

מאי טעמא כי יהבי לך כסא קבלת בחד זימנא?

אמר להו: מסרבין לקטן, ואין מסרבין לגדול.

מאי טעמא אשתיתיה בתרי זימני?

אמר להו:

דתניא:

"השותה נוסו בבת אחת - הרי זה גרגרן,

שנים - דרך ארץ,

שלשה - מגסי הרוח".

מאי טעמא לא אהדרת אפך?

אמר להו: **"כלה הופכת פניה" תנן.**

רבי ישמעאל ברבי יוסי איקלע לבי רבי שמעון ברבי יוסי בן לקווא,

יהבו ליה כסא - קבליה בחד זימנא, ושתייה בחד זימנא.

אמרי ליה: לא סבר לה מר: **"השותה נוסו בבת אחת - הרי זה גרגרן"**?

אמר להו: לא אמרי בכוסך קטן, ויינה מתוק, וכריסי רחבה.

⁴⁷⁸ רבו הגירסאות, במסכת דרך ארץ רבה מילים אלו לא גרסו "חוץ מצא", המאירי סובר שמדובר בתוספת הליצנים ויש שכן גרסו והסבירו זאת בכמה אופנים.

54. פו, ב

כ"י

בני חבורה. לאו בפסח קאי: **בני חבורה.** שמש המשמש בסעודתן נכנסין בשלשה להסב ואם בא יחיד או שנים והסבו אין על השמש לשמש עליהו: **ויוצאין באחד אחד.** כל מי שסיים אכילתו קודם אם בא לצאת יצא ואע"פ שקשה לשמש לשרת היחידים הנשארין: **והוא דעיילי בעידנא דעיילי אינשי.** שאין האחרון מאריך יותר משעת סעודת האחרים וגם בכניסתן לא ימהרו להסב כדי לאחר השמש עד זמן גמר שעת סעודה: **והא דרגש בהו דיילא.** שהודיעו לשמש שזה דרכן לצאת אחד אחד לפי שטורח הוא לו לשמש היחידים: **וצריך האחרון להוסיף דמים.** לשמש:

אמר רב הונא:
בני חבורה - נכנסין בשלשה,
ויוצאין אפילו באחד.

אמר רבה:
והוא דעייל בעידנא דרגילי למיעל,
והוא דרגש בהו דיילא.

אמר רבינא:
ונותנין שכר דמים,
וצריך האחרון להוסיף דמים.

ולית הלכתא כוותיה.

הדרך עלך כיצד צולין